Випуск №8.
Липень 2026 року

UDO NATION

EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH EMPOWERMENT SPACE

MP
ПРИ ГОЛОВІ ВРУ

Think Tanks Essentials

Think Tanks Essentials

Випуск №8

Київ, 2026

ПРО НАС

Міжнародний благодійний фонд “Ти створюєш націю” – це молода та амбітна організація, яка об’єднує українців у світі задля системних змін. Ми виступаємо ініціатором співпраці представників діаспори та української молоді, аби посилювати їхні можливості, розширювати доступ до знань і ресурсів, а також реалізовувати проєкти, спрямовані на захист та підтримку кожного українця.

Ми прагнемо створити єдиний інтелектуальний простір для української молоді в Україні та за кордоном. Це простір для обміну ідеями, знаннями та досвідом, де народжуються нові ініціативи й формується бачення майбутнього України.

“In unity there is strength”
Ми віримо, що саме єдність надає сили. Разом ми творимо майбутнє, у якому кожен українець відчуває підтримку та має можливість реалізувати свій потенціал.

Цей проєкт реалізується в межах молодіжного напрямку EEYES – Eastern Europe Youth Empowerment Space. Ми щиро дякуємо нашій команді та експертам, які активно долучаються до наших ініціатив, а також усім партнерам, завдяки яким проєкт став можливим.

Видання підтримується Комітетом з питань інтеграції України до ЄС Молодіжної ради при Голові Верховної Ради України.

WEBSITE INSTAGRAM FACEBOOK

У світі, що швидко змінюється, аналітичні центри (або англ. think tanks) стали ключовими гравцями у формуванні міжнародних дискусій та стратегій. Вони не лише генерують ідеї, а й визначають напрями політичних рішень та впливають на суспільні настрої.

Журнал “ThinkTank Essentials” створений з метою узагальнювати та аналізувати найважливіші експертні дослідження, щоб показати, як вони формують наше розуміння світового порядку.

Цей журнал є корисним для всіх, хто прагне орієнтуватися в дедалі складнішій міжнародній політиці. Він дозволяє відстежувати ключові тенденції, аргументацію провідних експертів, які впливають на рішення урядів та міжнародних організацій. Для дослідників та студентів це зручне джерело аналітики й актуальних кейсів, для дипломатів та експертів – інструмент розуміння глобальних процесів і прогнозування можливих сценаріїв, для широкої аудиторії – можливість побачити за заголовками новин глибший контекст.

ЗМІСТ

Передмова.....10

Недашківська К. Спершу «Основи»: що означає новий етап переговорів України з ЄС?.....12

Розділ 1. Огляд на дослідження think tanks.....18
Європейська безпека, оборона і стратегічна автономія.....19
Європейська опора НАТО в умовах відходу США від зобов'язань.....20
Саміт Бухарестської дев'ятки і Північної Європи в Бухаресті.....21
Мир через силу: чому НАТО має повернутися до своєї ключової місії 22
Курс у часи невизначеності: нордично-балтійська військова інтеграція як план Б 23
Французьке передове стримування: яке значення воно має для держав Балтії?.....24
Оборона ЄС: європейська автономія в космосі 25

Російська агресія та гібридна війна, ескалація та безпекові сценарії.....27
Тіньовий флот Росії під тиском: як посилити ефективність західних санкцій 28
Що відбувається в Москві? 29
Які висновки можна зробити з української атаки дронів на Москву? 30
Сім безпекових сценаріїв російської війни проти України на 2026–2027 роки 31
Біла книга про російський саботаж і підривну діяльність проти держав Ради держав Балтійського моря 32

Геоекономічна безпека, енергетика, сировина і фінансові важелі.....35
«Національний план щодо рідкісноземельних металів»: чи зможуть Франція та ЄС наздогнати Китай?.....36
Сага навколо Euroclear.....37
Критично важлива сировина як зброя Пекіна: як її нейтралізувати.....38
AccelerateEU: як Європа реагує на нову енергетичну кризу.....39
Геоекономічна стійкість: спільні заходи проти перетворення зовнішніх залежностей на інструмент тиску в регіоні Нордично-Балтійської вісімки 40
Нові страхи бізнесу: географія геополітичного ризику.....41
Енергетична єдність: чисте майбутнє Європи без Росії 42
Від відкритості до стримування: як Європа формує доктрину реактивної рішучості.....43

Технології, цифрова безпека, кіберпростір і штучний інтелект.....45
Подвійний ефект російського суверенного ШІ: ізоляція та узгодженість наративів.....46
Спільні загрози, спільна стійкість: як інтегрувати партнерів з розширення в цифрову та кібербезпекову політику ЄС 47
Кіберозброєння чи кіберроззброєння на практиці: роль ЄС у регулюванні програмних вразливостей у фрагментованому міжнародному порядку.....48

Китай, США та нова геополітична конкуренція.....51
Візит Дональда Трампа до Китаю: крок до деескалації у двосторонніх відносинах.....52
Європа між молотом і ковадлом.....53
Наступ на норми, що забороняють застосування сили:
«сила» автократів і критики «права».....54
Єднаючи океани: стратегічний міст між регіонами.....55
Який статус мають держави середньої сили?.....56
Путін у Пекіні: дедалі більша залежність Росії та дилема Європи щодо Китаю.....57

Розділ 2. Аналітичні матеріали Insight Lab.....59
Рабчук І. Оборонний союз поза блоком НАТО, але в межах Європи: реалістичний сценарій чи політична фантазія?.....61
Горобей Д. Балтійське море як внутрішній безпековий простір Європи.....67
Стасенко В. Хто інвестує в оборону Балтії? 72
Потапчук І. Польща як оборонний центр Східної Європи: Лідерство, Амбіції та Ризики...75
Брус А. Балтійська лінія оборони як оборонний щит та інструмент стримування на Східному фланзі Європи.....80
Федченко Я. Україна як безпековий партнер східного флангу: бойовий досвід, оборонні інновації та нова роль у стримуванні Росії.....84
Струкова А. Технологічна спеціалізація як стратегія стримування: оборонні інновації країн Балтії.....88
Ониськів К. NB8 + Польща + Україна: Північно-Східний безпековий пояс Європи.
Чи формується нова безпекова коаліція, здатна діяти швидше за великі формати НАТО та ЄС?.....94
Киричок Д. "Східний щит Європи": від національних укріплень до спільної оборонної архітектури східного флагу.....99

Команда.....104

Список використаних джерел.....106

Фото та зображення.....119

THE EASTERN EUROPE YOUTH EMPOWERMENT SPACE

Передмова

Європейська архітектура безпеки переживає найглибші зміни з часів закінчення Холодної війни — ці зміни рішуче зміщують стратегічний центр ваги континенту на північний схід. Як показують аналітичні матеріали у восьмому випуску журналу «Think Tanks Essentials», формується новий «Північно-східний пояс безпеки» (Ониськів, с. 94), до якого входять країни «Бухарестської дев'ятки» та «NB8», — функціональний безпековий кластер, що підтримує Альянс НАТО технологічними можливостями та досвідом, здобутими в цьому регіоні. Ми є очевидцями моменту, коли політика розширення ЄС, оборонна та промислова політика злилися в єдиний, взаємопов'язаний вимір європейської відповіді на стрімко мінливе стратегічне середовище. Хоча ці процеси часто аналізуються окремо, статті, зібрані в цьому випуску, демонструють, що вони дедалі більше взаємопов'язані.

По-перше, спостерігається новий імпульс для розширення: тоді як Україна висловила амбіції приєднатися до ЄС вже у 2027 році в рамках мирного плану, Брюссель і Берлін у 2026 році висунули перші політичні пропозиції щодо диференційованого підходу до політики розширення, внісши в дискусію такі нові концепції, як «зворотне членство» та «асоційоване членство». Хоча ці пропозиції сприймаються дуже по-різному, зростає консенсус щодо того, що нинішня методологія розширення була розроблена для мирних часів і що існує потреба у відвертій дискусії про те, як адаптувати цю модель до нових геополітичних реалій.

Водночас 15 червня 2026 року було досягнуто ключової відмітки, коли ЄС офіційно відкрив перший блок переговорів про вступ — «Основи» — з Україною та Молдовою. Це стало моментом, коли європейський шлях України нарешті перейшов із сфери політичних зобов'язань у площину конкретних кроків із перевіреними реформами та проміжними критеріями. Цей огляд не лише підкреслює центральну роль верховенства права та фундаментальних прав у процесі вступу, а й те, що розширення є двостороннім випробуванням: хоча країни-кандидати повинні провести глибокі реформи, ЄС також зіштовхується з власними інституційними викликами, оскільки розширений Союз, що потенційно налічуватиме понад 30 держав-членів, не зможе функціонувати так само, як сьогодні. Це включає реформи процедур прийняття рішень, бюджетної системи та основних напрямків політики, таких як політика згуртування або Спільна сільськогосподарська політика.

По-друге, аналітичні матеріали, зібрані в цьому випуску, вказують на більш широку реконфігурацію європейської безпеки: зростаюча невизначеність щодо майбутнього трансатлантичних відносин посилила дискусії про здатність Європи взяти на себе більшу відповідальність за власну оборону, що нещодавно було підкреслено на саміті НАТО 2026 року, який відбувся в Анкарі в липні. Це передбачає новий стратегічний підхід: модель «НАТО 3.0» набуває обрисів у міру того, як Європа готується до можливої ери відходу США. Ця зміна особливо помітна на Східному фланзі. Під впливом «болючого досвіду України» (Брус, с. 80), який продемонстрував, що навіть короткострокова окупація може призвести до тяжких гуманітарних наслідків, Альянс визнає необхідність захищати кожен сантиметр з самого першого моменту вторгнення. Такі проєкти, як «Балтійська лінія оборони» та польський «Східний щит», втілюють цю доктрину в реальність. Польща та країни Балтії, які зараз виділяють на оборону до 5 відсотків свого ВВП, прокладають шлях до нової стратегії колективного стримування Росії. У аналітичному прогнозі, підготовленому 71 українським експертом (с. 31), розглядається сім сценаріїв розвитку російської агресивної війни на 2026–2027 роки. У дослідженні підкреслюється, що стійкість

України залежатиме не лише від розвитку подій на полі бою, а й від стабільної європейської військової, фінансової та політичної підтримки, а також від здатності Союзу зберігати єдність і стратегічну рішучість у довгостроковій перспективі.

Однією з найважливіших тем цього випуску є еволюція ролі України, яку визнають не лише як отримувача допомоги, а й як гаранта безпеки та експортера бойового досвіду. Завдяки новим «угодам про дрони» (Федченко, с. 84) та технологічним партнерствам Україна та її союзники дедалі частіше працюють як рівноправні партнери, інтегруючи військові інновації в довгострокове європейське оборонне планування. Будь то система управління бойовими діями «Дельта» чи майстерне володіння Україною технікою ведення війни за допомогою недорогих дронів — український досвід уже впливає на військові доктрини від Балтійського до Чорного моря.

За межами традиційного поля бою Європа переживає епоху «сенсорів та диверсій» (Горобей, с. 67) у Балтійському морі, де критично важлива підводна інфраструктура та інформаційні магістралі перебувають під постійною загрозою. Досі не існує протоколу НАТО щодо таких атак у «сірій зоні», що призводить до відсутності швидкої та скоординованої європейської реакції на кібератаки, електронну війну та інші форми гібридної агресії. ЄС також усвідомлює геоекономічне суперництво, в якому залежність від критично важливих сировинних ресурсів, особливо тих, що походять з Китаю, використовується як зброя. Зростаючий акцент Союзу на «реактивній рішучості» (Рікелес & Фолкман, с. 43) відображає нову рішучість захищати промислову базу та технологічний суверенітет Європи від зовнішнього економічного тиску.

Статті, підготовлені дослідниками Insight Lab, пропонують свіжі аналітичні погляди на ці події. Їхні роботи підкреслюють, як більш гнучкі регіональні коаліції та врахування практичного досвіду воєнного часу переформатують європейський безпековий лад. Цінність цього випуску полягає не лише в широті тем, які він охоплює, а й у зв'язках, які він виявляє між ними. Представлені тут аналізи демонструють, що майбутня безпека Європи залежатиме не лише від військового потенціалу, а й у рівній мірі від стійких інституцій, технологічних інновацій, економічної конкурентоспроможності та надійних шляхів розширення. Ці матеріали нагадують про те, що процес вступу України до ЄС та трансформація європейської безпеки вже не є окремими питаннями, а є взаємодоповнюючими процесами, які визначатимуть стабільність нашого континенту на найближчі десятиліття.

Лаура Крістоф — наукова співробітниця Institut für Europäische Politik (IEP), аналітичного центру з питань європейської та зовнішньої політики в Берліні. Вона вивчала комунікаційні науки та політологію в Дрезденському технічному університеті, східноєвропейські студії в Мюнхенському університеті імені Людвіга Максиміліана та міжнародні відносини у Варшавському університеті. До її сфер компетенції належать розширення ЄС та процес вступу України до ЄС.

СПЕРШУ «ОСНОВИ»: ЩО ОЗНАЧАЄ НОВИЙ ЕТАП ПЕРЕГОВОРІВ УКРАЇНИ З ЄС?

Недашківська Катерина, авторка та менеджерка журналу "Think Tanks Essentials"

15 червня 2026 року Україна та Молдова зробили важливий крок у переговорах про вступ до Європейського Союзу. На міжурядових конференціях у Люксембурзі ЄС формально відкрив для обох країн перший переговорний кластер – "Основи". Це важливий момент, коли європейська інтеграція України остаточно переходить із площини політичних обіцянок у площину конкретної процедури: переговорних позицій, проміжних контрольних показників і перевірюваного виконання реформ.

Ще 12 червня президенти Європейської ради та Європейської комісії повідомили, що всі держави-члени погодилися на відкриття кластера. Згодом Європейська рада окремо привітала це рішення і висловила підтримку подальшому відкриттю інших кластерів за принципом оцінки реального прогресу кожної країни. Відтепер рух до членства в ЄС залежатиме від того, наскільки держава здатна виконувати конкретні вимоги переговорного процесу.

У Пакеті розширення за 2025 рік Європейська комісія прямо визнала, що Україна виконала умови не лише для відкриття першого кластера, а й кластерів 2 і 6. Такий самий висновок було зроблено і щодо Молдови. Іншими словами, готовність Києва та Кишинева була зафіксована ще в листопаді 2025 року, але формальне рішення Ради з'явилося лише через понад півроку. Тож, відкриття першого кластера є одночасно процедурним проривом, але водночас затримка цього процесу дає знати про межі нинішньої політики розширення.

Примітно те, що саме на цю проблему ще до червня 2026 року звертали увагу аналітичні центри CEPS та EPC. Їхні оцінки демонстрували, що затримка була пов'язана не стільки з недостатньою підготовкою України чи Молдови, скільки з внутрішньою політикою самого Європейського Союзу. І це, можливо, головний висновок із цієї історії. Навіть тоді, коли Європейська комісія вважає країну готовою до наступного етапу, фактичний рух уперед залежить від одностайності держав-членів і від здатності ЄС долати власні політичні блокування.

Тому відкриття першого кластера не варто зводити до простого жесту підтримки. Це справді початок практичного процесу вступу. Але водночас воно нагадує, що переговори про членство залишаються глибоко політичним процесом. Україна входить у нову фазу євроінтеграції – більш конкретну, вимірювану і вимогливу. Проте успіх цього руху залежатиме не тільки від українських реформ, а й від того, чи сам Європейський Союз буде готовий діяти відповідно до власних рішень.

Що показав звіт Європейської комісії за 2025 рік?

Щороку Європейська комісія ухвалює Пакет з питань розширення (англ. Enlargement package) – набір документів, що висвітлюють її політику щодо розширення ЄС.

Згідно зі звітом Комісії щодо України за 2025 рік двосторонню перевірку відповідності українського законодавства праву ЄС було завершено у вересні 2025 року. Ще 14 травня 2025 року Україна ухвалила дорожні карти у сферах верховенства права, реформи публічної адміністрації

та функціонування демократичних інституцій, а також план дій щодо національних меншин і переговорну позицію за першим кластером "Основи". Комісія оцінила ці документи позитивно і саме на цій підставі дійшла висновку, що Україна виконала умови для відкриття першого кластера.

У сильних сторонах України Комісія виокремила кілька напрямів. По-перше, загальна виборча рамка залишається придатною для проведення демократичних виборів після скасування воєнного стану, а частину рекомендацій ОБСЄ та Бюро з демократичних інститутів і прав людини уже виконано. По-друге, у сфері публічного управління Україна перебуває між початковим і помірним рівнем готовності, водночас демонструючи помітний позитивні зміни у цифровізації, розвитку державних послуг, реформі оплати праці та наближенні до повноцінного застосування закону про адміністративну процедуру. По-третє, інституції, відповідальні за координацію європейської інтеграції, уже працюють, а підготовку Національної програми адаптації до права ЄС офіційно запущено.

Окремий прогрес зафіксовано і в судовій сфері: йдеться про формування нових адміністративних судів у Києві, добір до Вищої ради правосуддя та подальший розвиток електронних сервісів у судовій системі. У сфері фундаментальних прав Комісія оцінила загальну рамку як задовільну, а обмеження прав під час воєнного стану, як загалом пропорційні безпековій ситуації. Прогрес також відзначено у фінансовому контролі після змін до закону про Рахункову палату. Найбільш чутливим залишається антикорупційний блок. Комісія говорить лише про обмежений прогрес: визнає, що НАБУ, САП і Вищий антикорупційний суд продовжували формувати практичні результати, але водночас наголошує на ознаках стагнації, законодавчих спробах послабити незалежність спеціалізованих антикорупційних органів, зростанні тиску з боку державних інституцій і тенденціях, які ставлять під сумнів сталість українського антикорупційного курсу.

Проблеми є також і в публічних закупівлях. Тут Комісія також говорить про обмежений прогрес: довгоочікуваний новий закон про закупівлі на момент оцінки ще не був ухвалений, а законодавство про державно-приватне партнерство мало суттєві прогалини порівняно зі стандартами ЄС. У політико-інституційному блоці Верховна Рада в умовах воєнного стану може діяти лише частково ефективно, а якість підготовки політичних рішень залишається слабкою. Зокрема, бракує повноцінного підходу, заснованого на даних, якісних пояснювальних записок і належної оцінки впливу законодавчих ініціатив.

Тож, Україна у звіті отримала підтвердження готовності до практичної фази переговорів, але разом із тим чіткий сигнал, що подальший рух до членства вимагатиме серйозних реформ та доведеної спроможності виконувати їх на практиці, а не лише на папері.

Що означає новий етап переговорів?

У переговорах про вступ до ЄС кластер "Основи" є центральною опорою всього подальшого процесу. Саме там зосереджено питання, без яких членство в Європейському Союзі втрачає практичний зміст: верховенство права, фундаментальні права, функціонування демократичних інституцій, реформа публічної адміністрації та економічні критерії. До цього кластера також входять переговорні глави 23 і 24, а також 5, 18 і 32 – тобто судова влада і фундаментальні права, юстиція, свобода та безпека, публічні закупівлі, статистика і фінансовий контроль.
ЄС перевіряє, чи здатна держава забезпечувати виконання європейських правил через суди, адміністрацію, бюджет, публічну політику, а також загалом спроможність держави діяти як передбачувана, підзвітна та інституційно зріла система.

Кластер “Основи” відкривається першим і закривається останнім. Це означає, що прогрес у ньому визначає загальний темп переговорів і впливає на рішення щодо відкриття або закриття інших кластерів. Для глав, пов’язаних із верховенством права, а також для всього кластера загалом ЄС встановлює проміжні контрольні показники. Без їх виконання жодна глава не може перейти до фінальної фази. Для публічних закупівель, статистики і фінансового контролю одразу визначаються умови для попереднього закриття відповідних глав.

Ще важливіше, що ця система має зворотну дію. У переговорах прямо передбачені механізми реагування на серйозну або тривалу стагнацію, а також на відкат у реформах. ЄС може утримуватися від відкриття чи закриття інших кластерів, повторно відкривати вже закриті глави і навіть повертати назад раніше відкритий кластер. Таким чином, якщо країна демонструє прогрес у секторальних політиках, але водночас просідає у верховенстві права, незалежності інституцій чи боротьбі з корупцією, переговори можуть бути сповільнені, заморожені або навіть частково повернуті назад. Європейський Союз таким чином намагається уникнути ситуації, коли формальне наближення до права ЄС не супроводжується реальною інституційною трансформацією.

Саме тому український громадський сектор сприймає відкриття кластера “Основи” як момент, коли антикорупційна реформа, верховенство права і якість державного управління стають головною дорогою до членства в ЄС. За цим стоять сотні рекомендацій і зобов’язань. У сфері публічних закупівель, наприклад, Україні доведеться не лише узгодити правила державних, оборонних, концесійних закупівель і державно-приватного партнерства з правом ЄС, а й довести спроможність системи контролю, оскарження та запобігання конфлікту інтересів.

Україна та Молдова рухаються разом, але не однаково

На інституційному рівні Україна і Молдова справді рухаються майже синхронно. У звіті за 2025 рік Європейська комісія визнала обидві країни готовими до відкриття трьох кластерів – “Основи”, “Внутрішній ринок” і “Зовнішні відносини”. В обох випадках двосторонню перевірку відповідності національного законодавства праву ЄС було завершено у вересні 2025 року. Обидві держави ухвалили дорожні карти для кластера “Основи” і 15 червня 2026 року отримали формальне відкриття першого переговорного кластера.

Синхронність цього процесу створює нову хвилю східного розширення ЄС, у якій Київ і Кишинів часто розглядаються як взаємопов’язані кандидати.

Попри схожий темп просування, виклики, з якими зіштовхуються Україна і Молдова на шляху до членства в ЄС, суттєво відрізняються. Україна – це велика держава з більш масштабною економікою, потужним аграрним сектором, складною бюджетною системою і війною, яка прямо впливає на всі сфери державного управління. Її переговори про вступ неминуче перетинаються з питаннями оборони, реконструкції, енергетичної безпеки, макрофінансової підтримки та післявоєнної модернізації. Європейська комісія прямо пов’язує свої рекомендації з пріоритетами Плану України в межах Механізму підтримки України.

Для України членство в ЄС – це не лише поступове наближення до європейських правил. Це також питання довгострокової безпеки, інвестиційної довіри, перезапуску економіки і закріплення державної стійкості після війни. Саме тому українська траєкторія є складнішою за масштабом, адже країна одночасно перебуває в стані війни, проводить реформи та готується до членства.

Молдова зіштовхується з іншим набором викликів. Вона менша, інституційно компактніша, але водночас значно вразливіша до зовнішнього тиску. У звіті щодо Молдови Європейська комісія відзначає загалом стабільне функціонування демократичних інституцій, але прямо вказує на постійні спроби зовнішнього втручання, гібридні атаки та помітну політичну поляризацію. До цього додаються питання Придністров'я, обмежені кадрові й адміністративні ресурси, а також висока залежність від зовнішньої фінансової підтримки.

У судовій реформі Європейська комісія відзначила добрий поступ завдяки перевірці доброчесності суддів і прокурорів найвищого рівня. У боротьбі з корупцією було зафіксовано поліпшення практичних результатів. У статистиці та фінансовому контролі Молдова також продемонструвала помітний прогрес. Крім того, у травні 2025 року вона вже ухвалила Національну програму вступу до ЄС на 2025-2029 роки як головний план виконання переговорних зобов'язань. Проте теперішні успіхи Молдови ще не означають легшого шляху.

Обидві країни перебувають під постійним тиском Росії. Для України головним викликом залишається повномасштабна війна, яка впливає на всі сфери державного управління та реформ. Для Молдови основні ризики пов'язані більше з гібридними інструментами впливу Росії.
Європейський Союз своїми діями фактично підтверджує підхід: Україна та Молдова рухаються до ЄС разом, але не однаково. І для політики розширення це, можливо, найреалістичніша формула.

Чи готовий сам ЄС до України і Молдови?

Питання готовності до розширення стосується не лише країн-кандидатів, адже воно також актуальне і для самого Європейського Союзу. Європейська рада ще у 2023 році назвала розширення геостратегічною інвестицією, але водночас наголосила, що до моменту вступу мають бути готові не лише країни-кандидати, а й сам ЄС. Реагуючи на новий імпульс у політиці розширення, Європейська рада оголосила, що в жовтні 2026 року проведе окрему стратегічну дискусію про розширення і внутрішні реформи Союзу.

Щоб вступ України і Молдови став реальною інституційною стратегією, Європейському Союзу доведеться адаптувати власні правила, бюджетні механізми й систему ухвалення рішень. Розширення не можна розглядати як процес, у якому змінюються лише кандидати. Змінюватися має і сам Європейський Союз.

Найчутливіші теми – бюджет, Спільна аграрна політика та політика згуртування. З одного боку, розрахунки аналітичного центру Bruegel показують, що за нинішніх правил і без спеціальних перехідних механізмів річна чиста бюджетна вартість інтеграції України для чинних членів становила б приблизно 0,13% ВВП ЄС. Це не виглядає непосильним тягарем, особливо якщо враховувати потенційні вигоди для Союзу через торгівлю, міграцію, інвестиції та відбудову української економіки.

З іншого боку, бюджетна дискусія буде значно складнішою, ніж це може здаватися. Дослідження Європейського парламенту щодо майбутніх розширень показує, що у сценарії одночасного великого розширення витрати на Спільну аграрну політику довелося б збільшити на 22 млрд євро, а дев'ять нових членів могли б отримувати 68 млрд євро трансфертів у межах цієї політики. За певних припущень середні аграрні виплати для нинішніх держав-членів могли б скоротитися приблизно на 15%. Це означає, що розширення неминуче відкриє складну розмову про перерозподіл ресурсів усередині ЄС.

Через масштаб своєї економіки, території та населення Україна стане одним із найбільших нових членів в історії Європейського Союзу. Саме тому її інтеграція матиме відчутний вплив на всі політики ЄС. Україна є потенційним джерелом значних вигод для Союзу, адже здатна посилити продовольчу безпеку Європи, розширити внутрішній ринок, зміцнити оборонний потенціал ЄС і створити нові можливості для інвестицій та економічного зростання. Для ЄС питання повоєнної відбудови України є також інвестицією у стабільність, безпеку та конкурентоспроможність усього європейського простору. Саме тому фінансова підтримка, реконструкція та переговорний процес уже сьогодні розглядаються як взаємопов'язані елементи майбутньої інтеграції України до Союзу.

Є й інший, не менш важливий вимір – інституційний. Німецький аналітичний центр SWP констатує, що внутрішні реформи, необхідні для підготовки Союзу до роботи у форматі понад 30 членів, фактично загальмувалися. Тож, розширення без внутрішніх реформ в самому ЄС загрожує паралічем. І це не перебільшення.

Геополітично Європейський Союз уже визнав, що Україна і Молдова мають бути частиною європейського простору. Але інституційно він ще не вирішив, яким саме має стати після цього розширення. І якраз анонсована Європейською радою стратегічна дискусія про розширення та внутрішні реформи Союзу у жовтні цього року має продемонструвати, чи готовий ЄС адаптуватися.

Висновки

Відкриття першого кластера "Основи" для України та Молдови стало важливим етапом у процесі розширення ЄС. Подальший прогрес на шляху до членства оцінюватимуть за станом судової системи, незалежністю антикорупційних органів, прозорістю закупівель, ефективністю парламенту, спроможністю державної адміністрації та виконанням узятих зобов'язань.

Саме тому кластер "Основи" займає центральне місце у вступному процесі. Він фокусується на сферах, від яких залежить робота всієї державної системи. Якщо Україна демонструватиме успіхи в окремих секторах, але матиме проблеми з верховенством права, боротьбою з корупцією чи незалежністю інституцій, це може негативно вплинути на темпи переговорів.

Україна проходить цей етап в умовах повномасштабної війни, що робить завдання особливо складним. Війна прискорила політичне зближення з ЄС, але водночас показала проблеми в окремих елементах державного управління. Наступний етап переговорів значною мірою залежатиме від того, наскільки успішно країна зможе зміцнити свої інституції у сфері правосуддя, бюджетного управління, державних закупівель, державної служби, статистики та контролю. Саме в цих сферах визначатиметься подальша готовність України до членства.

Цей процес стосується не тільки України та Молдови. Європейський Союз також зіштовхується з необхідністю адаптації до майбутнього розширення. Навіть за умови успішного виконання кандидатами всіх вимог процес може наштовхнутися на внутрішні бюджетні, інституційні та політичні обмеження самого Союзу. Розширення вимагатиме від Брюсселя рішень щодо аграрної політики, політики згуртування, процедур ухвалення рішень та ролі ЄС у сфері безпеки.

Тож, відкриття першого кластеру для України та Молдови означає перехід до більш ретельної роботи над реформами, а для самого ЄС – перевірку готовності до нового розширення. Таким чином, питання членства та розширення ЄС дедалі більше залежатиме від практичних результатів усіх сторін процесу.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials". Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД НА ДОСЛІДЖЕННЯ THINK TANKS

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА, ОБОРОНА І СТРАТЕГІЧНА АВТОНОМІЯ

Європейська опора НАТО в умовах відходу США від зобов'язань

(англ. The European Pillar of NATO in the Era of US Disengagement)

Ніколо Мурджа, Instituto Affari Internazionali (IAI), Італія

13.05.2026

У дослідженні автор аналізує посилення європейського складової НАТО як стратегічну необхідність в умовах поступового віддалення США від Європи, умовного підходу адміністрації Трампа до союзників і збереження російської загрози. Автор наголошує, що йдеться не про створення "європейської армії" чи повну заміну НАТО, а про прагматичне зміцнення європейської частини Альянсу, а саме: здатність європейців самостійніше планувати, командувати, розвивати оборонну промисловість і витримувати початкову фазу потенційної кризи на східному фланзі навіть за обмеженої або політично зумовленої реакції США.

Ключовим зрушенням є усвідомлення того, що Європа має не лише більше витрачати, а й брати на себе реальну відповідальність за командування, спільні спроможності та оборонно-промислову інтеграцію. Водночас у дослідженні підкреслюються політичні обмеження цього процесу, зокрема те, що європейські держави досі не мають єдиного бачення масштабів американського віддалення, а мініформати на кшталт E5[1] можуть стати як інструментом згуртування, так і проявом фрагментації.

У коротко- і середньостроковій перспективі Європа не здатна функціонувати повністю без ключових американських стратегічних спроможностей підтримки, зокрема у сферах розвідки, командування й контролю, дозаправлення в повітрі, стратегічних авіаперевезень і протиракетної оборони. Саме тому мета має бути не повна емансипація, а перехід від залежності до взаємозалежності. Інакше кажучи, Європа має стати настільки військово й промислово важливою, щоб США не могли ставитися до неї лише як до молодшого партнера чи покупця американської зброї. Сильна європейська опора НАТО має перетворити Європу на більш серйозного стратегічного партнера Вашингтона.

[1]E5 – це неформальний мініформат п'яти ключових європейських держав, що включає Німеччину, Францію, Велику Британію, Польщу та Італію. Автор згадує його як можливе ядро для координації європейської оборонної політики, бо ці країни мають найбільшу сукупну політичну, економічну й військову вагу в Європі. Головна ідея в тому, що коли всі члени ЄС або НАТО не можуть швидко скоординувати зусилля, менший формат провідних держав може швидше виробляти спільну позицію щодо оборони, підтримки України, промислових проєктів чи реакції на кризи. – тут і далі прим. ред.

Саміт Бухарестської дев'ятки і Північної Європи в Бухаресті

(англ. The B9 and Nordic Countries Summit in Bucharest)

Якуб Пеньковський, Томаш Здуньчик, Polish Institute of International Affairs (PISM), Польща
18.05.2026

Автори розглядають саміт Бухарестської дев'ятки та Північних країн, що відбувся 13 травня 2026 року в Бухаресті, як етап формування ширшого безпекового простору від Чорного моря до Арктики. Зустріч мала на меті продемонструвати єдність східного й північного флангів НАТО напередодні саміту Альянсу в Анкарі, де очікується обговорення моделі "NATO 3.0" з більшими оборонними витратами та зростанням відповідальності європейських союзників за власну безпеку на тлі скорочення американської військової присутності в Європі.

Підкреслюється, що учасники саміту в Бухаресті визначили Росію як найбільш значну, довгострокову та безпосередню загрозу, підтвердили важливість союзу зі США, підтримку оборони України та її євроатлантичних прагнень, а також зобов'язання витрачати 5% ВВП на оборону. Практичний вимір зустрічі проявився в увазі до інтегрованої ППО, протидії дронам, захисту критичної інфраструктури та гібридних загроз. Особливо важливо, що Україна постає як джерело бойового досвіду, адже на полях саміту було підписано угоду з Литвою щодо залучення українських фахівців до посилення литовської ППО.

Загалом, саміт заклав основу для тіснішої співпраці між Бухарестською дев'яткою та Північними країнами. Цю тенденцію вже підсилює зростання військової присутності Північних країн на східному фланзі: військові з Данії та Норвегії, а також цивільні спеціалісти з Ісландії перебувають в Естонії та Литві в межах бойових груп НАТО; Швеція розмістила механізований батальйон у Латвії в межах багатонаціональної бригади. У майбутньому співпраця може посилитися через спільні операції в Балтійському морі та розвиток багатонаціональної бойової групи НАТО на півночі Фінляндії, до якої поки що зголосилася лише Швеція. Додатково цю архітектуру зміцнює формат Нордично-Балтійської вісімки, який об'єднує країни Балтії та Північної Європи.

Водночас існують і серйозні межі цієї єдності. Північні країни мають чітке бачення Росії як головної загрози, тоді як усередині Бухарестської дев'ятки зберігаються політичні розбіжності, зокрема через позиції Угорщини, Болгарії, Чехії та Словаччини. Такий поділ може заважати ефективності співпраці між країнами.

Мир через силу: чому НАТО має повернутися до своєї ключової місії

(англ. Peace Through Strength: Why NATO Must Return to Its Core Mission)

Міністр закордонних справ Латвії Байба Браже, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія
20.05.2026

У дослідженні з латвійської перспективи обґрунтовується, що НАТО має фактично повернутися до своєї первинної місії – колективної оборони, стримування агресора та збереження миру через силу. Байба Браже наголошує, що після десятиліть, коли Альянс значною мірою зосереджувався на операціях поза своєю територією, повномасштабна війна Росії проти України знову поставила в центр уваги питання захисту союзників. Для Латвії, з її досвідом п'ятдесятирічної радянської окупації, ця логіка ніколи не втрачала актуальності.

Ключова теза полягає в тому, що європейські союзники та Канада мають швидше брати на себе більшу відповідальність за конвенційне стримування й оборону. Фізична присутність НАТО на східному фланзі, у Балтійському морі та в Арктиці вже доводить ефективність стримування, однак політичні зобов'язання мають швидко перетворюватися на реальні спроможності. Латвія подається як приклад такого підходу: країна першою законодавчо закріпила щорічні оборонні витрати на рівні 5% ВВП.

Війна Росії проти України, конфлікт у Перській затоці, роль Ірану, КНДР і Китаю – це не окремі кризи, а частини ширшої системи. Іран і Північна Корея військово й технологічно посилюють здатність Кремля вести війну в Європі. Китай підтримує російську воєнну економіку. Росія, своєю чергою, поглиблює глобальну економічну й енергетичну кризу, сприяючи іранським атакам проти партнерів у Перській затоці.

Таким чином, безпека Європи вже не може розглядатися ізольовано. Російська війна проти України є частиною ширшого авторитарного виклику, де Москва, Тегеран, Пхеньян і Пекін прямо або опосередковано підсилюють одне одного.

Особлива увага тут також приділяється урокам України. Війна показала слабкість європейської оборонної промисловості, повільність закупівель і потребу в термінових інвестиціях у ППО, боєприпаси, перехоплювачі дронів, роботизовані системи та стійкі ланцюги постачання.

Курс у часи невизначеності: нордично-балтійська військова інтеграція як план Б

(англ. Sailing Through Uncertainty: Nordic-Baltic Military Integration as Plan B)

Петер Віггo Якобсен, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія

21.05.2026

Автор аналізує, як Північно-Балтійський регіон має адаптувати оборонне планування до найгіршого сценарію – російської агресії за мінімальної або відсутньої підтримки США. Йдеться не про альтернативу НАТО, а про глибшу військову інтеграцію всередині Альянсу, адже саме його командна інфраструктура залишається незамінною. Переломним моментом стала криза навколо Гренландії у 2026 році, яка показала, що американська підтримка за адміністрації Трампа більше не може сприйматися як автоматична.

У цьому контексті регіон має два варіанти. "План А" – утримувати США залученими через більші оборонні витрати, виконання цілей зі спроможностей, нові штаби, навчання й реалізацію регіональних оборонних планів НАТО. "План Б" – бути здатним виконати ці плани силами, які вже перебувають у регіоні, без критичної залежності від Вашингтона. Особливе значення мають інтеграція Північних країн після вступу Фінляндії та Швеції до НАТО, координація через два командні центри НАТО JFC Norfolk і JFC Brunssum, а також розвиток спільних командувань у Балтійському морі та на суші.

Практична основа такої готовності включає спільні закупівлі, сумісність сил, безпеку постачання та оборонно-промислову співпрацю. Регіон має бути готовим стримувати як конвенційні, так і гібридні сценарії Росії, а також виробити спільну позицію щодо європейського доповнення до американської ядерної парасольки.

Французьке передове стримування: яке значення воно має для держав Балтії?

(англ. French Forward Deterrence: What Is in It for the Baltic States?)

Елоїз Фає, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія
25.05.2026

У дослідженні авторка аналізує, як французька концепція передового стримування може вплинути на безпеку Естонії, Латвії та Литви в умовах найсерйознішого стрес-тесту європейського стримування після Холодної війни. Російська війна проти України, ядерні погрози Москви, гібридні операції та сумніви щодо надійності американських гарантій змушують європейські держави шукати додаткові механізми стримування. У цьому контексті Франція намагається підкреслити європейський вимір власної ядерної доктрини, не змінюючи її фундаментальної основи: рішення про застосування ядерної зброї залишається суто національним, а Париж не пропонує ані заміни американській ядерній парасольці, ані моделі спільного ядерного контролю.

Для Балтійських держав значення цієї ініціативи є непрямим, але важливим. Їх прямо не згадано у промові Еммануеля Макрона, що пояснюється різницею у сприйнятті російської загрози, центральною роллю НАТО і США для балтійської безпеки та слабшою традицією ядерних дебатів у регіоні. Водночас напад на Балтію неминуче зачепив би французькі життєві інтереси, оскільки підірвав би довіру до НАТО і створив небезпечний прецедент для всієї Європи.

Найперспективнішим напрямом авторка вважає не абстрактну ядерну дискусію, а практичну співпрацю: розвідку, кібероборону, морську безпеку, захист критичної інфраструктури, протидію “тіньовому флоту”, посилення передової присутності НАТО та швидке підкріплення. Загалом, французьке стримування могло б дійсно стати частиною ширшої, більш колективної та надійної європейської оборонної архітектури.

Оборона ЄС: європейська автономія в космосі

(англ. EU Defence Series: European Autonomy in Orbit)

Беатріс Ено, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія
26.05.2026

Чому стратегічна автономія ЄС у космосі стає безпековою необхідністю, а не лише технологічною амбіцією? Війна Росії проти України показала, що супутниковий зв'язок, навігація, розвідка, метеорологія, логістика, банківські операції та військове командування є критичною основою функціонування держав. Кібератака на мережу ViaSat KA-SAT за годину до повномасштабного вторгнення, якими користувалися українські військові й цивільні. Наслідки поширилися далеко за межі України: постраждали десятки тисяч користувачів супутникового інтернету у Франції, Німеччині, Греції, Угорщині, Італії, Польщі та Великій Британії. Ця кібератака продемонструвала вразливість комерційних космічних систем і брак готової європейської відповіді на атаки нижче порогу відкритої війни. Натомість швидке розгортання Starlink для України показало, наскільки незамінними стали приватні провайдери у воєнний час.

Комерційні супутникові сервіси дають важливі спроможності, але не можуть замінити стійку європейську архітектуру, адже вони вразливі до кібератак, радіоелектронної боротьби, політичних обмежень і використання противником. НАТО залишається основою безпеки Європи, проте не створює власних космічних спроможностей і значною мірою залежить від США, що посилює потребу ЄС у власних рішеннях.

Європа вже рухається в цьому напрямі через програму IRIS² (майбутню європейську супутникову систему захищеного зв'язку), Galileo (європейську систему супутникової навігації) та Copernicus (програму спостереження Землі), урядовий супутниковий зв'язок, космічну ситуаційну обізнаність і зростання бюджету Європейського космічного агентства. Водночас головними викликами залишаються фрагментація, нечітке управління між державами-членами, Єврокомісією та Європейським космічним агентством, потреба в довгостроковому фінансуванні й поєднання космічної автономії з цифровим суверенітетом.

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ТА ГІБРИДНА ВІЙНА, ЕСКАЛАЦІЯ ТА БЕЗПЕКОВІ СЦЕНАРІЇ

Тіньовий флот Росії під тиском: як посилити ефективність західних санкцій

(англ. Russia's Shadow Fleet under Pressure. Boosting the Impact of Western Sanctions)

Ельжбета Каца, Тимон Пастуха, Polish Institute of International Affairs (PISM), Польща

19.05.2026

Автори аналізують, як російський "тіньовий флот" став ключовим механізмом обходу нафтових санкцій G7+, але водночас перетворився на вразливу точку для подальшого західного тиску. Ембарго на російську нафту й нафтопродукти та механізм цінової стелі вже обмежили фіскальні можливості РФ: у 2021-2025 роках частка вуглеводневих доходів у російському бюджеті знизилася з 40% до 25%, а в реальному вимірі скорочення становило близько третини. Водночас Москва пом'якшила удар, перенаправивши експорт до Китаю, Індії та Туреччини й створивши екосистему щонайменше з 700 старих, непрозоро зареєстрованих і часто недостатньо застрахованих танкерів.

"Тіньовий флот" працює через приховану власність, часту зміну прапорів, маніпуляції з автоматичною ідентифікаційною системою суден (AIS), перевалку нафти з судна на судно та посередницькі мережі в третіх країнах. Це не лише санкційна проблема, а й загроза морській безпеці, екології та критичній інфраструктурі, особливо в Балтійському й Північному морях.

Росія продовжує купувати старі танкери через посередників, швидко перереєстровує їх у слабко контрольованих юрисдикціях і використовує обмеження міжнародного права, зокрема UNCLOS, які ускладнюють затримання суден у відкритому морі. Проблема також у тому, що санкції часто б'ють по окремих суднах, але не завжди по всій екосистемі: портам, страховикам, реєстраторам прапорів, ремонтним верфям, трейдерам, банкам, брокерам, постачальникам запчастин і лізинговим компаніям. Саме ця мережа дозволяє Росії швидко замінювати втрати й підтримувати експорт.

Автори пропонують три ключові кроки для посилення санкційного тиску. По-перше, розширити санкції з окремих суден на всю екосистему "тіньового флоту", включно з портами, страховиками, реєстраторами прапорів, трейдерами, ремонтними базами та фінансовими посередниками. По-друге, після стабілізації світового нафтового ринку запровадити повну заборону морських послуг для перевезення російської нафти. По-третє, якщо повна заборона виявиться політично складною, поступово знижувати цінову стелю до рівня собівартості видобутку, щоб максимально скоротити нафтові доходи Росії. Для України ці рекомендації мають особливе значення, адже посилення санкцій безпосередньо обмежує фінансові ресурси Кремля для продовження війни.

Що відбувається в Москві?

(англ. What Is Happening in Moscow?)

Мішель Дюкло, Institut Montaigne, Франція
19.05.2026

У статті автор аналізує ознаки кризи в Кремлі після принизливого для російського режиму святкування 9 травня 2026 року. Автор проводить обережну паралель із пізнім СРСР: як радянська система загрузла в Афганістані, так Росія застрягла в Україні; як радянська економіка входила в застій, так і російська воєнна економіка дедалі більше демонструє ознаки виснаження. Водночас автор застерігає, що ці аналогії не слід перебільшувати, адже нинішня російська верхівка пам'ятає крах СРСР і навряд чи допустить появу "нового Горбачова".

Головною причиною кремлівських труднощів є Україна. Вона не лише продовжує опір, а й дедалі ефективніше б'є по російському тилу – нафтогазовій інфраструктурі, оборонній промисловості та стратегічних об'єктах. Це підриває російський наратив про війну проти "всього НАТО", адже Україна тримається переважно за підтримки Європи, з усіма її обмеженнями.

Автор описує боротьбу на трьох полях: фронті, де російські війська зазнають великих втрат; енергетичній війні, де Москва намагається зруйнувати українську інфраструктуру; і переговорах, де Кремль прагне примусити Київ до поступок через Вашингтон. Найнебезпечнішим сценарієм є спроба Росії уникнути поразки в Україні через розширення гібридної війни проти Європи. Тому головний висновок для європейців – прискорити переозброєння й одночасно виробити власну ініціативу щодо врегулювання війни, спираючись на підтримку України, заморожені російські активи, гарантії безпеки та перспективу вступу Києва до ЄС.

Які висновки можна зробити з української атаки дронів на Москву?

(фр. Quels sont les enseignements de l'attaque de drones de l'Ukraine contre Moscou ?)

Жан-П'єр Мольні, Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), Франція
20.05.2026

Автор аналізує українську атаку дронами по Москві передусім як політичний і психологічний сигнал, а не як операцію зі значним військовим ефектом. Використані дрони були відносно легкими й мали обмежений бойовий заряд, тому їхнє завдання полягало не в суттєвому послабленні російської військової машини, а в демонстрації кількох важливих меседжів для Кремля, російського суспільства та міжнародних партнерів.

Перший сигнал полягає в тому, що Україна вистояла після зимової російської кампанії проти енергетичної інфраструктури. Москва намагалася зламати українську стійкість і мораль, однак удар по Москві показав: Україна не лише обороняється, а й зберігає здатність відповідати. Другий сигнал стосується української оборонно-промислової бази. Попри російські удари, Київ здатен виробляти у значній кількості прості, дешеві, але далекобійні дрони. Це принципово важливо, адже атака була здійснена українськими засобами, а не західним озброєнням, що посилює українську суб'єктність і знижує ризик звинувачень НАТО в ескалації.

Найсильніший ефект тут – психологічний. Україна показала, що Москва більше не є недосяжною. Дрони подолали понад 500 км і не були зупинені російською ППО, а відео атак знімали самі мешканці столиці. Це підриває кремлівський образ контрольованої "спеціальної операції" й демонструє росіянам, що страх війни може перейти на їхній бік.

Сім безпекових сценаріїв російської війни проти України на 2026–2027 роки

(англ. Seven Security Scenarios on Russian War in Ukraine for 2026–2027)

GLOBSEC, Словаччина
22.05.2026

Дослідження пропонує сценарний прогноз розвитку російсько-української війни у 2026-2027 роках, підготовлений на основі оцінок 71 українського експерта з безпеки, оборони та зовнішньої політики. Головним висновком є те, що найімовірнішим є не швидкий мир і не вирішальна перемога однієї зі сторін, а тривала війна на виснаження. Сукупна ймовірність "воєнних" сценаріїв становить понад 80%, тоді як сценарії мирного врегулювання оцінюються менш ніж у 20%.

Експерти розглядають сім базових сценаріїв. Найімовірнішим є сценарій "затяжної війни з внутрішніми напруженнями та зовнішніми джерелами підтримки", за якого бойові дії тривають, Україна стикається з внутрішніми викликами, але компенсує їх завдяки міжнародній підтримці. Другим за ймовірністю є сценарій "ні війни, ні миру", коли фронт залишається відносно стабільним, переговори не дають результату, а Захід продовжує підтримку без чіткої стратегії завершення війни. Третій сценарій передбачає поступове виснаження Росії та створення умов для вигіднішої для України переговорної позиції. Четвертий – часткове замороження конфлікту із збереженням високої напруги та ризику відновлення масштабних бойових дій. П'ятий сценарій описує досягнення нестійкого мирного врегулювання через переговори та зовнішній тиск. Шостий передбачає погіршення позицій України через скорочення міжнародної підтримки та внутрішні труднощі. Сьомий сценарій – на думку експертів, малоймовірна, але найбільш позитивна для Києва перспектива стратегічного перелому на користь України та суттєвого послаблення Росії. Також фіксується важлива зміна: у 2026-2027 роках військові й невійськові фактори вперше досягають паритету. Вирішальними стають не тільки ситуація на фронті, а й європейська військова допомога, макрофінансова підтримка України, політика США, єдність ЄС, мобілізаційна спроможність України та розвиток її оборонно-промислової бази.

Особливо важливо, що Європа постає головним зовнішнім фактором майбутньої динаміки війни, тоді як роль США дедалі більше пов'язана не з обсягом зброї, а з політичною лінією Вашингтона щодо Києва й Москви. Таким чином, довгострокова стійкість України залежатиме від поєднання власної технологічної адаптації, далекобійних ударів по військових цілях противника, мобілізації та здатності Європи зберігати довгострокову політичну й військову підтримку України.

Біла книга про російський саботаж і підривну діяльність проти держав Ради держав Балтійського моря

(англ. White Paper on Russian Acts of Sabotage and Subversion against Members of the Council of the Baltic Sea States)

Філіп Брийка, Анна Марія Динер, Александра Козьол, Polish Institute of International Affairs (PISM), Польща

29.05.2026

Автори аналізують російські акти саботажу й підривної діяльності проти держав Ради країн Балтійського моря від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну до квітня 2026 року. Ці інциденти не є ізольованими, а становлять системну гібридну кампанію проти країн НАТО та ЄС, насамперед тих, які активно підтримують Україну. Її мета – пошкоджувати критичну інфраструктуру, випробовувати реакцію союзників, створювати відчуття постійної загрози й послаблювати суспільну стійкість.

Балтійський регіон став одним із ключових театрів цієї кампанії через безпосередню близькість до Росії та Білорусі, роль у підтримці України, наявність портів, логістичних маршрутів, енергетичних об'єктів і вразливої підводної інфраструктури. У морському вимірі Росія використовує розвідку, "тіньовий флот", судна під чужими прапорами та саботаж кабелів і трубопроводів. У наземному вимірі дедалі частіше застосовуються "одноразові агенти", завербовані через соцмережі для підпалів, розвідки об'єктів, атак на транспортну, військову й оборонно-промислову інфраструктуру. У повітряному й навігаційному вимірі особливу загрозу становлять порушення повітряного простору, дрони та GNSS/GPS-глушіння.

Автори попереджають, що Росія, ймовірно, підвищуватиме рівень ризику, якщо не отримає скоординованої відповіді. Тому країнам регіону потрібні спільний механізм обміну інформацією, чітка атрибуція атак, каталог найкращих практик, посилений захист критичної інфраструктури та зміцнення суспільної стійкості.

ГЕОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ЕНЕРГЕТИКА, СИРОВИНА І ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ

«Національний план щодо рідкісноземельних металів»: чи зможуть Франція та ЄС наздогнати Китай?

(фр. « Plan national sur les terres rares » : la France et l'UE peuvent-elles endiguer leur retard face à la Chine ?)

Гійом Пітрон, Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), Франція

11.05.2026

Автор аналізує рідкісноземельні метали як один із ключових інструментів геоекономічної сили Китаю та стратегічну вразливість Франції й Європейського Союзу. Ці ресурси використовуються в медичних технологіях, електромобілях, вітрових турбінах, електроніці, системах візуалізації та оборонному обладнанні. Особливо критичними є постійні магніти, зокрема самарій-кобальтові, важливі для військових систем, де залежність від Китаю майже абсолютна.

Головна проблема полягає не лише у видобутку, а в контролі над усім ланцюгом доданої вартості. Китай видобуває близько 60% світових рідкісноземельних металів, рафінує приблизно 85% виробництва і виготовляє близько 94% постійних магнітів на їхній основі. Це дає Пекіну не тільки промислову перевагу, а й важіль дипломатичного тиску: обмеження експорту рідкісноземельних металів і магнітів уже використовуються у торговельному протистоянні зі США та можуть впливати на європейські галузі.

Французький національний план щодо рідкісноземельних металів є важливим сигналом, але не переломним моментом. Він підтримує вже запущені ініціативи, зокрема у сфері переробки, виробництва магнітів і вторинної переробки матеріалів, однак визнає, що Франція не здатна самостійно відновити повний виробничий ланцюг від видобутку сировини до виготовлення магнітів. На рівні ЄС Закон про критично важливу сировину і 47 стратегічних проєктів створюють потрібну рамку, але фінансування й промислові потужності залишаються недостатніми. Насправді Європа ще тривалий час залишатиметься вразливою до китайського контролю над критичними матеріалами.

Сага навколо Euroclear

(англ. The Euroclear Saga)

Ян Балліау, Egmont Institute, Бельгія
12.05.2026

Бельгійська фінансова інфраструктура Euroclear опинилася в центрі дискусій щодо використання заморожених російських активів після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Після 2022 року на Заході було заморожено близько €290 млрд російських активів, з яких приблизно €185 млрд резервів Центрального банку РФ опинилися в Euroclear – інституції, що зберігає понад €38 трлн цінних паперів. Це перетворило технічний механізм фінансових ринків на важіль тиску на Москву й потенційне джерело підтримки України.

Автор демонструє, що першим компромісом стало використання не самих активів, а доходів від них. Бельгія та ЄС спрямували податкові й відсоткові надходження на допомогу Україні. Однак після скорочення американської підтримки Європа почала шукати довгострокове фінансування, що вивело на перший план ідею “Reparations Loan” – позики Україні під заморожені російські активи. Політично вона виглядала привабливо, але юридично й фінансово створювала асиметричний ризик: вигоду отримував увесь ЄС, тоді як головна відповідальність лягала на Бельгію як країну розташування Euroclear.

У підсумку ЄС відмовився від цього ризикованого механізму й погодив €90 млрд європейської позики для України на 2026-2027 роки. Важливий висновок полягає в тому, що підтримка України поступово стає структурним бюджетним зобов’язанням ЄС, а не лише набором тимчасових кризових рішень.

Критично важлива сировина як зброя Пекіна: як її нейтралізувати

(англ. Beijing's critical raw material weapon — And how to dismantle it)

Йоріс Теер, European Union Institute for Security Studies (EUISS), аналітичний центр на рівні ЄС
12.05.2026

У цьому дослідженні аналізується, як Китай перетворив контроль над критично важливою сировиною на геоекономічну зброю. Рідкісноземельні елементи, галлій, германій, графіт, вольфрам та інші матеріали лежать в основі оборонної промисловості, енергетики, медицини, цифрової інфраструктури, напівпровідників, дронів, радарів, супутників і систем зв'язку. Китай контролює 70% або навіть більше глобального видобутку чи переробки для половини матеріалів, які ЄС визначає як критичні, а тому здатен порушувати західне виробництво без прямого військового зіткнення.

У 2025 році Пекін різко скоротив експорт критичної сировини майже до всіх країн, використовуючи ліцензування не лише для тиску, а й для збору даних про західні промислові та оборонні ланцюги. Така політика послаблює стримування в Азії та Європі: вона може впливати на позиції партнерів Тайваню, а також ускладнює європейське переозброєння й підтримку України.

Головна слабкість Європи полягає не лише у видобутку, а передусім у переробці та виробництві компонентів, де Китай зберігає майже монопольні позиції. Тому автор пропонує надзвичайний пакет дій, спрямований на швидке зменшення залежності від китайських ланцюгів постачання. Насамперед ідеться про створення коаліції ЄС, G7 та інших партнерів для розвитку видобутку, переробки й виробництва критичних матеріалів поза Китаєм. Для цього держави мають забезпечити фінансування нових проєктів, надавати гарантії закупівель і тимчасово підтримувати виробників через цінові механізми, щоб вони могли конкурувати з китайськими компаніями. Автор також пропонує запровадити вимоги до походження сировини в державних закупівлях, активніше використовувати європейські інструменти проти економічного примусу та створити європейський Офіс геоекономічної оцінки, який би аналізував ризики залежності від критичних ресурсів і координував політику безпеки постачань.

AccelerateEU: як Європа реагує на нову енергетичну кризу

(англ. AccelerateEU: European responses to a new energy crisis)

Гонсало Ескрібано, Elcano Royal Institute, Іспанія
19.05.2026

Автор розглядає план дій Європейської комісії AccelerateEU як спробу відповісти на нову енергетичну кризу, спричинену конфліктом на Близькому Сході, і водночас закріпити довгостроковий курс ЄС на декарбонізацію та електрифікацію. Енергетичний перехід стає умовою економічної конкурентоспроможності, соціальної стійкості й безпеки Європи. Після двох енергетичних криз менш ніж за п'ять років ЄС визнає, що стратегічна проблема полягає не в заміні одних постачальників викопного палива іншими, а в самій залежності від імпорту газу й нафти.

План AccelerateEU містить 44 заходи, згруповані у п'ять напрямів: координація дій держав-членів, захист вразливих споживачів і промисловості, прискорення чистої енергетики та електрифікації, розвиток і інтеграція енергомереж, а також мобілізація інвестицій. У короткостроковій перспективі можливості Єврокомісії обмежені, адже ключові фіскальні й енергетичні важелі залишаються у держав-членів. Тому документ наразі переважно задає рамку координації й принципи адресної, тимчасової та своєчасної підтримки.

Тож, однією з ключових ідей документа є те, що довгострокова енергетична безпека ЄС має ґрунтуватися на розвитку електрифікації, відновлюваних і ядерних джерел енергії, модернізації мереж та збільшенні потужностей для зберігання енергії. Водночас автор звертає увагу на те, що AccelerateEU переважно спирається на вже наявні політичні інструменти й не пропонує значних нових механізмів фінансування чи реалізації поставлених цілей.

Геоекономічна стійкість: спільні заходи проти перетворення зовнішніх залежностей на інструмент тиску в регіоні Нордично-Балтійської вісімки

(англ. NB8 Series. Geo-economic Resilience: Collective Measures Against the Weaponisation of External Dependencies in the NB8 Region)

Торстейн Крістінссон, Людвіг Бруме, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія

22.05.2026

Дослідження аналізує, як Північно-Балтійська вісімка має адаптуватися до нової епохи геоекономічної конкуренції, у якій зовнішні залежності можуть перетворюватися на інструмент політичного тиску. На думку авторів, у світовій торгівлі держави дедалі частіше використовують тарифи, субсидії, експортний контроль, санкції та обмеження доступу до ринків як засоби впливу на інших. Для малих і відкритих економік NB8 це особливо небезпечно, адже їхня сила ґрунтується на міжнародній інтеграції, але саме вона водночас створює вразливість у критичній сировині, технологіях, цифровій інфраструктурі, фінансових системах, логістиці та ключових послугах.

Автори пропонують перейти від індивідуальної оцінки ризиків до колективної регіональної стійкості. Для цього країни NB8 мають спільно картографувати зовнішні залежності, ранжувати їх за критичністю та концентрацією, визначати можливості внутрішньорегіонального постачання і координувати диверсифікацію зовнішніх джерел. Важливим елементом такого підходу є взаємна підтримка: у разі геоекономічного тиску країни регіону мають бути готові забезпечити одна одній доступ до критично важливих ресурсів, запасів і альтернативних каналів постачання.

Водночас автори застерігають від перетворення диверсифікації на протекціонізм. Мета полягає не у відмові від відкритої торгівлі, а в точковому зменшенні найнебезпечніших залежностей і узгодженні регіональної політики з економічною безпекою ЄС.

Нові страхи бізнесу: географія геополітичного ризику

(англ. What Do Companies Fear? The New Geography of Geopolitical Risk)

Тома Гомар, Люсі Міель, Institut français des relations internationales (IFRI), Франція
28.05.2026

У цьому дослідженні аналізується, як геополітичний ризик за кілька років став центральною змінною корпоративної стратегії. На основі річних звітів 100 найбільших компаній світу за ринковою капіталізацією автори показують не стільки реальний рівень ризику, скільки те, як самі корпорації формулюють свої страхи, пріоритети й уразливості.

Головний висновок полягає в тому, що геополітичний ризик має подвійну географію: він залежить і від країни походження компанії, і від географії її операцій, активів та ланцюгів постачання. Американські компанії здебільшого бачать ризик як загрозу національній безпеці, технологічному лідерству й глобальній гегемонії США. Європейські корпорації мислять його через ерозію верховенства права, багатосторонності, регуляторної передбачуваності та дедалі складніші відносини зі США й Китаєм. Китайські компанії вписують ризик у логіку партійної відповідності, тоді як індійські сприймають перебудову світового порядку радше як можливість, пов'язану з політикою багатовекторності.

Друга важлива лінія дослідження – це секторальна природа ризику. Для енергетики ризиками є вразливість інфраструктури й маршрутів, для фінансів – санкції та правовий тиск, для фармацевтики – стійкість ланцюгів постачання, для технологій – фрагментація цифрової екосистеми. Автори також підкреслюють часову асиметрію: геополітика поглинає теперішнє, тоді як кліматичний ризик часто відкладається в майбутнє. У підсумку, геополітика стала одним із ключових факторів конкурентоспроможності, визначаючи, які компанії зможуть адаптуватися до нового світового порядку, а які втратять свої позиції.

Енергетична єдність: чисте майбутнє Європи без Росії

(англ. Electric collective: Europe's clean energy future without Russia)

Шимон Кардась, European Council on Foreign Relations (ECFR), аналітичний центр на рівні ЄС
28.05.2026

Автор аналізує, як після повномасштабного вторгнення Росії в Україну ЄС і держави-члени переорієнтували енергетичну дипломатію на пошук нових постачальників і поступову відмову від російських енергоносіїв. Це стало одним із найбільших успіхів європейської енергетичної політики: у 2021-2025 роках частка російського газу в імпорті ЄС скоротилася приблизно з 45% до 12%, нафти – з понад 25% до близько 2%, а імпорт російського вугілля було припинено через санкції. Водночас автор наголошує, що Європа значною мірою замінила російські викопні ресурси іншими постачальниками, але не подолала саму структурну залежність від імпортного газу й нафти.

База даних ECFR Energy Deals Tracker показує, що після 2022 року найактивнішими партнерами ЄС стали США, Норвегія, Катар, Азербайджан, Алжир та інші постачальники, а найбільше угод укладали окремі держави-члени, передусім Німеччина, Франція та Італія. Це допомогло уникнути дефіциту, але водночас посилило конкуренцію між європейськими покупцями, ризик завищення цін, дублювання інфраструктури й надмірної залежності від скрапленого природного газу.

Однією з головних проблем європейської енергетичної дипломатії є те, що угоди про постачання газу зазвичай мають чіткі юридичні зобов'язання, тоді як домовленості щодо водню, критичної сировини та розвитку чистої енергетики часто залишаються лише політичними деклараціями без механізмів реалізації. Автор рекомендує ЄС виробити спільну рамку енергетичної дипломатії, посилити координацію між державами-членами під час укладання зовнішніх енергетичних угод, узгоджувати інфраструктурні інвестиції та уникати дублювання проєктів. Водночас ЄС має також активніше підтримувати розвиток відновлюваної енергетики, водневих технологій і ланцюгів постачання критичної сировини через більш конкретні та юридично зобов'язуючі міжнародні домовленості. Автор також наголошує на необхідності поєднувати цілі енергетичної безпеки з кліматичною політикою, зміцнювати партнерства з країнами-постачальниками на основі довгострокової взаємовигоди та завершити повну відмову від російських викопних ресурсів до 2027 року.

Від відкритості до стримування: як Європа формує доктрину реактивної рішучості

(англ. From openness to deterrence: Europe's doctrine of reactive assertiveness)

Георг Рікелес, Варг Фолкман, European Policy Centre (EPC), аналітичний центр на рівні ЄС

31.05.2026

Європа опинилася між двома ревізіоністськими економічними силами – США та Китаєм, які дедалі активніше використовують торгівлю, промисловість, технології й залежність як інструменти геополітичного тиску. Автор стверджує, що повоєнний порядок відкритої торгівлі, створений під лідерством США, більше не працює, адже Вашингтон сам переходить до тарифів, експортного контролю, промислових субсидій і економічного націоналізму, тоді як Китай формує безпрецедентний державний промисловий потенціал.

Головна загроза для ЄС – поступова ерозія промислової бази. Китайська надлишкова пропозиція вже тисне на сталь, сонячні панелі, електромобілі, батареї, хімію й машинобудування, а надалі може зачепити напівпровідники, аерокосмічну галузь і передове виробництво. Досвід енергетичної залежності від Росії після її повномасштабного вторгнення в Україну показав, що економічні зв'язки можуть використовуватися як інструмент політичного тиску; на думку автора, подібну логіку дедалі активніше застосовують і Пекін, і Вашингтон.

Автор наголошує, що Європа має значні важелі такі, як Єдиний ринок, інструмент протидії економічному примусу, антидотаційні правила, захисні заходи та стратегічні промислові вузли на кшталт нідерландської компанії ASML – світового лідера у виробництві обладнання для виготовлення напівпровідників. Проблема полягає не у відсутності спроможностей, а в дефіциті довіри до готовності ЄС їх застосувати. Тому Європі потрібна доктрина жорсткої відповіді на примус: чіткі червоні лінії, швидкі механізми реакції та механізм, подібний до американської статті 301, який дозволяє оперативно розслідувати й відповідати на несправедливі торговельні практики інших держав. Без рішучості ЄС ризикує втратити промислову основу, технологічну автономію і політичну суб'єктність.

ТЕХНОЛОГІЇ, ЦИФРОВА БЕЗПЕКА, КІБЕРПРОСТІР І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Подвійний ефект російського суверенного ШІ: ізоляція та узгодженість наративів

(англ. The Double Edge of Russian Sovereign AI: Isolation and Narrative Consistency)

Іван У. К. Клишч, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія

11.05.2026

У дослідженні аналізується, як штучний інтелект змінює російські кампанії зовнішнього інформаційного маніпулювання та втручання. Автор показує, що ШІ здешевив і прискорив створення синтетичного контенту, дипфейків, бот-мереж, дезінформації, методів соціальної інженерії (маніпулювання людьми для отримання інформації або спонукання до певних дій) та інших інструментів впливу. За даними Європейської служби зовнішніх дій, у 2025 році 29% задокументованих кампаній зовнішнього інформаційного маніпулювання та втручання були пов'язані з Росією, а 27% інцидентів містили контент, створений або вдосконалений за допомогою штучного інтелекту.

Окремий акцент зроблено на еволюції російської політики у сфері ШІ. Якщо у 2019 році Кремль прагнув глобального лідерства, то після повномасштабної агресії проти України, санкцій і технологічної ізоляції його підхід змістився до концепції "суверенного ШІ". Росія дедалі більше прагне створювати локальні моделі, ізольовані від "західної" інформації та підпорядковані національно-безпековій логіці. Як приклади згадуються великі мовні моделі YandexGPT (нині Alice AI) від компанії Yandex та GigaChat від Сбєрбанку. Їхня специфіка полягає не лише в орієнтації на російськомовний інформаційний простір, а й у вбудованих механізмах цензурування політично чутливих тем. Автор наводить приклади того, що такі моделі можуть відтворювати офіційну позицію Кремля щодо війни проти України, уникати критики російської влади або подавати інформацію про окуповані території відповідно до державного наративу. Саме тому розвиток цих систем розглядається не лише як технологічний проєкт, а й як інструмент підтримки інформаційного суверенітету та державної пропаганди.

Ізоляція послаблює технологічний розвиток Росії, але може допомогти створювати ідеологічно послідовніші інструменти пропаганди, зокрема щодо війни проти України та незаконних територіальних претензій Кремля. Тому російський "суверенний ШІ" не слід недооцінювати, адже навіть за теперішніх обмежень постійні експерименти можуть виробити нові ефективні методи інформаційного впливу.

Спільні загрози, спільна стійкість: як інтегрувати партнерів з розширення в цифрову та кібербезпекову політику ЄС

(англ. Shared threats, shared resilience: Integrating enlargement partners in EU digital and cyber security)

Клотільд Бомон, Бояна Зорич, European Union Institute for Security Studies (EUISS), аналітичний центр на рівні ЄС

26.05.2026

Авторки аналізують, чому цифрову та кібербезпекову інтеграцію країн-кандидатів до ЄС потрібно посилювати ще до формального вступу. ЄС, Україна, Молдова та країни Західних Балкан уже діють в одному середовищі загроз, де кібератаки, цифрові залежності й інформаційні операції швидко перетинають кордони. Показовим прикладом є російська атака на супутникову мережу Viasat KA-SAT у 2022 році, яка була спрямована проти України, але зачепила користувачів по всій Європі.

Головна проблема полягає в тому, що формальне наближення до стандартів і правил ЄС не завжди супроводжується достатньою практичною спроможністю реагувати на кіберзагрози. Виконання вимог законодавства ЄС у сфері кібербезпеки та впровадження відповідних політик важливе, але не гарантує стійкості без фахівців, кризових процедур, обміну інформацією, спільних навчань і доступу до оперативних механізмів. Такі наявні формати, як ENISA-supported capacity building, Western Balkans Cyber Capacity Centre, EU-Ukraine Cyber Dialogue, доступ Молдови до EU Cybersecurity Reserve – корисні, але залишаються нерівномірними й недостатньо інтегрованими.

Авторки пропонують будувати цифрову стійкість на трьох рівнях: політичному, суспільному та промисловому. Це означає кращу координацію, розвиток цифрових навичок, захист критичної інфраструктури, зменшення залежності від зовнішніх провайдерів і підтримку регіональних цифрових рішень. Особливо важливо, що Україна та Молдова розглядаються не лише як отримувачі допомоги, а як джерела практичного досвіду кіберстійкості під тривалим тиском.

Кіберозброєння чи кіберроззброєння на практиці: роль ЄС у регулюванні програмних вразливостей у фрагментованому міжнародному порядку

(англ. Cyber (Dis)armament in Practice: The EU's Role in Governing Software ulnerabilities in a Fragmented International Order)

Еудженіо Бенінказа, SIPRI, Швеція
травень 2026

Автор аналізує, чому традиційне розуміння роззброєння майже не працює у кіберпросторі. На відміну від ядерної чи конвенційної зброї, кіберспроможності не є окремими фізичними об'єктами, які можна порахувати, обмежити або знищити. Вони складаються з людей, програмних інструментів, інфраструктури, організаційних процедур і вразливостей програмного забезпечення. Саме тому автор пропонує розглядати практичне кіберроззброєння не як заборону "кіберзброї", а як управління вразливостями, які часто відкривають шлях до кібершпигунства, саботажу й атак.

Ключова проблема виникає тоді, коли дослідник або державний орган знаходить помилку в програмному забезпеченні. Є два варіанти дій: повідомити про неї розробника, щоб той виправив проблему, або залишити її в таємниці та використовувати для доступу до чужих систем. Другий варіант може бути корисним для спецслужб чи правоохоронних органів, але він також означає, що цією ж вразливістю можуть скористатися злочинці або інші держави. Тому автор вважає, що в більшості випадків безпечніше повідомляти про знайдені вразливості та забезпечувати їхнє швидке виправлення. Саме такий підхід, відомий як координоване розкриття вразливостей, допомагає зменшити ризики для користувачів і підвищує загальну кібербезпеку.

ЄС уже частково гармонізує цю сферу через NIS2, Cyber Resilience Act і базу вразливостей ENISA. Водночас зберігається глибока фрагментація, адже правовий захист добросовісних дослідників нерівномірний, а державне утримання вразливостей майже не врегульоване. На думку автора, ЄС має створити більш узгоджений підхід до роботи з вразливостями: забезпечити ефективні механізми їхнього координованого повідомлення, гарантувати правовий захист дослідників і зміцнити інституційну спроможність органів, відповідальних за кібербезпеку.

КИТАЙ, США ТА НОВА ГЕОПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ

Візит Дональда Трампа до Китаю: крок до деескалації у двосторонніх відносинах

(англ. Donald Trump's Visit to China: De-escalation of Bilateral Relations)

Марцін Пшиходняк, Polish Institute of International Affairs (PISM), Польща

19.05.2026

Візит Дональда Трампа до Китаю 13-15 травня 2026 року засвідчив не про розв'язання американсько-китайського конфлікту, а тимчасову деескалацію. Обидві сторони залишаються конкурентами, але усвідомлюють глибину взаємної залежності у критичній сировині, напівпровідниках, інструментах для розвитку штучного інтелекту, торгівлі та промислових ланцюгах. Саме тому візит мав переважно економічний характер. До делегації США увійшли керівники Tesla, Visa, Apple і Nvidia, а сторони домовилися продовжити переговори та створити торговельні й інвестиційні ради.

Водночас результати зустрічі залишилися нечіткими. Лідери не підписали великих угод, а заяви Вашингтона й Пекіна суттєво різнилися. Китай заявляв, що обговорювалися тарифні знижки й полегшення доступу китайських харчових товарів на американський ринок, але Білий дім цього не підтвердив. Американська сторона, навпаки, говорила про китайські зобов'язання щодо рідкісноземельних металів, закупівлі нафти, агропродукції та 200 літаків Boeing, але ці пункти не були відображені в китайському повідомленні. Окремо згадуються неофіційні повідомлення про можливий дозвіл США на продаж Китаю обмеженої кількості чипів Nvidia H200. Проте китайська сторона, за подальшими коментарями, нібито не дуже зацікавлена в цих поставках, бо прагне розвивати власні рішення й не покладатися на американські технології.

Найчутливішим політичним питанням став знову Тайвань. Сі Цзіньпін заявив, що неправильне врегулювання тайванського питання може призвести до конфлікту між США та Китаєм, а також підкреслив, що незалежність Тайваню і мир у Тайванській протоці є несумісними.

Автор доходить висновку, що і США, і Китай використовують цей період для зміцнення власних позицій. Вашингтон прагне скоротити залежність від КНР та посилити свій промисловий і військовий потенціал, тоді як Пекін намагається зміцнити внутрішньополітичні позиції Сі Цзіньпіна та підкреслити статус Китаю як рівного партнера США. Для Європейського Союзу така ситуація означає подальший тиск китайського експорту на європейський ринок і необхідність активніше захищати цілісність та конкурентоспроможність єдиного ринку.

Європа між молотом і ковадлом

(англ. Europe Between the Hammer and the Anvil)

Хіскі Хауккала, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія
22.05.2026

Автор аналізує нинішню кризу трансатлантичної безпеки як найнебезпечніший момент для НАТО за останні десятиліття. На Мюнхенській безпековій конференції представники адміністрації Дональда Трампа, зокрема Елбрідж Колбі та Марко Рубіо, ще намагалися заспокоїти європейців, що США формально залишаються відданими НАТО, але очікують від Європи значно більшої відповідальності за конвенційну оборону континенту. Проблема, на думку автора, полягає не в самій ідеї такого перерозподілу, а в його хаотичності. Перехід до умовного "НАТО 3.0" потребує часу, нових спроможностей, зрілої європейської стратегічної культури та власної оборонної постави.

Подальші події, зокрема війна США з Іраном без належних консультацій із союзниками, показали крихкість цієї "відлиги". Трампівська політика підриває найважливіший психологічний елемент стримування – віру в автоматичність союзницької відповіді. Це особливо небезпечно, бо Росія залишається державою, що прагматично використовує сприятливі геополітичні обставини та слабкі місця своїх опонентів, і може спробувати перевірити НАТО, якщо побачить слабкість або розкол.

Водночас досвід війни в Україні демонструє швидку трансформацію сучасних бойових дій і потребу Європи прискорити розвиток власних оборонних спроможностей. На думку автора, Європа нині має зберігати НАТО як основу безпеки, але також поступово готуватися до більш самостійної ролі у стримуванні загроз.

Наступ на норми, що забороняють застосування сили: «сила» автократів і критики «права»

(англ. Crusade Against Norms that Prohibit the Use of Force: The 'Might' of the Autocrats Meets the Detractors of 'Right')

Оана-Косміна Міхалаке, Instituto Affari Internazionali (IAI), Італія
25.05.2026

У дослідженні автор аналізує системний тиск на міжнародно-правовий режим, який після 1945 року заборонив агресивне застосування сили та територіальні завоювання. Зростання кількості автократій, демократичний відкат й дедалі частіше використання сили поза рамками міжнародного права підривають одну з ключових основ післявоєнного порядку – принцип, що сила не може створювати право.

Відправною точкою є різке зростання кількості збройних конфліктів: у 2024 році було зафіксовано 61 міждержавний або внутрішньодержавний збройний конфлікт – найбільше з часів Другої світової війни. Більшість держав, залучених до таких конфліктів, є автократіями або гібридними режимами, які мають менше внутрішніх стримувань і легше виправдовують зовнішнє насильство. Водночас автор наголошує, що проблема не обмежується автократіями: демократичні держави, зокрема США, також дедалі частіше вдаються до військових дій і риторики, що суперечать правовому порядку, який вони самі допомагали створювати.

Російська війна проти України подається як центральний приклад повернення до логіки територіального завоювання, замаскованої риторикою "захисту співвітчизників". Подібне розмивання норм проявляється і в діях Китаю, Ірану, Туреччини, Саудівської Аравії та ОАЕ. Таким чином, зараз небезпека полягає не лише в порушенні норм, а в поступовій нормалізації світу, де "сила творить право".

Єднаючи океани: стратегічний міст між регіонами

(англ. Bridging the Oceans)

Джонатан Беркшир Міллер, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія
27.05.2026

Дослідження аналізує зближення трансатлантичної та індо-тихоокеанської безпеки в умовах ослаблення традиційного американського лідерства, посилення авторитарного ревізіонізму та зростання ролі демократичних середніх держав. Автор наголошує, що Європа, Канада та партнери в Індо-Тихоокеанському регіоні більше не можуть покладатися лише на США як головного "керівника" міжрегіональної співпраці. Їм потрібно самостійно створювати постійний та інституціоналізований зв'язок між двома стратегічними просторами.

Підстави для такої зближення очевидні. Події в одному регіоні впливають на безпекову ситуацію в іншому: російська агресія проти України має значення для країн Індо-Тихоокеанського регіону, тоді як зростання напруженості навколо Тайваню та в Південно-Китайському морі становить дедалі більший інтерес для європейських держав. Додатковими факторами є залежність від критичних технологій, сировини й ланцюгів постачання, а також дедалі тісніша взаємодія Росії, Китаю, КНДР та Ірану.

Автор вважає, що найперспективнішим механізмом співпраці є формат NATO-IP4 – взаємодія НАТО з чотирма партнерами Індо-Тихоокеанського регіону (Австралією, Японією, Південною Кореєю та Новою Зеландією). Водночас він наголошує, що йдеться не про створення нового військового союзу із взаємними гарантіями оборони, а про платформу для координації та спільного реагування на сучасні виклики. Його цінність полягає у консультаціях, обміні оцінками загроз, кібер- і космічній співпраці, координації технологій, стандартів та відповіді на економічний примус.

Який статус мають держави середньої сили?

(англ. What Is the Status of Middle Powers?)

Мішель Дюкло, Institut Montaigne, Франція
29.05.2026

У статті автор аналізує, чи зберігає актуальність теза про те, що країни середньої сили можуть відігравати дедалі важливішу роль у міжнародній політиці. Відправною точкою є промова прем'єра Канади Марка Карні в Давосі, де він закликав середні держави об'єднуватися й не приймати домінування великих сил. Подальші події – американська війна проти Ірану, часткове відходження США від підтримки України та слабкий вплив окремих дипломатичних ініціатив – поставили цю тезу під сумнів. Однак автор не вважає, що цей вирішальний "момент" для середніх держав завершився. Радше середні держави поки не навчилися діяти достатньо організовано.

Автор звертає увагу на кілька конкретних прикладів, які свідчать про зростання ролі середніх держав. Під час іранської кризи Дональд Трамп перед ухваленням рішення про удари по Ірану консультувався не лише з традиційними союзниками, а насамперед із регіональними партнерами – Саудівською Аравією, Об'єднаними Арабськими Еміратами та Пакистаном. Це показує, що навіть наддержави дедалі більше змушені враховувати позицію впливових регіональних акторів. Інший приклад – саміт «Центральна Азія – Італія» в Астані, де Казахстан прагнув закріпити за собою роль ключового посередника між Європою та Центральною Азією. Президент Касим-Жомарт Токаєв наголошував на значенні країни як постачальника енергоресурсів і критичних мінералів, важливого транспортного вузла та прихильника багатосторонньої дипломатії.

Автор дослідження також згадує дипломатичні ініціативи Бразилії та Індії щодо війни в Україні. Хоча вони не дали відчутних результатів, сам факт їхньої появи свідчить про прагнення середніх держав брати участь у врегулюванні глобальних конфліктів, а не залишатися пасивними спостерігачами.

Європа в цьому контексті виглядає ослабленою, але не безсилою. Її ключовою перевагою залишається підтримка України та потенціал ЄС бути полюсом поміркованості й стабільності для середніх держав Глобального Півдня. На думку автора, майбутнє середніх держав залежить від їхньої здатності діяти спільно та формувати узгоджений порядок денний у питаннях торгівлі, клімату, екології й глобального управління.

Путін у Пекіні: дедалі більша залежність Росії та дилема Європи щодо Китаю

(англ. Putin in Beijing: Russia's growing dependence and Europe's China dilemma)

Аманда Пол, European Policy Centre (EPC), аналітичний центр на рівні ЄС
29.05.2026

Візит Володимира Путіна до Пекіна 19-20 травня став більше свідченням зростаючої асиметрії у відносинах Росії та Китаю, ніж демонстрацією сили їхнього партнерства. Москва прагнула продемонструвати Заходу, що має потужного партнера, здатного компенсувати санкційний тиск, технологічну ізоляцію та втрату європейських енергетичних ринків. Однак підсумки візиту показали протилежне: Китай має значно більше варіантів, ресурсів і важелів, тоді як Росія дедалі більше потребує китайських грошей, технологій, ринків і дипломатичного прикриття.

Формула "партнерства без обмежень" трактується авторкою радше як політична риторика, ніж відображення реального балансу інтересів між двома державами. Хоча Китай і Росія регулярно демонструють політичну близькість та спільне несприйняття західного впливу, їхня співпраця має чіткі межі, визначені насамперед китайськими економічними та геополітичними інтересами. Китай підтримує російську воєнну стійкість не через пряме військове втручання, а структурно – через розширення торгівлі, постачання технологій подвійного призначення, доступ до компонентів, необхідних для промислового виробництва, а також через збереження економічних каналів, які допомагають Росії пом'якшувати наслідки західних санкцій. Водночас Пекін намагається уникати кроків, які могли б спричинити масштабні вторинні санкції або серйозно зашкодити його відносинам із ключовими торговельними партнерами в Європі та США.

Особливо показовою стає відсутність прогресу щодо газопроводу Trans-Siberia II. Для Кремля цей проєкт має стратегічне значення, оскільки після різкого скорочення експорту до Європи

Росія потребує нових великих ринків збуту газу та довгострокових контрактів, які могли б компенсувати втрату доходів. Для Китаю ж ситуація виглядає інакше: він уже має диверсифіковані джерела енергопостачання, включно з імпортом зрідженого природного газу та поставками з інших країн Центральної Азії. Саме тому Пекін не демонструє готовності поспішати з укладенням угоди на умовах Москви. Відсутність конкретних домовленостей під час візиту Путіна стала ще одним свідченням того, що в енергетичних переговорах саме Китай має сильнішу переговорну позицію і може диктувати темп та умови співпраці.

Авторка робить висновок, що Захід навряд чи зможе розколоти Китай і Росію, адже Пекін зацікавлений у збереженні ослабленої, залежної, але не зруйнованої Росії як противаги США. Для ЄС це означає потребу в політиці стримування, важелів і вибіркової взаємодії: жорсткішому контролі товарів подвійного призначення, санкціях проти китайських компаній, що допомагають російській воєнній економіці, зменшенні критичних залежностей і прив'язці доступу до європейського ринку до більшої стриманості Пекіна щодо підтримки Москви.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ МАТЕРІАЛИ INSIGHT LAB

EEYES Insight Lab – аналітичний центр молодіжного напряму міжнародного благодійного фонду «Ти створюєш націю» (UDoNation) / Eastern European Youth Empowerment Space (EEYES). Центр здійснює дослідження у сферах міжнародної та внутрішньої політики, економіки й безпеки, а також за потреби залучає експертизу у галузі фінансів. Пріоритетом діяльності Insight Lab є забезпечення високих стандартів якості аналітичних продуктів.

Дослідження в межах Insight Lab реалізуються як з ініціативи команди, так і на запит партнерів; вони можуть мати як публічний, так і обмежений характер поширення. Географічний фокус діяльності наразі охоплює Німеччину, Польщу та Францію з перспективою подальшого розширення на європейський регіон загалом. Водночас Insight Lab функціонує як платформа для професійного діалогу, обміну експертизою та розвитку сучасних дослідницьких підходів.

Важливим напрямом роботи центру є програма стажування для молодих дослідників. Insight Lab системно інвестує у розвиток нового покоління аналітиків, створюючи умови для набуття практичних навичок, професійного зростання та публічної презентації результатів їхньої роботи.

Матеріали, представлені у цьому журналі, підготовлені стажерами Insight Lab у межах стажувальної програми під супроводом команди центру.

Оборонний союз поза блоком НАТО, але в межах Європи: реалістичний сценарій чи політична фантазія?

Ірина Рабчук

За останні кілька років стає очевидним, що позиції Європи і США все далі розходяться щодо найважливіших стратегічних питань в рамках НАТО.

Особливо гостро ця проблема проявилася під час другого президентського терміну Дональда Трампа. У той час, як Європа визнала Росію головною загрозою європейській безпеці, США відмовилися визнати Росію державою-агресором, суперечливо голосували в ООН, погрожували та кілька разів фактично призупиняли військову допомогу Україні. Натомість стратегічний фокус США дедалі більше зміщувався на Тихоокеанський регіон.

Важливо підкреслити, що проблема не зводиться до особистості Трампа. Багато дослідників вважають, що загальна тенденція США до поступового скорочення уваги до Європи виникла десятиліття тому та продовжиться навіть після зміни чинної адміністрації.

На тлі цих процесів у європейських державах сформувався запит на розвиток додаткових механізмів безпеки, які умовно можна охарактеризувати як формат «NATO beyond NATO». Йдеться про розвиток оборонної промисловості, спільні закупівлі, виробництво боєприпасів, захист критичної інфраструктури, військову мобільність та оперативну координацію між окремими групами держав без участі США.

ЄС як основа майбутньої європейської оборони

Європейський Союз вже давно переріс рівень суто економічного союзу та спільного ринку, яким він був на початкових етапах європейської інтеграції. Визначальним кроком стало набуття чинності Лісабонського Договору у 2009 році, який заклав правові основи для розвитку Спільної політики безпеки та оборони (СПБО). Зокрема, нова редакція Договору про ЄС (ДЄС) отримала статтю 42, яка є однією з ключових для інституціоналізації оборонного виміру європейської інтеграції та привернула увагу дослідників до питання про потенціал ЄС як самостійного безпекового й оборонного актора. Важливо, що стаття прямо закріплює, що розвиток СПБО має здійснюватися у спосіб, сумісний із зобов'язаннями держав-членів у рамках НАТО. Отже, концептуально СПБО розглядається як доповнення до Альянсу, а не його заміна.

Особливої уваги заслуговує стаття 42(2) ДЄС, яка передбачає, що СПБО включає «поступове формування спільної оборонної політики Союзу», яка потенційно може призвести до «спільної оборони» , якщо Європейська Рада одноголосно схвалить таке рішення.

Стаття 42(7) ДЄС встановлює взаємне зобов'язання до допомоги у випадку збройної агресії проти держави-члена. Примітно, що формулювання цієї статті не лише подібне до статті 5 Північноатлантичного договору, але й перевершує її, оскільки якщо в останньому йдеться про «заходи, які союзник вважає необхідними», то ДЄС зобов'язує держави-члени надавати допомогу «всіма засобами, що є в їх розпорядженні».

Показовим є те, що після терористичних атак у Парижі в листопаді 2015 року президент Франції Франсуа Олланд активував статтю 42(7) ДЄС, але не звернувся до статті 5 Північноатлантичного договору. Це свідчить про те, що держави-члени насправді розглядають механізми ЄС як потенційний інструмент безпекової взаємодії поряд із НАТО.

Окрім того, ЄС має повноваження у сферах промислової політики та внутрішнього ринку. За останні роки Європейська Комісія використовує функціональне тлумачення установчих договорів для розширення своїх компетенцій і часткового включення до них оборонної сфери. Зокрема, ще у 2009 році було ухвалено Директиви 2009/81/ЕС та 2009/43/ЕС, які регулюють оборонні закупівлі та внутрішньоєвропейське переміщення оборонної продукції.

У 2017 році було створено PESCO - ініціативу постійного структурованого співробітництва, в рамках якої держави-члени, «чий військовий потенціал відповідає вищим критеріям і які взяли на себе більш обов'язкові зобов'язання», можуть спільно реалізовувати оборонні проєкти та координувати розвиток військових спроможностей.

У 2021 році повноцінно запрацював Європейський оборонний фонд (ЄОФ), створений з метою фінансування оборонних досліджень і розробок. Це особливо важливо, оскільки стаття 41(2) ДЄС прямо забороняє фінансування з бюджету ЄС видатків, пов'язаних з «операціями, що мають військові або оборонні наслідки». Європейська Комісія обґрунтувала створення ЄОФ тим, що фонд не фінансує військові операції, а спрямований виключно на промислові та науково-дослідні проєкти.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 році стало каталізатором подальшого розширення ролі ЄС у сфері безпеки та оборони. У 2023 році ЄС запровадив два короткострокові взаємопов'язані інструменти: Акт на підтримку виробництва боєприпасів (ASAP) та Закон про посилення європейської оборонної промисловості через загальні закупівлі (EDIRPA). Через ASAP держави могли отримувати фінансування ЄС для розширення або модернізації заводів боєприпасів і ракет, швидко збільшувати виробничі потужності та координувати промислові замовлення з іншими державами-членами. За допомогою EDIRPA держави-члени робили спільні закупівлі озброєння та отримували фінансове співфінансування ЄС за умови спільного замовлення. У 2025 році ЄС об'єднав ці дві ініціативи в рамках EDIP, який є структурним та довгостроковим механізмом.

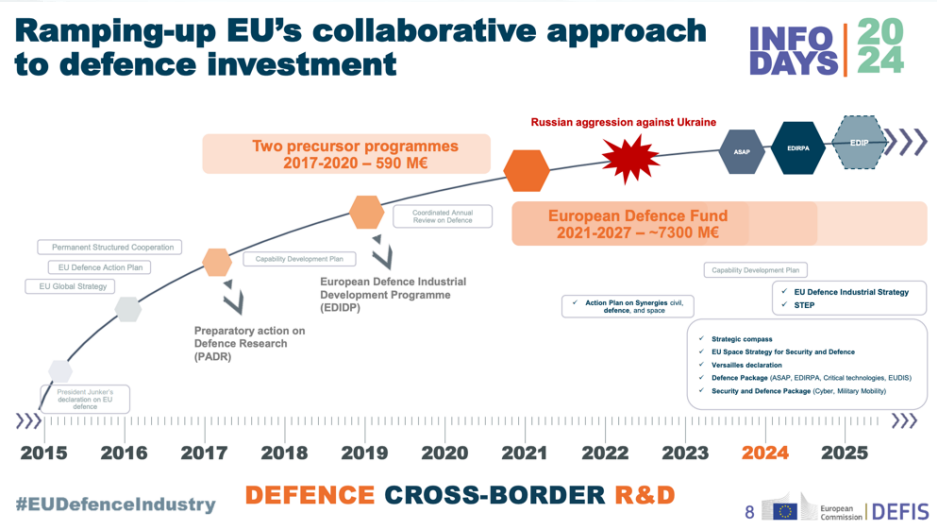

Сприяння співпраці щодо інвестицій в оборону. Джерело: Європейська Комісія. (2024). Інформаційні дні EDF 2024 [Презентація]

З наведеного вище випливає, що на нормативному рівні ЄС демонструє значний прогрес у розвитку оборонного виміру та, як зазначають деякі науковці, рухається шляхом створення оборонного союзу. Однак насправді практична реалізація залишається обмеженою.

По-перше, стаття 42(7) ДЄС фактично не має механізму операціоналізації. Активація цієї норми Францією в листопаді 2015 року не призвела до формального залучення всіх держав-членів ЄС до єдиної збройної операції проти ІДІЛ, на відміну від потенційних наслідків активації статті 5 Північноатлантичного договору. Члени Союзу підтвердили свою політичну солідарність та надали військову та логістичну допомогу, однак реалізація цього механізму відбулася не через централізовані інституції ЄС та не в межах СПБО, а переважно у формі двосторонньої підтримки.

По-друге, як показує дослідження Європейської парламентської дослідницької служби за 2020 рік, держави ЄС систематично обходять застосування Директиви 2009/81/ЕС та Директиви 2009/43/ЕС, посилаючись на статтю 346 Договору про Функціонування Європейського Союзу, яка дозволяє їм відступати від правил внутрішнього ринку, якщо такі заходи необхідні для захисту їхніх суттєвих інтересів безпеки.

По-третє, реалізація ініціативи PESCO багатьма вважається неефективною. Первинною метою PESCO було об'єднання групи держав-членів, які були б готові та здатні до поглибленої оборонної інтеграції. Однак на практиці до механізму одразу приєдналися 25 із 27 держав-членів ЄС, що значною мірою розмило його початкову селективну логіку. В результаті PESCO призвело до створення понад 75 окремих та не зв'язаних між собою проєктів у різних конфігураціях учасників.

Зрештою, процес ухвалення нових оборонно-промислових інструментів також супроводжувався певним опором з боку держав-членів. Так, у початковій редакції пропозиції щодо регламенту ASAP Європейська Комісія передбачала запровадження механізмів ідентифікації та постійного моніторингу наявності оборонної продукції, її компонентів і виробничих ресурсів у членів ЄС. Однак низка держав виступила проти таких положень, унаслідок чого вони були виключені з остаточного тексту регламенту в ході міжінституційних переговорів. Подібна тенденція простежується і щодо фінансування оборонних ініціатив, яке все ще залишається відносно обмеженим: зокрема, бюджет ASAP був зменшений з початково запропонованих 500 млн євро до 300 млн євро.

Не варто також недооцінювати процедурну складність ухвалення рішень у сфері оборони. В рамках СПБО ключові рішення приймаються одноголосно, що фактично надає кожній державі право вето та можливість блокувати ініціативи, підтримувані рештою членів Союзу. Навіть у тих випадках, коли оборонні питання регулюються через звичайну законодавчу процедуру, багаторівневий процес погодження між Європейською Комісією, Радою ЄС та Європейським парламентом нерідко суттєво уповільнює ухвалення рішень.

Мінілатералізм як нова модель оборонної співпраці

Отже, безумовно, ЄС може забезпечити європейські держави нормативно-правовою регуляцією для посилення оборонної співпраці. Однак, він поки що не демонструє спроможності сформувати повноцінний оборонний союз із високим рівнем оперативної інтеграції. За таких умов європейські держави змушені шукати альтернативні формати.

Відповіддю на такі виклики можуть бути малі оборонні кластери - співпраця груп кількох країн із подібними інтересами та загрозами. Такі формати вже існують і часто працюють краще, ніж загальноєвропейські ініціативи.

До найпростішого рівня можна віднести спільні програми розробки та закупівлі озброєнь, такі як Eurofighter.

Більш просунутий рівень — структурна інтеграція окремих видів збройних сил. Наприклад, у рамках бельгійсько-нідерландського співробітництва BeNeSam відбулося фактичне об'єднання управління військово-морськими силами, включно зі спільним командуванням, навчанням та логістикою. Подібним чином Нідерланди інтегрували значну частину своїх сухопутних сил до німецьких командних структур, що фактично створює модель «вбудованих» національних підрозділів у більші військові системи союзників.

Ще більш розвиненим прикладом кластерної взаємодії є північноєвропейський оборонний простір. NORDEFCO виступає рамковим механізмом оборонної координації між скандинавськими країнами. Joint Expeditionary Force (JEF) об'єднує північноєвропейські та балтійські держави під британським лідерством для забезпечення високої оперативної готовності. Паралельно розвиваються програми спільного озброєння, такі як CAVS (Common Armoured Vehicle System) або співпраця навколо CV90.

Серед очевидних переваг такої співпраці — висока здатність до практичної операціоналізації. Якщо стаття 42(7) ДЄС створює obligation without capability, то оборонні кластери створюють capability without obligation. Іншими словами, вони забезпечують реальні військові та промислові спроможності без формалізованих наднаціональних зобов'язань колективної оборони.

Важливим також є те, що держави-члени таких оборонних кластерів мають спільне сприйняття стратегічних потреб і їх кооперація не базується на інституційному примусі. Якщо в межах внутрішнього ринку ЄС держави-члени часто посилаються на статтю 346 ДФЄС для відступу від загальних правил оборонних закупівель та опираються інтеграції, то в рамках CAVS або BeNeSam, держави добровільно погоджують вимоги та закупівлі, бо самі зацікавлені в результаті.

Кластерний підхід також є відповіддю на структурні проблеми PESCO. У межах вже сформованих кластерів одні й ті самі держави можуть одночасно брати участь у кількох взаємопов'язаних ініціативах, що створює ефект накопичення інтеграції між одними й тими самими учасниками. Наприклад, Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, країни Балтії паралельно беруть участь у NORDEFCO, JEF, CAVS та співпраці навколо CV90. На відміну від PESCO, де велика кількість ініціатив існує ізольовано одна від одної, кластери дозволяють тим самим групам держав вибудовувати послідовну та взаємопов'язану систему співпраці у різних сферах оборони.

Ще однією суттєвою перевагою є значно швидший і більш гнучкий процес ухвалення рішень. Ці формати покладаються на міжурядову взаємодію, та не потребують складних багаторівневих процедур ухвалення рішень, характерних для ЄС чи НАТО. Це особливо добре ілюструють коаліції підтримки України, сформовані після 2022 року. Зокрема, було створено танкову коаліцію, артилерійську коаліцію, коаліцію F-16, IT Coalition та Drone Coalition. Ці формати виникли у стислий термін і без залучення складних процедур НАТО або ЄС.

З правової точки зору, кластерні моделі повністю узгоджуються як з логікою НАТО, так і з правом ЄС і тому можуть функціонувати паралельно цим обом структурам.

У межах НАТО відсутні положення, які забороняють державам-членам створювати додаткові двосторонні або багатосторонні механізми військового співробітництва.

Щодо ЄС, то наразі відсутня судова практика Суду ЄС, яка безпосередньо стосується міжурядових оборонних кластерів між державами-членами; проте у знаковому рішенні у справі Pringle 2012 року Суд ЄС постановив що міжурядові угоди поза рамками ЄС допустимі, якщо вони не змінюють існуючого розподілу компетенцій згідно з Договорами ЄС, та поважають інституційний баланс Союзу. Отже, оскільки оборона залишається сферою відповідальності держав-членів і не належить до виключних компетенцій Союзу, держави фактично не обмежені у створенні додаткових механізмів співпраці.

Більше того, що стосується фінансування, окремі проєкти можуть фінансуватися через інструменти ЄОФ, SAFE та EDIP. Таким чином, мінілатеральні формати можуть використовувати інституційні зміни в ЄС для підсилення власної ефективності, а ЄС натомість взаємно має можливості сприяти розвитку таких оборонних кластерів.

Водночас кластерні моделі мають природні політичні межі інтеграції. Такі формати забезпечують координацію, інтеграцію та підвищення оперативної сумісності, однак їхня ефективність залежить від політичної волі та рівня довіри між учасниками. JEF, NORDEFCO та інші подібні ініціативи не є системами колективної оборони та не містять положень, еквівалентних статті 5 Північноатлантичного договору або статті 42(7) ДЄС. Таким чином, вони не створюють автоматичного обов'язку військового втручання у разі агресії проти одного з учасників.

Іншим суттєвим недоліком кластерної системи є те, що вона потенційно посилює фрагментацію європейського оборонного простору. З одного боку, така модель відповідає логіці диференційованої інтеграції, закріпленої в установчих договорах ЄС. Саме по собі існування PESCO підкреслює цю логіку.

З іншого боку, стратегічні документи ЄС, включно зі звітом Маріо Драґі щодо конкурентоспроможності Європи від 2024 року, наголошують на негативному впливі надмірної фрагментації оборонного ринку. У звіті підкреслюється, що наявність десятків типів танків, бойових машин піхоти та артилерійських систем у різних державах-членах знижує ефективність виробництва, ускладнює логістику та підвищує витрати. Таким чином, кластерна модель одночасно виступає інструментом підвищення ефективності співпраці та потенційним фактором подальшої структурної фрагментації.

Вирішенням цієї проблеми можуть стати вже існуючі в ЄС механізми скоординованого щорічного огляду оборони (CARD) та План розвитку потенціалу (CDP). CARD являє собою регулярний процес координації національних оборонних планів держав-членів та виявлення перспективних сфер для спільних інвестицій і кооперації. Натомість CDP визначає пріоритетні напрями розвитку європейських оборонних спроможностей на основі спільної оцінки майбутніх загроз і потреб. За допомогою цих інструментів оборонні кластери могли б розвиватися не ізольовано один від одного, а в межах узгоджених на рівні ЄС пріоритетів, що сприяло б підвищенню сумісності їхніх проєктів та обмежувало б негативні наслідки фрагментації.

Висновок

Відповідаючи на запитання про можливість створення оборонного союзу поза НАТО, можна стверджувати, що поява централізованого європейського військового альянсу в найближчій перспективі залишається малоймовірною. Водночас більш реалістичним сценарієм видається формування багаторівневої системи безпеки, у якій НАТО забезпечуватиме стратегічне стримування та колективну оборону, Європейський Союз — фінансову, промислову й нормативну координацію, а мінілатеральні оборонні формати — військову сумісність, швидке реагування та поглиблену співпрацю між окремими групами держав.

Така архітектура здатна частково компенсувати ризики послаблення трансатлантичних зв'язків і поступового скорочення американської залученості до європейської безпеки. Вона не замінить НАТО, однак може суттєво посилити стійкість європейської оборони.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials".
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Балтійське море як внутрішній безпековий простір Європи

Дарія Горобей

Вступ Фінляндії та Швеції до НАТО, незважаючи на дезінформаційну кампанію Росії та тиск Туреччини щодо курдського питання, значно змінив архітектуру колективної безпеки та розширив геополітичний вплив Альянсу в євроатлантичному регіоні. Зокрема, збільшення сухопутного кордону з Російською Федерацією на 1340 кілометрів та інтеграція скандинавських військових спроможностей посилили стратегічну гнучкість Альянсу й розширили його можливості щодо стримування Росії в Балтійському та Арктичному регіонах. Водночас Росія зберігає значний потенціал асиметричного впливу через інструменти A2/AD, засоби радіоелектронної боротьби, підводні операції, гібридний саботаж і використання тіньового флоту.

Хоча західні аналітики називають Балтійське море «внутрішнім морем» або «озером НАТО», це не означає відсутності загроз. Втрата можливостей для відкритого домінування в Балтійському морі та високі ризики прямої конфронтації з Альянсом спонукають Кремль дедалі активніше використовувати інструменти гібридного впливу, переносячи протистояння у «сіру зону» підводного саботажу та диверсій проти критичної інфраструктури.

Анатомія загроз: «Війна на дні» та гібридний саботаж

Сучасні гібридні атаки на підводні комунікації в Балтійському регіоні розмивають класичне поняття «збройного нападу», зафіксоване у договорі НАТО. Агресія без жодного пострілу здатна завдати критичних збитків економіці цілого регіону, демонструючи невідповідність традиційних оборонних механізмів новим геополітичним реаліям. Росія активно користується цими обмеженнями, навмисно утримуючи рівень своїх диверсій та розвідувальної діяльності нижче порогу відкритої війни. Росія активно користується цими обмеженнями, навмисно утримуючи рівень диверсійної та розвідувальної діяльності нижче порогу відкритої війни. Такий підхід ускладнює вироблення швидкої колективної військової відповіді, оскільки застосування механізмів Статті 5 потребує не лише політичного узгодження між союзниками, а й переконливого встановлення факту нападу та відповідальності за нього.

Прикладом став жовтень 2023 року, коли китайське судно NewNew Polar Bear пошкодило якорем газопровід Balticconnector. Інцидент продемонстрував практичні обмеження, які виникають у межах правового режиму, встановленого Конвенцією ООН з морського права (UNCLOS). Оскільки пошкодження сталося у виключній економічній зоні, а судно перебувало під прапором Китаю, можливості постраждалих держав щодо затримання судна та проведення примусових процесуальних дій були обмежені. У результаті розслідування значною мірою залежало від співпраці з державою прапора, що ускладнювало оперативне встановлення відповідальності.

Іншим проявом стратегії стали вибухи на «Північних потоках» у вересні 2022 року, які продемонстрували ефективність російської тактики «навмисної двозначності». Попри підтвердження факту диверсії, розслідування у Швеції та Данії були завершені без висунення офіційних звинувачень конкретним особам або державам, тоді як німецьке слідство тривало надалі. Випадок продемонстрував складність юридичного встановлення відповідальності за атаки на критичну підводну інфраструктуру та труднощі вироблення узгодженої міжнародної реакції.

Критичною мішенню також є підводні інтернет-кабелі, що зв'язують Скандинавію та Балтію з Європою. Їхнє пошкодження загрожує паралічем економіки та втратою зв'язку в системах військового управління НАТО. Головна вразливість даних магістралей – їхня доступність на відкритому дні та публічність координат. Для масштабного хаосу агресору не потрібні субмарини: достатньо цивільного судна з важким якорем або глибоководного дрона, що вже неодноразово фіксувалося в Балтійському регіоні.

Серія інцидентів із пошкодженням підводних кабелів у Фінляндії, Естонії та Норвегії включно з інцидентом, що змусив фінську поліцію проводити спецоперацію на російському тіньовому танкері довели неспроможність класичного військового патрулювання захистити регіональні лінії зв'язку. У відповідь на дану системну загрозу держави перейшли від пасивного захисту до масштабного інфраструктурного переформатування: країни спільно інвестують у прокладання нових, глибоко захищених підводних магістралей для диверсифікації маршрутів та забезпечення цифрової стійкості регіону.

Третім елементом загрози є офшорні вітрові парки, що стали основою європейської енергонезалежності від РФ. Їхня головна вразливість є силові кабелі, що з'єднують вітрові електричні станції із сушею, пошкодження яких у пікові періоди здатне спровокувати масштабний енергетичний хаос. Наразі зафіксовано системну підготовку РФ до таких диверсій: російські судна-розвідники (зокрема «Адмирал Владимирский» та «Янтарь») з вимкненими системами AIS здійснюють військове картографування підводних мереж.

Російський «тіньовий флот» трансформувався з інструменту обходу санкцій та нелегальної економічної діяльності на потенційний інструмент гібридного впливу. Під «тіньовим флотом» у даному дослідженні розуміється сукупність переважно застарілих танкерів із непрозорою структурою власності, які використовуються для транспортування російських енергоносіїв в обхід санкційних обмежень та нерідко здійснюють рейси з відключеними або сфальсифікованими системами автоматичної ідентифікації (AIS). З одного боку, експлуатація таких суден без належного страхового покриття створює ризики екологічних аварій у протоках та прибережних районах Балтійського моря, що потенційно здатні порушити цивільне судноплавство та відволікти ресурси берегової охорони держав НАТО. З іншого боку, окремі аналітичні дослідження вказують на можливість використання подібних суден для проведення гібридних операцій, зокрема прихованого розгортання підводних дронів, пошкодження підводної інфраструктури або інших дій у «сірій зоні».

Попри очевидні ризики, можливості держав НАТО щодо силового реагування на діяльність підозрілих суден у мирний час залишаються обмеженими. Свобода судноплавства, гарантована Конвенцією ООН з морського права (UNCLOS), не дозволяє без достатніх правових підстав здійснювати затримання або блокування суден у міжнародних водах чи виключних економічних зонах. Водночас держави можуть використовувати інші інструменти контролю, зокрема портові інспекції, санкційні механізми, моніторинг судноплавства та посилений нагляд за діяльністю суден підвищеного ризику.

Фактор Калінінграда: «Фортеця у тилу»

Мілітаризований Калінінградський ексклав утворює Сувальський коридор – єдиний сухопутний зв'язок Балтійських держав із рештою НАТО. Розгортання комплексів «Бастіон» (із протикорабельними ракетами «Онікс» та Х-35 радіусом до 300 км) та бригади ОТРК «Іскандер-М» перетворило регіон на головний вузол російської стратегії обмеження доступу A2/AD (зона заборони доступу та маневру). Разом із розміщеними у 2022 році носіями гіперзвукових ракет «Кинжал» (МіГ-31К), які, за окремими оцінками, можуть бути оснащені як конвенційними, так і ядерними боєзарядами.

Оборонний компонент плацдарму посилено комплексами ППО С-400 (радіус перехоплення до 400 км) і Панцир-С1, а також потужними засобами РЕБ та радіолокації. Зокрема, на узбережжі розгорнуто РЛС раннього попередження про ракетний напад «Воронеж-ДМ» та заплановано запуск загоризонтної РЛС 29Б6 «Контейнер» із дальністю виявлення до 3000 км. У поєднанні із засобами радіоелектронної розвідки та дослідницькими суднами, інфраструктура суттєво розширює можливості РФ щодо моніторингу повітряної та морської обстановки в Балтійському регіоні.

Ця прострілюваність акваторії та повітряного простору докорінно змінює оборонні розрахунки Альянсу. Оскільки перекидання підкріплень морем чи повітрям у зону дії російського «купола» A2/AD перетворюється на операцію надвисокого ризику, логістичний фокус НАТО зміщується на Сувальський коридор. Проте цей єдиний сухопутний шлях географічно обмежений лісами й болотами та має критично слабку інфраструктуру, що складається лише з двох автомобільних доріг і однієї залізничної колії. Розуміючи, що зовнішня допомога через логістичний тупик може не встигнути вчасно, стало одним із чинників подальшого переходу НАТО до посиленої передової присутності та розширення військової інфраструктури на східному фланзі.

У межах стратегії чотири східні батальйонні групи масштабуються до рівня бригад, збільшуючи чисельність регулярних військ Альянсу в Балтії до 22 тисяч осіб, зокрема за рахунок постійного розгортання німецької 45-ї бронетанкової бригади в Литві. Водночас основою стримування стають національні армії Польщі та країн Балтії, здатні сумарно мобілізувати майже 680 тисяч військовослужбовців. Для компенсації інфраструктурних вразливостей у 2024 році було започатковано проєкт «Балтійська лінія оборони» для фортифікації кордонів із РФ та Білоруссю. Паралельно створюється новий військовий полігон біля литовського Капчяместіса безпосередньо в зоні Сувальського зазору, модернізується магістраль Вільнюс – Августув та прискорюється інтеграція європейської залізничної мережі Rail Baltica для екстреного перекидання важкої техніки.

Попри інтенсифікацію навчання, розгортання додаткових систем ППО та запуск місії Baltic Sentry для захисту підводної інфраструктури, європейський оборонний потенціал усе ще відстає від цільових показників регіональної оборони. На тлі ризиків затримки чи обмеженості американської підтримки, європейські члени НАТО змушені розробляти класифіковані плани дій, які передбачають можливість тимчасового або часткового порушення логістичних маршрутів до Балтійського регіону в перші тижні конфлікту.

Окремим інструментом агресії у «сірій зоні» став потужний вузол радіоелектронної боротьби (РЕБ), розгорнутий в ексклаві. Використовуючи технологію GPS-спуфінгу (підміну реальних координат на хибні), російські комплекси регулярно здійснюють навмисне глушіння навігаційних сигналів над Польщею, країнами Балтії та акваторією моря. Це не лише ускладнює роботу військових безпілотників НАТО, а й створює критичні загрози для цивільної інфраструктури: судна й літаки в регіоні систематично фіксують відхилення від маршрутів та втрату зв'язку, що змушує екіпажі переходити на резервні методи навігації.

Масштаб цієї гібридної загрози став очевидним у вересні 2025 року, коли масштабний збій GPS-сервісів, який низка європейських посадовців та джерел пов'язували з російським втручанням, паралізував навігацію і змусив літак президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн здійснювати екстрену посадку за паперовими картами. Подібні інциденти доводять, що Калінінград функціонує як транскордонний дестабілізаційний центр, здатний в один момент засліпити критичні транспортні артерії Європи.

Для архітектури безпеки Альянсу фактор Калінінграда суттєво ускладнює реалізацію класичної концепції «швидкого реагування». Наявність мілітаризованого ексклаву на східному фланзі НАТО обмежує можливості оперативного перекидання морських і повітряних підкріплень до країн Балтії без проведення складних операцій із нейтралізації російського потенціалу A2/AD. Унаслідок цього фактор Калінінграда ускладнює можливості Альянсу локалізувати кризу в межах «сірої зони» та підвищує ризик швидкої ескалації конфлікту.

Польська морська модернізація: Від «берегової оборони» до «регіонального лідерства»

В умовах, коли Сувальський коридор залишається найбільш вразливим місцем східного флангу НАТО, роль військово-морських сил була переосмислена кардинально.Флот перестає бути виключно інструментом віддаленого стримування та стає одним із ключових елементів регіональної стійкості й забезпечення безпеки Балтійського регіону. Розуміння того, що сухопутні комунікації можуть бути перерізані за лічені години, змушує Варшаву форсувати переозброєння. Спрямовуючи на національну оборону рекордні майже 5% ВВП, Польща трансформує свої ВМС із інструменту локального захисту власного узбережжя на головний чинник забезпечення регіональної стійкості.

Ключовим елементом цієї стратегії є програма «Miecznik» із загальним бюджетом близько 16 мільярдів злотих, що реалізується консорціумом на військово-морській верфі PGZ у Гдині за підтримки іноземних партнерів. Платформою для трьох нових багатоцільових фрегатів став британський прототип Arrowhead 140 компанії Babcock International. Маючи водоємність до 7 тисяч тонн, кораблі стануть найбільшими бойовими одиницями у складі ВМС Польщі. Оснащені сучасними зенітно-ракетними та протиракетними комплексами, керованими ракетами й торпедами, фрегати розробляються як мобільні платформи ППО/ПРО, повністю інтегровані в загальну архітектуру НАТО. Вони спроможні перехоплюватимуть повітряні загрози на дальних підступах, мінімізуючи ударний потенціал калінінградського ракетного угруповання.

Програма «Miecznik» має чіткий графік розгортання: перший фрегат «Wicher» («Вихор»), закладений у серпні 2023 року, заплановано до спуску на воду вже у 2026 році; для другого корабля «Burza» («Буря») нещодавно відбулася офіційна церемонія різання сталі з очікуваним виходом зі стапелів у 2027 році, а завершальний фрегат серії «Huragan» («Ураган») увійде до

складу бойової ескадри 3-ї військово-морської флотилії до 2031 року. Дана оновлена ударна група буде повністю сумісною для проведення спільних операцій Об'єднаних військово-морських сил НАТО як у Балтійському, так і в Північному морях.

Водночас берегова оборона посилюється масштабним розширенням дивізіонів із мобільними комплексами Naval Strike Missile (NSM) та закупівлею ударних гелікоптерів для прикриття узбережжя. Висока точність та дальність систем NSM дозволяють Польщі встановити жорсткий вогневий контроль над Балтикою, забезпечуючи здатність уражати сили РФ безпосередньо в пунктах базування та блокувати російський флот у Калінінграді.

Стратегічна логіка модернізації полягає у створенні суверенного «щита» навколо морських комунікацій. У разі перекриття Сувальського зазору, саме флот та берегова оборона покликані зменшити ризики порушення морських ліній постачання (SLOC) та забезпечити їхню стійкість в умовах кризи. Воно забезпечуватиме безперебійне функціонування та прийом критичних військових і енергетичних ресурсів через глибоководні порти Гданська, Гдині та Свіноуйсьце, яке життєво важливе для виживання Польщі та держав Балтії в умовах сухопутної ізоляції регіону.

Отже, Балтійський регіон став другим стратегічним фронтиром НАТО, але з принципово іншим характером війни. Якщо сухопутний кордон на Сході є класичним фронтиром «заліза», танків та фізичного стримування військ, то Балтійський простір на Півночі є фронтиром «сенсорів та диверсій». Тут триває невидима гібридна війна, де головними цілями є не території, а дані, енергетичні вузли та логістичні маршрути. У даних умовах захист підводних кабелів, офшорних вітрових парків та морських ліній постачання важить стільки ж, скільки й кількість дивізій на суходолі. Масштабна мілітаризація Калінінграда та загрози для Сувальського коридору змусили НАТО і Польщу повністю змінити оборонну логіку. Безпека Балтії більше не є локальним питанням , а тепер є ключовою умовою виживання та стійкості всього Альянсу.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials".
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Хто інвестує в оборону Балтії?

Вікторія Стасенко

Коли весь світ перебуває у стані безпекової кризи країни Балтії, як ніхто інші, відчувають реальну військову загрозу з боку Росії. Повномасштабна агресія Росії на територію України, «тіньовий флот» Росії, Нарва, Калінінград та Сувалкський коридор – це ряд причин, які потенційно можуть стати невідворотною точкою для Литви, Латвії та Естонії у будь-який момент, коли Росія почне діяти.

Саме тому за результатами саміту НАТО в Гаазі у 2025 році, було постановлено, що витрати країн-членів мають становити щонайменше 3,5% на потреби збройних сил і 1,5% на безпекову інфраструктуру, кіберзахист та логістику щорічно до 2035 року. Такі офіційно озвучені цифри стали шокуючими для багатьох країн Європи, проте сьогоднішні реалії невідворотно до цього вели ще з 2022 року. Держави Балтії одразу почали діяти і тому, до прикладу, Естонія заявила, що відтепер вона збільшує видатки з 3,35% ВВП у 2025 році до 5,37% у 2026, що означає понад 10 млрд євро на оборону протягом 2026–2029 років. У свою чергу, Сейм Латвії затвердив фінальну версію бюджету на 2026 рік, де зазначається, що 4,91% ВВП, або 2,16 млрд євро будуть використовуватися саме в рамках оборонного бюджету. Нарешті, Литва, як країна з найбільшими абсолютними сумами і найбільшою особовою кількістю в армії, ухвалила рішення про збільшення фінансування оборони країни на 12 млрд євро у період 2026–2030 років, тобто до 5–6 % ВВП щорічно.

Під час дослідження походження коштів у фінансуванні оборони Естонії, Литви та Латвії випливає, що найбільшу роль тут відіграють кредити ЄС через програму Безпекових дій для Європи (SAFE). До даного проєкту залучені 18 країн-членів отримувачів позик зі спільного бюджету всього ЄС. Балтійські країни є як і бенефіціарами, так і учасниками сумісних тендерів на ряду з Польщею. Литві виділено 6,38 млрд євро у вигляді кредитів за програмою SAFE, причому значна частина цих коштів призначена для фінансування закупівлі танків, бойових машин піхоти та боєприпасів у європейських постачальників. Для Латвії, яка отримала кредити SAFE на суму 3,5 млрд євро, закупівля безпілотних літальних апаратів (БПЛА), систем протидії дронам та ракетних комплексів також є ключовими пунктами у списку потреб країни. В Естонії уряд країни нещодавно вирішив призупинити заплановані закупівлі бойових машин піхоти та замість цього спрямувати кошти на придбання безпілотних літальних апаратів, засобів протидії дронам та систем протиповітряної оборони. Значна частина цих закупівель може бути профінансована за рахунок кредитів у рамках програми SAFE на суму 2,34 млрд євро, які країна отримала від Європейського Союзу.

Одночасно з тим, країни Балтії також мають і власний бюджет, однак не без державного боргу. Для того, щоб підтримувати фінансову стабільність на рівні, уряд Естонії, серед інших заходів, підвищив ставку ПДВ до 24% та ставку податку на доходи до 22% для своїх громадян. Литва запровадила прогресивний трирівневий прибутковий податок та підвищила корпоративний податок до 17%. Між іншим Литва також фінансує оборону через Національний оборонний фонд, заснований у 2024 році. Він наповнюється з кількох джерел: підвищеного корпоративного податку, акцизів на тютюн та алкоголь, «внеску безпеки» банків, а також виплат від муніципалітетів. Окрім того, велику роль відіграла допомога Україні, яку виділили країни Балтії, тим самим посівши лідируючі позиції у рейтингу найбільших донорів з початком повномасштабного вторгнення. Згідно з даними Kiel Institute for the World Economy одна лише Естонія витратила 3 %, Литва 1,9% і Латвія 1,5% ВВП.

Для того, щоб дізнатися найголовніших донорів держав Балтії, спочатку треба розібратися що ж саме у секторі оборонної промисловості фінансується по категоріям. У разі нападу Росії на будь-яку з країн Балтії все почнеться так само, як і в Україні, тобто з ракетних ударів по містах. Саме тому ключовим аспектом тут є протиповітряна оборона. Вона також є й необхідною для збереження суверенітету, оскільки забезпечує непорушність повітряного простору й попереджає ймовірні загрози. До прикладу, Естонія перенаправляє кошти, виділені на бойові машини, на придбання додаткових дронів, засобів протиповітряної оборони та системи протиповітряної оборони, одночасно продовжуючи термін експлуатації наявного парку вживаних бронетранспортерів CV90 (потужні та високозахищені шведські бойові машини піхоти). Також у 2026 році Естонія заявила, що готова витратити 1 млрд євро на придбання нових систем протиповітряної оборони, здатних протидіяти балістичним ракетам. Серед варіантів, що наразі розглядаються, американська система Patriot, франко-італійська система SAMP/T та ізраїльська система Праща Давида. Домовленості Таллінн сподівається укласти вже до кінця 2026 року. У свою чергу, Латвія так само вирішила приєднатися до закупівлі системи ППО середньої дальності IRIS-T задля розвитку ешелонованої протиповітряної оборони. Створення такої спільної мережі ППО між Естонією та Латвією не лише буде економічно вигідним, а й сприятиме швидшій відповіді на загрози й координації оборони усієї Балтії. Розвиток протиповітряної оборони Литви також набирає обертів, оскільки у рамках спільної ініціативи країн Балтії та Польщі активно вивчається можливість розгортання єдиної регіональної системи раннього попередження про ракетні удари. Це особливо актуально з огляду на безпосередню географічну близькість Литви до Калінінградського ексклаву (бастіону, де Росія розмістила оперативно-тактичні ракетні комплекси Іскандер, системи ППО С-400, а також засоби радіоелектронної боротьби). Очевидно, що розташування збройної амуніції російською стороною є нічим іншим як політичним тиском й загостренням ситуації на кордонах НАТО.

Сполучені Штати Америки за всіма статистичними даними є найбільшим зовнішнім інвестором у гарантуванні оборони східного флангу НАТО. До прикладу, Балтійська безпекова ініціатива (BSI) є конкретним планом від уряду США, яка передбачає один напрямок - фінансування у безпосередньо такі країни, як Естонія, Литва, Латвія. BSI була започаткована у 2020 році з метою розвитку незалежних оборонних можливостей та оперативної сумісності країн Балтії. Кошти, які надійшли до Естонії, Латвії та Литви становили 228 млн доларів у 2024 році; 225 млн доларів у 2023 році; 180 млн доларів у 2022 році та 169 млн доларів у 2021 році. Також американська безпекова допомога використовувалася для придбання реактивних систем залпового вогню HIMARS, обладнання для підтримки інтегрованих можливостей протиповітряної та протиракетної оборони, систем зв'язку, приладів нічного бачення, боєприпасів, зокрема ракет «Джавелін» та артилерійських боєприпасів великого калібру, морських радіолокаторів для оцінки обстановки та військового медичного обладнання.

Не можна оминути стороною й загальноєвропейську ініціативу балтійського регіону щодо захисту повітряного простору Небесний щит (ESSI), де основним ініціатором і координатором виступає Німеччина з 2022 року. ESSI надає країнам-учасницям доступ до багатошарових архітектур протиповітряної оборони, спільних закупівель перехоплювачів, а також об'єднаних тренувань та інтеграції радарних систем, що має закрити одне із найгостріших вразливих місць на північно-східному фланзі НАТО біля кордонів з Росією. Сам проєкт залучає 24 держави й має на меті сфокусуватися на 3 рівнях, а саме на оборонних системах ближнього, середнього та дальнього радіусу дії. Перший етап - це німецька система середньої дальності, що запускається з землі, відома як IRIS-T SLM.

Також присутній і другий рівень - американська система «Патріот», яка здатна збивати безпілотні літальні апарати (БПЛА), крилаті ракети та балістичні ракети. Нарешті, останнє - це ізраїльська система «Arrow 3», створена у співпраці зі Сполученими Штатами. Це система дальнього радіусу дії діє набагато далі. До речі, вибір Німеччиною систем, де лише одна з них європейського виробництва, є головним джерелом скептицизму щодо цього проєкту, зокрема з боку одного з найвідоміших його противників: Франції.

Доречно згадати, що країни Балтії так само можуть покладатися і на підтримку Великої Британії та Канади. Відомо, що у період з вересня по жовтень 2025 року Велика Британія скоординувала найбільші навчання Об'єднаних експедиційних сил (JEF) за 11 років у північно-балтійському регіоні, із залученням 1700 британських військових. Також, щодо Естонії, то слід зазначити, що у травні того року понад 3 000 британських військовослужбовців взяли участь у навчаннях НАТО «Їжак» і там вперше 4-та бригада Великої Британії була повністю інтегрована до складу естонської дивізії. Канада ж, своє чергою, для збалансування сил у балтійському регіоні, робить фокус на Латвію і планує завершити розгортання бригадних спроможностей у Латвії до 2026 року, а саме до 2 200 канадських військових у складі багатонаціональної бригади. Цільова країна Німеччини ж виявилася Литва.

Таким чином, найголовніших інвесторів в оборону Балтії можна розділити на 2 головні групи – регіональні донори (Німеччина, Велика Британія і ЄС як загальне явище) та трансатлантичні партнери США й Канада. Найбільшим все-таки гарантом безпеки у фінансовому плані для Литви, Латвії та Естонії є Сполучені Штати Америки, оскільки їм це вигідно з геополітичної точки зору. Допомога країнам Балтії дозволяє стримувати Російську Федерацію на сході, не вступаючи у пряму конфронтацію. Додатково, у тексті було й згадано, що держави балтійського регіону тримають планку у витратах ВВП на оборонну здатність. Литва, Латвія та Естонія не повністю залежать від міжнародної підтримки, тому що проводять реформи у галузях своїх внутрішніх політик, які дозволяють їм накопичувати більше грошей у державну скарбницю.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials".
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Польща як оборонний центр Східної Європи: Лідерство, Амбіції та Ризики

Іван Потапчук

Анотація

Росія все більше виявляє себе як багатосферну загрозу для Східної Європи, виступаючи головним каталізатором стрімкої мілітаризації регіону. Польща активно використовує це зміщення в системі безпеки, щоб утвердитися не просто як територіальна військова потуга, здатна стримати російську агресію, а як стратегічний центр ширшої регіональної коаліції. Через такі структури, як «Бухарестська дев'ятка» (B9) та «Ініціатива трьох морів», Варшава прагне здобути виразну роль регіонального лідера; однак її довгостроковий успіх залишається структурно пов'язаним із західними партнерами у питаннях оборонних закупівель та економічної стабільності.

Чому необхідні зміни?

Сучасна європейська стратегія безпеки історично спиралася на дипломатичні та військові механізми, створені в Берліні та Парижі. Проте цей централізований формат не зміг стримати Росію від анексії Криму та розв'язання війни на Донбасі у 2014 році й зрештою виявився неспроможним запобігти повномасштабному вторгненню в Україну у 2022 році. Відтак, країни східного флангу все менше вірять у рішучість західноєвропейських лідерів стримати ескалацію в регіоні, і цей системний розрив створив критичний вакуум безпеки на східному фланзі, підкреслюючи нагальну потребу в мілітарно сильному регіональному гравці, здатному захистити власні кордони та водночас сформувати єдиний колективний фронт.

Як зазначає Skujins (2026), поточна криза у сфері протиповітряної оборони та безпілотників наочно ілюструє ці вразливості. Несанкціоновані дрони, які часто виявляються російськими, регулярно перетинають повітряний простір європейських країн, що викликає серйозну внутрішню та геополітичну нестабільність. Наприклад, у Латвії політичні наслідки збою в координації повітряного простору безпосередньо призвели до звільнення міністра оборони та подальшого розпаду коаліційного уряду (Preiherman, 2026). Хоча пізніше з'ясувалося, що безпілотники були українськими, вони опинилися там під впливом російського глушіння та РЕБ. Водночас нещодавній інцидент стався в Румунії, де дрон влучив у житловий багатоквартирний будинок у Галаці та поранив двох цивільних осіб (Leduc & Jacqué, 2026). Щоб зменшити ці гібридні та кінетичні загрози, регіон більше не може покладатися на запізнілу реакцію Заходу; йому потрібен локалізований, висококоординований командний центр, який стане опорою східноєвропейської оборони.

Військовий потенціал Польщі

Емпіричні показники оборонних витрат Польщі ілюструють потенціал Польщі стати військовим центром східного флангу НАТО. Варшава розгорнула агресивну стратегію мілітаризації: її витрати на оборону зросли до безпрецедентних 5% від ВВП, що є найвищим пропорційним показником у всьому Північноатлантичному Альянсі. У межах ініціативи Європейського Союзу SAFE (Security Assistance Framework for Europe), яка є критично важливим стовпом плану «ReArm Europe» загальним обсягом 800 мільярдів євро, Польщі нещодавно було виділено 43 мільярди євро на оборонні закупівлі. Примітно, що з усіх 13 країн-учасниць ініціативи Польща одноосібно отримала 29% від загального бюджету (SAFE, 2025)

Крім того, стратегічне розташування Польщі, її політично правий президент, близький за ідеологією до Трампа, а також високі оборонні витрати відносно ВВП виводять країну на перші позиції у списку партнерів США. У письмовій заяві Пентагону про стратегію збройних сил США на 2027 фінансовий рік (FY 2027 Written Force Posture Statement) Польща, разом із Фінляндією та країнами Балтії, була чітко названа «зразковим союзником» у межах критично важливого Нордично-Балтійського Північно-Східного коридору. Це вказує на те, що Варшава може розраховувати на «особливу прихильність» та на отримання передових технологічних рішень від Сполучених Штатів (Michta, 2026).

Не менш важливим є розвиток оборонного співробітництва Варшави з Південною Кореєю, насамперед у сфері закупівлі та локалізації виробництва танків K2PL. Наприкінці квітня 2026 року Польща уклала нову угоду з корейськими партнерами, яка передбачає розгортання виробництва цих танків на польській території. Згідно з поточними планами модернізації збройних сил, до 2030 року Польща прагне мати на озброєнні близько 1100 танків, більше, ніж Франція, Німеччина, Велика Британія та Італія разом узяті. (Ptak, 2026). Водночас уже сьогодні країна є найбільшим імпортером озброєнь серед членів НАТО: близько 47% її військового імпорту припадає на Південну Корею, а ще 44% на Сполучені Штати (Ptak, 2026).

Але чи здатна Польща не лише нарощувати власну військову міць, а й чи має країна бажання стати регіональним лідером в оборонній сфері? І якщо так, то чи вистачить їй для цього можливостей?

Як Польща поширює свій вплив у регіоні?

Польща відходить від концепції захисту суто власних кордонів. Замість цього вона активно намагається консолідувати сусідні держави навколо спільного безпекового порядку денного, використовуючи свій великий військовий бюджет, щоб стати реальним лідером Східної Європи. Першим важливим інструментом, який Польща використовує для побудови цієї коаліції, є об'єднання «Бухарестська дев'ятка» (B9). Створена у 2014 році одразу після того, як Росія захопила Крим, B9 мала на меті об'єднати країни на передовій НАТО, а саме країни Балтії, Чехію, Болгарію, Угорщину, Словаччину, Румунію та Польщу, щоб вони могли виступати перед рештою Альянсу єдиним сильним голосом. Польща та Румунія є найактивнішими учасниками цієї групи (Pieńkowski & Żornaczuk, 2024). У травні 2026 на саміті B9 президент Польщі Кароль Навроцький чітко окреслив лідерські амбіції країни:

«Російська війна не є ізольованим конфліктом. Її мета — послабити єдність НАТО та демократичних держав, саме тому «Бухарестська дев'ятка» сьогодні важливіша, ніж будь-коли раніше. Ми перебуваємо не на периферії, ми — центр тяжіння НАТО» (B9 Summit, 2026).

Нещодавно на один із самітів організації були запрошені країни Скандинавії та Україна на останній саміт B9, демонструючи прагнення створити ще більшу команду безпеки. Однак B9 має серйозну слабкість: вона залишається переважно майданчиком для дискусій та обміну ідеями. Група не має реальних повноважень командувати арміями, а різні країни часто мають протилежні інтереси, що сповільнює ухвалення важливих рішень.

Другим об'єднанням, через яке Польща розбудовує свій вплив, є «Ініціатива трьох морів» (Тримор'я). Ця група налічує 13 країн, додаючи до складу B9 Грецію, Словенію, Хорватію та Австрію. Якщо спочатку ініціатива зосереджувалася лише на спільних транспортних, енергетичних та цифрових проєктах, то на останньому саміті її цілі змістилися в бік зміцнення регіональної безпеки.

Польща є неформальним лідером ініціативи — вона навіть має представити інтереси всього Тримор'я на саміті G20 (Ogrodnik & Pieńkowski, 2026). Попри таку провідну позицію, ініціатива все ще потерпає від дефіциту фінансування та слабкої організаційної структури.

Варто зазначити, що спільною проблемою обох ініціатив залишається ризик внутрішніх політичних розбіжностей, які Росія може використовувати для послаблення регіональної єдності. Тривалий час таким фактором виступала Угорщина під керівництвом Віктора Орбана, яка неодноразово блокувала або затримувала рішення, спрямовані на посилення підтримки України та зміцнення спільної безпекової політики. Після парламентських виборів 2026 року зовнішньополітичний курс Будапешта може зазнати змін, однак це не усуває проблему потенційних розбіжностей усередині регіональних форматів. У цьому контексті окремі аналітики звертають увагу на Словаччину, уряд якої на чолі з Робертом Фіцо займає більш стриману позицію щодо підтримки України та санкційної політики стосовно Росії. Таким чином, довгострокова ефективність як B9, так і Тримор'я значною мірою залежатиме від здатності їхніх учасників зберігати політичну згуртованість попри зовнішній тиск і внутрішні суперечності.

Зрештою, Польща використовує такі потужні інституції, як Європейський Союз, для просування своїх цілей, що чітко видно на прикладі програми SAFE. Це проєкт, який виділяє мільйони на фінансування оборони прифронтових держав, був значною мірою задуманий і пролобійований Польщею. Як заявив прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск:

«Ми зробили все, щоб східний кордон НАТО став важливим завданням для всієї Європи» (SAFE, 2026).

Керуючи такими ініціативами ЄС, як SAFE, Польща доводить, що здатна заохотити Західну Європу фінансувати безпеку Сходу, зміцнюючи роль Варшави як незамінної посередниці в регіональній обороні. Майбутнє польського військового сектору виглядає дуже перспективним. Як показано вище, країна інвестує колосальні кошти у свій захист і вже почала створювати міцні багатосторонні блоки. На основі цих даних Польща має надзвичайно високі шанси стати головним хабом для військової співпраці у Східній Європі.

Чи може польське лідерство кинути виклик Франції та Німеччині?

На тлі стрімкого економічного та військового зростання постає головне питання: чи може Польща кинути виклик традиційним європейським лідерам, таким як Франція та Німеччина, у боротьбі за континентальне лідерство? Щоб відповісти на це, слід поглянути на реальні цифри. Тоді як Польща витрачає на оборону величезні 5% свого ВВП, Німеччина витрачає лише близько 2,4% (Military Spending as a Share of GDP, 2025). Однак через те, що німецька економіка значно більша, ці 2,4% перетворюються на 86 мільярдів євро порівняно з польськими 38 мільярдами євро. Своєю чергою, військові витрати Франції також є набагато вищими й становлять близько 60 мільярдів євро (Military Spending as a Share of GDP, 2025).

Військова інфраструктура та виробництво залишаються ще одними серйозними проблемами. Попри те, що Польща почала розбудовувати власні оборонні підприємства, їй досі не вистачає масштабів потужної німецької оборонної промисловості (Holmlund, 2025). Крім того, Франція має високоавтономний військовий сектор, оскільки, на відміну від більшості європейських країн, вона самостійно розробляє та будує свої передові військово-повітряні та військово-морські сили, а ще володіє власною ядерною зброєю (Strategic Sovereignty- How France Built an Independent Military, 2025).

З огляду на це, стає очевидним, що Польща не може реалістично конкурувати за абсолютне лідерство в Європі, оскільки не має відповідного економічного масштабу та промислової міці Заходу.

Проте Польща стає достатньо сильною, щоб безпосередньо впливати на політику цих європейських гігантів. Це було чітко помітно під час ініціативи «Free the Leopards» («Звільніть Леопардів»), яка призвела до масштабного збільшення військової допомоги Україні. Польський уряд узяв на себе ініціативу і за підтримки низки інших країн успішно змусив Німеччину погодитися на передачу танків Leopard Україні. Цей крок завершився створенням «танкової коаліції Leopard 2» і став величезною політичною перемогою Варшави (Michta, 2023). Отже, хоча Польщі бракує потенціалу, щоб бути класичною європейською наддержавою, вона точно має спроможність впливати на глобальних гравців і лобіювати потрібні рішення у Східноєвропейському регіоні.

Рекомендації

Короткострокові цілі

Першою цілком для Польщі рекомендацією має стати створення структури спільного командування для охорони Східного кордону. Ця структура повинна бути здатною ефективно стримувати російську загрозу та солідарно реагувати на неї. Як мінімум, ця ініціатива має стартувати з Польщі та країн Балтії, з подальшою метою залучення Фінляндії та Румунії. Крім того, цим державам слід активно співпрацювати з Україною, щоб переймати практичний досвід ведення сучасної війни та стримування.

Вкрай важливою ціллю є зміцнення чинних східноєвропейських платформ, таких як «Бухарестська дев'ятка» (B9) та «Ініціатива трьох морів». Польща могла б виступити одним з ініціаторів посилення ролі цих форматів шляхом розширення механізмів координації, спільного планування та практичної безпекової співпраці, сприяючи їхній еволюції від переважно економічних і консультативних платформ до більш дієвих інструментів у сфері оборони.

Звісно, досягти цього буде надзвичайно складно, оскільки окремі держави ревно оберігають свій військовий суверенітет і не бажають поступатися контролем над власними арміями. Для подолання цього бар'єра дипломатична аргументація Польщі має фокусуватися на прямій і реальній російській загрозі, наголошуючи на тому, що жодна країна регіону не здатна протистояти Росії наодинці. Попри потенційні розбіжності, держави під найбільш безпосередньою загрозою, такі як Естонія, Латвія та Литва, які відчувають найвищий рівень небезпеки, можуть підтримати поглиблення оборонної співпраці, якщо Польща забезпечить належні гарантії та доведе ефективність своєї стратегії стримування..

Довгострокові цілі

Якщо таку уніфіковану організацію вдасться створити, це не лише зміцнить окремі країни, а й відкриє можливості для глибокої промислової інтеграції. Побудова самодостатнього регіонального ланцюжка постачання боєприпасів та технологій безпілотників є критично важливою умовою для того, щоб регіон міг вистояти у потенційному військовому конфлікті з Росією без повної залежності від зовнішньої допомоги.

Крім того, замість того, щоб конкурувати за домінування в Європі з Німеччиною та Францією, Польща повинна використати свій зростаючий вплив для налагодження глибшого оборонного діалогу з західними партнерами. Варшаві слід зосередитися на розбудові ефективніших і надійніших логістичних маршрутів, які б безперешкодно зв'язали західноєвропейські військові структури безпосередньо зі східним фронтом. Зрештою, Польща має виступати за постійну військову присутність Західної Європи на східному фланзі, використовуючи армії Франції та Німеччини як потужний спільний фактор стримування майбутньої російської агресії. Таку співпрацю можна просувати під аргументом реальних функціональних оборонних зобов'язань. Це стане повним протиставленням слабким європейським військовим пактам 1930-х років, які, як відомо, зазнали краху, оскільки були лише паперовими обіцянками без спільних навчань, налагодженої логістики та єдиного командування.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials".
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Балтійська лінія оборони як оборонний щит та інструмент стримування на Східному фланзі Європи

Анастасія Брус

Литва, Латвія та Естонія, які вже тривалий час протистоять гібридній війні з Росією, свідомі того, що тільки-но Кремль наважиться на відкриття другого фронту з Європою, їхня готовність дати миттєву відповідь, не допустити бліцкригу та виграти час для мобілізації сил Організації Північноатлантичного Альянсу (НАТО) й активації Статті 5 Вашингтонського договору є запорукою для перетворення Східного флангу Європи на лінію стримування російської експансії. Саме з цією метою 19 січня 2024 року міністри оборони трьох країн ініціювали побудову на своїх кордонах з РФ та Білоруссю Балтійської лінії оборони (БЛО) – ешелоновану (багатошарову) фортифікаційну систему, покликану виконувати функцію протимобільного стримування у випадку конвенційної агресії. Загалом БЛО охоплюватиме понад 700 км, сягатиме на окремих ділянках до 50 км вглиб та складатиметься з різних типів укріплень. Будівництво відбувається в три етапи і має завершитись до 2027 року, проте Лінію планують модернізовувати й надалі: так, наприклад, литовський уряд заявив про інвестування 600 мільйонів євро в розвиток спільного оборонного проєкту протягом десятиліття.

Сунь-Цзи писав: «Найкраща війна – не почата». Держави Балтії, будуючи спільну Лінію оборони, прагнуть втілити цю мудрість в сучасній геополітичній реальності, де безпекова архітектура такого масштабу є першочергово інструментом стримування та політичним сигналом. Релевантність цієї аналітичної роботи полягає в дослідженні однієї з головних безпекових дилем Європи, а її мета – з'ясувати, чи здатна Балтійська лінія оборони стати справжнім оборонним щитом на Східному фланзі Європи в епоху високотехнологічних конфліктів.

Проєкт БЛО є частиною нової стратегії НАТО, основою якої є концепція передового захисту та «стримування шляхом недопущення», що замінив «стримування через покарання». Головна зміна в підході полягає в переосмисленні захисту територій: тепер НАТО вбачає необхідність оборони «з першого метру» в разі вторгнення та відкидає можливість тимчасової окупації з подальшим поверненням. Такий зсув та визнання попередньої логіки застарілою можна пояснити болючим досвідом України, адже повернення територіальної цілісності супроводжується потребою значних ресурсів, а навіть короткотермінова окупація призводить до гуманітарної та екологічної криз. Крім того, потреба в розбудові фортифікаційної системи посилюється рельєфними особливостями країн Балтії, оскільки природних бар'єрів, як-от великі річки чи гори, в регіоні фактично немає, що полегшує процес просування ворога до столиць, які розташовані на відстані від 210 до 30 км до російського та білоруського кордонів. По суті, шляхом протимобільного стримування за допомогою Лінії держави Балтії виграють час та простір для маневру, необхідні до прибуття передових сил союзників по НАТО.

Балтійська лінія оборони не має уніфікованого стандарту, монолітної схеми чи шаблонної стратегії в побудові своїх ешелонів. Естонський центр оборонних інвестицій, що є основним координатором із розбудови естонського сегмента лінії, визначає її як комплекс інженерних позицій та фортифікаційних вузлів, які розгортаються з урахуванням тактичних завдань кожної з держав та особливостей національного ландшафту. Це робить архітектуру БЛО адаптивною до кожної окремої ділянки можливої лінії зіткнення.

Естонія обрала модель стаціонарного утримання рубежів, що характеризується безпосередньою побудовою постійних захисних споруд у прикордонній зоні в мирний час. До кінця 2027 року планують завершити будівництво 600 бетонних бункерів, розрахованих на перебування тактичного підрозділу з 10-12 осіб, здатних витримати вогонь важкої артилерії калібру 152 мм. Бетонні вузли інтегруються в коридори між природними перешкодами – болотами, лісами й озерами. З літа 2025 року Таллінн розгорнув копання масштабних протитанкових ровів, загальна протяжність яких складатиме понад 40 км. Вони стримуватимуть просування російських танків та БМП, роблячи залучення мостоукладальної техніки обов'язковою для прориву умовою, а ворога – легкою мішенню для артилерії. Кожен прикордонний опорний пункт комплектується спеціалізованими контейнерами з інженерним обладнанням, запасами «зубів дракона», колючого дроту й протитанкових мін для забезпечення швидкого реагування в разі наступу.

Першопричиною до зміцнення кордону для Литви стала диригована режимом Лукашенка міграційна криза 2021 року, за якою стояла Росія. Тоді через литовсько-білоруський кордон до країни масово почали прибувати нелегальні мігранти з Близького Сходу та Африки, на що Вільнюс відповів зведенням фізичного бар'єру. У межах розбудови БЛО Литва зосереджувалась на мобільних засобах контрмобільності, але в серпні 2025 року оголосила про створення трирівневої лінії оборони глибиною до 50 км з облаштуванням протитанкових ровів, мінних полів та двох ліній опорних пунктів із розгалуженою системою траншей для піхоти. Інфраструктуру готують до оборони: мости – до підриву, уздовж доріг створюють лісові засіки, поглиблюють меліоративні канали. Парки контрмобільності забезпечуватимуть оперативну видачу «їжаків», «зубів дракона» та бетонних блоків.

Незважаючи на резонансні внутрішньополітичні корупційні скандали, Латвія демонструє високі темпи впровадження інженерних заходів на кордоні з РФ. Рига вже виділила 25 млн євро із запланованих 303 млн на будівництво парків інженерних ресурсів в Латгалії, де наразі встановлено десятки тисяч контрмобільних елементів.

Відповідно до концепції порогової війни, сформованої австралійським військовим аналітиком Девідом Кілкалленом, Росія використовує тактику «салямі» – відкушування по шматочку – під порогом відкритого конфлікту, діючи так, щоб кожна окрема провокація була не достатньою для активації Статті 5 Вашингтонського договору. БЛО блокує класичний для РФ та відпрацьований в Криму сценарій швидкої провокації із заходженням «зелених чоловічків» в Нарву та проголошенням там маріонеткового утворення, а необхідність застосування важкої артилерії для подолання БЛО перетворює агресію на конвенційну війну, яка запускає механізм колективної оборони НАТО.

Ефективність Балтійської лінії оборони в реаліях ведення високотехнологічних воєн можна оцінити за допомогою проведення паралелей з історичними моделями та уроків з поля бою російсько-української війни.

Критики закидають БЛО кліше про «нову лінію Мажино», проєкт якої став провальним у часи Другої світової війни, однак балтійські держави у своїй фортифікаційній практиці свідомі того, що повністю стримати російську силу не буде можливо через її значну чисельну перевагу. Метою Лінії є виграти час для сил реагування НАТО. Так мобілізація ста тисяч військовослужбовців теоретично триватиме десять днів, двохсот – близько тридцяти, проте варто враховувати складність політичного процесу, особливо в умовах непередбачуваності політики адміністрації Трампа. Крім того, Балтійська лінія оборони виступає єдиним масивом з іншими оборонними

проєктами НАТО – польською програмою «Східний щит» та оборонними спорудами Фінляндії. Це виключає можливість російських військ просто обійти бар'єр, як зробили нацисти з лінією Мажино, обігнувши її через Арденни в Бельгії, яку покривали резервні частини з недостатньою кількістю протитанкових засобів. Монолітність французького прототипу, створеного з розрахунком на глуху позиційну оборону, можна протиставити більшій гнучкості та децентралізованості БЛО.

Використання природних рубежів – боліт, лісів, річок – та максимальна інтеграція фортифікаційних споруд у ландшафт концептуально є спільними рисами БЛО та Лінії Маннергейма часів Зимової війни. Такий тип маскування більш ефективно захищає від ударів російської авіації та FPV-дронів. Проте український бойовий досвід доводить, що в умовах війни технологій використання засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) для придушення безпілотних систем ворога, мереж розвідувальних дронів та сучасних протитанкових ракетних комплексів (ПТРК) є необхідністю для створення повноцінної й динамічної оборонної екосистеми, тому Балтійська лінія активно впроваджує й ці інструменти. Початок повномасштабної війни Росії проти України водночас продемонстрував важливість наявності оборонних фортифікацій, оскільки саме їх відсутність дозволила РФ в перші місяці вторгнення просуватися швидко вглиб країни. Проте, коли Україні доводилося будувати оборонну систему прямо під час повноцінних бойових дій, Литва, Латвія та Естонія використовують можливість уникнення цього сценарію, що забезпечує їм змогу тестування власної оборонної архітектури. Недоліком також може виявитися й відсутність спільної чітко узгодженої стратегії, бо кожна з держав розгортає свій сегмент фортифікаційних споруд, виходячи з власних потреб. І децентралізованість, яка, на перший погляд, скидається на ознаку адаптивності, може вилитися в асиметричність міцності ділянок фронту, що зіграє на руку РФ.

До того ж, військові доктрини країн Балтії, як і решти держав-членів НАТО, роблять ставку на швидку механізовану маневрену війну, а не на повільну позиційну війну на виснаження, чим характеризується теперішня фаза російсько-української війни. Розробляючи оборонну стратегію, балтійським державам варто брати до уваги те, що російська армія значно більш пристосована до позиційної війни, але й зважати, що РФ не вистачить ресурсів повернути власні механізовані сили, необхідні для прориву БЛО, до їхнього стану на 2022 рік.

Ділянкою, яка потенційно вважається найбільш зручною для нанесення удару РФ та фігурує в різноманітних безпекових дискусіях як ахіллесова п'ята НАТО, є Сувальський коридор – 100-кілометрова смуга вздовж польсько-литовського кордону, яка відокремлює мілітаризований російський калінінградський ексклав від Білорусі. Також це єдиний сухопутний коридор, що з'єднує країни Балтії з іншими державами-членами ЄС та НАТО. Протягом тривалого часу в західній аналітиці панував тривожний наратив, що Росія спроможна перерізати цей перешийок, ізолювавши країни Балтії від інших держав НАТО. Проте станом на 2026 рік меч загрози, яку несе в собі Сувальський коридор, гострий по обидва боки. Проте відповідно до даних міжнародної неурядової організації International Crisis Group, хоч Москва і продовжує утримувати в ексклаві потужний повітряний, морський та ракетний компоненти, чисельність російських сухопутних військ у Калінінграді скоротилася на рекордних 80% через агресію проти України, тому спроможність РФ здійснити операцію з прориву та утримання Сувальського коридору значно послабилась. Варто брати до уваги й те, що після вступу Фінляндії та Швеції до НАТО Балтійське море опинилося майже в повному оточенні членів Альянсу, що відкинуло ізоляцію країн Балтії як можливий варіант розвитку подій. Однак Москва так само побоюється

блокади Калінінградської області з боку НАТО, тому будь-яке посилення оборонних заходів стосовно нього може сприйматися як привід до ескалації. На думку багатьох представників Альянсу, ймовірність нападу Росії зросте тоді, коли вона відчує змогу ослаблення НАТО шляхом захоплення обмеженої території в сподіваннях на нерішучу відповідь, особливо такий сценарій набуває релевантності в разі, коли Москва відчує вікно можливостей в зменшенні підтримки Вашингтоном своїх європейських союзників. По суті, зараз одним зі стримувальних факторів для Кремля є невпевненість в реакції адміністрації Трампа.

Таким чином, Балтійська лінія оборони виступає реальним інструментом стримування РФ, адже мінімізує або навіть зводить нанівець тактично необхідну можливість бліцкригу та виграє час для мобілізації союзницьких сил і блокує сценарії гібридної війни, імплементувати які Росія впродовж тривалого часу готувалась, проводячи численні інформаційно-психологічні операції та здійснюючи провокації. Попри низку недоліків, як-от децентралізованість й відсутність єдиного плану для Литви, Латвії та Естонії, БЛО змогла поєднати в собі історичні надбання маскувальної практики лінії Маннергейма й навіть позитивного зразка фортифікаційної міцності лінії Мажино, але головну стратегічну перевагу їй надасть впровадження українського бойового досвіду й фортифікаційної практики, яка вже пройшла бойове хрещення в умовах війни технологій з чисельно більшим ворогом, а також інтеграція сучасних технологічних засобів позиційної війни, до якої вже повністю адаптувалась і РФ, таких як РЕБ, дрони, масово закуплені M142 HIMARS. БЛО можна вважати і досить вдалим політичним сигналом: Росії – про те, що Балтійські держави не планують поступатися своєю територіальною цілісністю, союзникам по НАТО та ЄС – про те, що вони готові виділяти ресурси на розбудову європейської безпекової архітектури, але потребують вчасної активації Статті 5 у випадку агресії з боку РФ, а для власного населення – сигналом про те, що це першочергово стимул до консолідації навколо ідеї національної єдності.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials".
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Україна як безпековий партнер східного флангу: бойовий досвід, оборонні інновації та нова роль у стримуванні Росії

Ярослав Федченко

Вступ

Після російського повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році держави, що межують з Росією, зрозуміли, що Москва готова застосовувати не лише дипломатичний тиск чи економічний шантаж для втримання свого впливу на пострадянському просторі. Через свого часу вкрай обмежену реакцію світу на чеченські війни, на підтримку Кремлем сепаратистів у Придністров'ї, на відчленування від Грузії Абхазії і Південної Осетії, врешті-решт на анексію Криму та початок війни на Донбасі, перед державами-членами східного флангу НАТО нависла справжня загроза втрати суверенітету.

Східний фланг НАТО та загрози

Східний фланг НАТО охоплює простір від балтійських держав через Польщу, Словаччину і Угорщину до Румунії та Болгарії. До того ж, зважаючи на досвід існування України поруч із Російською Федерацією, після початку повномасштабної агресії, до НАТО приєднались Фінляндія та Швеція, а отже східний фланг НАТО тепер займає простір від арктичного кордону у Фінляндії аж до Чорномор'я в Болгарії. Цей регіон є надзвичайно різноманітним, але все ж має декілька вразливих місць. Одним із найслабших місць східного флангу НАТО є Сувальський коридор – невелика смуга сухопутного кордону, що з'єднує балтійські держави з Польщею наземною інфраструктурою, яка у випадку потенційного конфлікту перебуватиме під повним ворожим вогневим контролем. Ця смуга перешкоджає вільному доступу Росії до Калінінградської області, але російський контроль цієї території першочергово значно ускладнить перекидання резервів НАТО до Литви, Латвії та Естонії, і надалі дозволить оперативно зайняти дорожню артерію на території Литви, яка веде до Калінінграду. На додачу до цього, на території Румунії розташована ще одна потенційно вразлива точка під назвою Фокшанська брама – рівнинна територія завширшки 80 кілометрів від Карпат до Чорного моря, що є вкрай зручною для масштабних бронетанкових операцій. Ворожий контроль цієї території дозволить глибокий прорив у Румунію і далі вглиб Європи. Але, беручи до уваги, що шлях російських військових до цієї "брами" простилається через Україну та Молдову, рівень небезпеки значно менший, ніж міг би бути. Водночас, після вступу Швеції до НАТО з'явилась ще одна стратегічно важлива точка, що потребує укріплення, – острів Готланд. З розширенням НАТО на Скандинавському півострові, Балтійське море стало фактично внутрішнім морем НАТО і ключову роль тут відіграє острів Готланд, «авіаносець, що не можна потопити», по якому Росія теж забажає вдарити найперше.

Водночас у регіоні висока загроза використання Росією гібридних загроз. За час російсько-української війни порушення повітряного простору російськими дронами стали типовим явищем, однак нещодавно РФ почала використовувати засоби радіоелектронної боротьби для зміни траєкторії польоту українських дронів, які летять бомбити РФ. Через це на території Латвії впали дрони українського виробництва, а в порту Румунії вибухнув морський дрон. Такі випадки підкреслюють потребу у глибшій координації між Україною та державами східного флангу НАТО у сфері протиповітряної оборони, обміну даними, ідентифікації повітряних об'єктів та реагування на наслідки російського РЕБ.

Впровадження досвіду України в доктринах

Найочевидніші перегляди національних доктрин стосуються Швеції та Фінляндії. На прикладі України обидві держави зрозуміли, що позаблоковість і нейтралітет не допомагають уникнути війни і, як наслідок, обидві держави доєдналися до НАТО. У самому ж НАТО найважливішим є перегляд стратегії оборони балтійських держав. До початку російської агресії вважалось, що перший удар на себе приймуть передові сили, а потім уже основні сили НАТО звільнять окуповані території. Цілком логічно, що це не влаштовувало Литву, Латвію та Естонію, і, власне, після Мадридського саміту НАТО у 2022 році оголосило про важливість захисту кожного сантиметра території членів після російських звірств на окупованих територіях України. На наступних самітах ця ідея розвивалась і, як наслідок, у трьох прибалтійських державах збільшується чисельність багатонаціональних сил НАТО.

Одним із найгарячіших напрямків російсько-української війни є Донецька область, де вибудована та продовжує розвиватися глибоко ешелонована система оборонних укріплень, що почала зводитися ще в 2014 році. Станом на червень 2026 року, саме в цьому регіоні армія РФ зазнає найбільших втрат особового складу для просування вперед. Зважаючи на це, європейці спроєктували та почали реалізовувати на східному фланзі НАТО дві великі оборонні лінії: Балтійська лінія оборони у Литві, Латвії та Естонії та Східний щит у Польщі. Крім цього, НАТО розпочало створення нової командної структури, яка дозволить збільшити чисельність військ НАТО у регіоні та швидко розмістити армійський корпус у випадку агресії.

Російсько-українська війна показала, що контроль повітряного простору залишається одним із головних завдань під час війни. Саме тому Польща направила значні фінансові ресурси в закупівлю систем протиповітряної оборони, а балтійські держави є частиною ініціативи Європейський небесний щит, що теж спрямована на посилення систем ППО. У регіональній протиповітряній обороні також відіграє значну роль шведський острів Готланд, який є критично важливим для розміщення авіації, адже з місцевої авіабази час підльоту до прибалтійських столиць становить лише декілька хвилин.

Водночас війна в Україні показала надважливість захисту авіаційних баз, які систематично піддаються російським бомбардуванням з початку вторгнення. Враховуючи це, Швеція планує розмістити в найближчому майбутньому на острові Готланд системи ППО IRIS-T. Однак, важливим є і те, що в Україні Росія часто використовує тактику запуску дронів, що летять вздовж водойм задля непомітності для радарних систем ППО. Така ж тактика може задіюватися для запуску дронів на наднизьких висотах над Балтійським морем, а отже крім посилення авіації та розширення наземної ППО, необхідно залучити досвід України у розробці системи нівелювання слабких місць ракетних наземних протиповітряних комплексів з пошуку та ідентифікації дронів на наднизьких висотах.

Окрім того, військові НАТО запозичують досвід України із залучення жінок до лав армії. Проте найважливішими доктринальними змінами є впровадження широкого та масового застосування РЕБ та дронових інновацій. З цією метою у 2024 році була схвалена дорожня карта співпраці між НАТО та Україною в галузі інновацій. Ця угода сприяє обміну передовим досвідом щодо українських технологій, тактик та військовим інноваціям і технологічним змінам НАТО.

Оборонна співпраця

Протягом перших років повномасштабного вторгнення Україна уклала десятки угод про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку, але основний зміст цих угод стосувався інституціоналізації підтримки України. Водночас останнім часом популярним для обговорення став формат Drone Deals. Drone Deal – це десятирічна програма, що спрямована на широкий спектр взаємодії у сфері безпеки і оборони. У цих угодах саме Україна виступає експортером безпеки, адже у цьому форматі навчання, оборонне виробництво та розвиток технологій будується на основі українського досвіду. Важливо, що ця угода не замінює, а доповнює попередні угоди про військове співробітництво.

Наразі активно обговорюється підписання такої рамкової угоди з багатьма країнами і при цьому така угода вже підписана Литвою та Латвією. Київ та Вільнюс домовилися про експорт українських морських дронів, про спільне виробництво дронів-перехоплювачів із можливістю застосування грантових коштів ЄС за програмою SAFE, а також про можливість надсилання українських експертів з протиповітряної оборони. На додачу до цього, на початку червня Зеленський заявив, що Україна вже домовилась про надсилання своїх фахівців-інструкторів із дронів до Литви, Латвії, Естонії та Румунії для поширення досвіду.

Тестування трансформацій

Останніми роками участь українських військових на спільних навчаннях НАТО кардинально змінилась. Якщо раніше українці навчались у НАТО, то тепер все навпаки. Під час військових навчань Hedgehog 2025, які проводились в Естонії, команда з 10 українських операторів дронів змогла швидко вибити з гри два батальйони НАТО. Незважаючи на стратегічні зміни у плануванні, НАТО все ще не може ефективно інтегрувати досвід України у свої тактики. Але, крім використання БПЛА, надважливу роль грає українська система управління боєм Delta, яка дозволяє за хвилини приймати рішення про удари по щойно розвіданим позиціям.

Висновок

Отже, ще в перший рік боротьби з російською агресією, НАТО почало брати до уваги український досвід та змінило свою стратегію на східному фланзі. Набутий у протистоянні Росії досвід спонукав країни регіону до будівництва фортифікаційних ліній оборони. При цьому головним напрямком співпраці між НАТО та окремими державами-членами є поширення українського оборонного досвіду та інновацій, участь у військових навчаннях, створення спільних підприємств із виробництва дронів, а також зараз поступово набирає обертів експорт українського озброєння, насамперед БПЛА. Беручи до уваги, що ЄС поступово рухається в бік стратегічної автономії, а Україна є лідером у сфері створення та виробництва дронів, можна зробити висновок, що Україна вже займає чільне місце в європейській обороні та має всі шанси стати новим ядром оборонної архітектури Європи.

Рекомендації

- Розширення програми навчань посприяє швидшому прогресу в адаптації до сучасного типу війни з врахуванням українського бойового досвіду;
- Успішне та дострокове завершення оборонних ліній посприяє укріпленню східного флангу НАТО;
- Підписання Drone Deals зробить простішим нарощення армійських запасів дронів;
- Подальше укріплення Готланду посилить спроможності НАТО у північній частині східного флангу;

- Ширше залучення українських інструкторів підвищить готовність сил НАТО під час реальної загрози;
- Посилення оборонної спроможності Молдови та України майже нівелює загрозу від Фокшанської брами.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials".
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Технологічна спеціалізація як стратегія стримування: оборонні інновації країн Балтії

Анастасія Струкова

Анотація

Балтійський регіон функціонує в умовах підвищеної безпекової вразливості, сформованої агресивною політикою Росії, близькістю до російського та білоруського військового простору і зростанням ризиків на східному фланзі НАТО. Естонія, Латвія та Литва не можуть конкурувати з Росією за масштабами людських, промислових і військових ресурсів, тому дедалі більше орієнтуються на технологічну спеціалізацію як інструмент асиметричного стримування (Chmielewski & Tarociński, 2024; International Institute for Strategic Studies (IISS), 2025). У цій записці технологічна спеціалізація розуміється як концентрація обмежених ресурсів малих держав на окремих технологічних напрямах, де вони можуть створити асиметричну оборонну перевагу над сильнішим противником.

Записка аналізує, як Балтійські держави можуть посилювати власну стійкість через розвиток кібербезпеки, автономних систем, безпілотних технологій і технологій подвійного призначення. Аналіз показує, що технологічна спеціалізація не замінює традиційне стримування, фортифікації та союзну присутність, а підсилює їх у межах ширшої оборонної архітектури НАТО. Окрему увагу приділено ролі України, бойовий досвід якої став джерелом практичної апробації нових технологій і скорочення циклу між їхньою розробкою, тестуванням та впровадженням (CEPA, 2026; European Commission, 2026a).

Ключові висновки

- Балтійські держави вже мають конкурентні переваги у сферах кібербезпеки, автономних систем, безпілотників і dual-use технологій.
- Технологічна спеціалізація ефективна лише тоді, коли поєднується з класичними оборонними спроможностями, регіональною координацією та підтримкою союзників.
- Бойові дії в Україні стали джерелом досвіду для адаптації військових технологій до сучасних реалій війни.
- Основними обмеженнями цього підходу залишаються недостатні виробничі потужності, залежність від союзників у сфері важкого озброєння та здатність противника пристосовуватися до нових технологічних рішень.

1. Чому необхідні зміни?

Стратегічна ситуація Балтійського регіону суттєво змінилася після анексії Криму Росією у 2014 році та повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році. Ці події продемонстрували, що попередні механізми стримування не змогли запобігти російській агресії та змусили Естонію, Латвію і Литву переглянути власні підходи до безпеки (Chmielewski & Tarociński, 2024).

Для Балтійських держав ключовою проблемою залишається структурна асиметрія сил. Росія має значно більші людські, промислові та військові ресурси, тому симетрична відповідь, побудована на принципах «танк проти танка» або «завод проти заводу», є малореалістичною для малих держав Балтії (IISS, 2025). Саме тому асиметричне стримування вбачається найбільш ефективною опцією для протидії можливій агресії.

Замість спроби досягти кількісного паритету з Росією Естонія, Латвія та Литва концентруються на сферах, де швидкість інновацій і тісна взаємодія між державою, армією та приватним сектором можуть дати практичну перевагу. Наприклад, естонська Milrem Robotics розробляє безпілотні наземні платформи THeMIS, які вже використовуються Україною, а Латвія через Drone Coalition допомагає масштабувати виробництво й постачання дронів для українських сил. Такі приклади показують, що для малих держав технологічна перевага полягає не в кількості техніки, а в здатності швидко створювати, тестувати й впроваджувати рішення, які відповідають реальним потребам сучасної війни (Milrem Robotics, 2025a; Latvian Ministry of Defence, 2024; CEPA, 2026).

Зростання оборонних бюджетів підтверджує серйозність цього курсу. У 2026 році Естонія збільшила оборонні видатки до €2,4 млрд, або 5,4% ВВП, Латвія затвердила €2,16 млрд, або 4,91% ВВП, а Литва ухвалила рекордний бюджет у €4,79 млрд, або 5,38% ВВП (Estonian Ministry of Defence, 2026; Latvian Ministry of Defence, 2025; Lithuanian Ministry of National Defence, 2025). Однак більші бюджети самі по собі не гарантують ефективнішого стримування. Головне питання полягає не лише в тому, скільки витрачати, а в тому, як перетворити фінансування на технологічну, оперативну та інституційну перевагу.

2. Де Балтія вже конкурентна: технологічний потенціал

Однією з найпомітніших технологічних переваг Балтійського регіону є кібербезпека, і найкраще це видно на прикладі Естонії. Після масштабних кібератак 2007 року Естонія послідовно інвестувала у цифрову стійкість державних інституцій, захист критичної інфраструктури та розвиток кіберекспертизи. Важливим результатом цього курсу стало те, що Таллінн перетворився на один із ключових майданчиків НАТО у сфері кібероборони: саме там розташований NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, який об'єднує 39 держав-членів і партнерів станом на 2025 рік (NATO CCDCOE, 2025).

Для Балтійських держав кібербезпека має практичне значення, оскільки потенційна криза в регіоні може початися не лише з військового наступу, а й з атак на енергетичні мережі, державні реєстри, системи зв'язку та військову логістику. Саме тому естонський досвід важливий не як доказ «кіберпереваги» над Росією, а як приклад того, як мала держава може посилити стійкість через цифрову інфраструктуру, підготовку фахівців і участь у союзних навчаннях. Locked Shields 2026, організовані CCDCOE, залучили понад 4 000 учасників із 41 країни та відпрацьовували сценарії захисту критичної інфраструктури в умовах комплексної кібератаки (NATO CCDCOE, 2026). Це показує, що роль Естонії полягає не в самостійному створенні кіберспроможностей НАТО, а в тому, що вона стала важливим майданчиком для розвитку союзної кібероборони.

Іншим ключовим напрямом балтійської спеціалізації є автономні системи, насамперед безпілотні наземні платформи та дрони. Найбільш показовим прикладом є естонська Milrem Robotics, провідний європейський розробник безпілотних наземних систем. У жовтні 2025 року компанія оголосила про постачання понад 150 платформ THeMIS до України в межах нідерландської ініціативи, що доповнило системи, які вже використовувалися в Україні з 2022 року. Платформа THeMIS перебуває на озброєнні або використовується в робототехнічних програмах 19 країн, що робить її однією з найпоширеніших безпілотних наземних платформ (UGV, Unmanned Ground Vehicle) у своєму класі (Milrem Robotics, 2025a).

Значення цього кейсу виходить за межі експорту. Milrem Robotics також координує iMUGS2, європейський проєкт із розробки та інтеграції безпілотних наземних систем, який об'єднує 29 партнерів із 15 держав ЄС та асоційованих країн і отримав майже €50 млн фінансування від Європейського оборонного фонду. (Milrem Robotics, 2025b). Це означає, що Балтія поступово переходить до ролі розробника рішень, які можуть масштабуватися на рівні ЄС і НАТО.

У Латвії цей напрям розвивається через два взаємодоповнювальні формати. Перший: Autonomous Systems Competence Center у Ризі, створений у 2025 році для підтримки Національних збройних сил Латвії у впровадженні повітряних, морських і наземних безпілотних систем, а також у тестуванні рішень для протидії дронам. Другий: Drone Coalition, започаткована Латвією спільно з Великою Британією 14 лютого 2024 року для координації міжнародної підтримки українських дронових спроможностей. Разом ці ініціативи показують, що латвійська спеціалізація полягає не лише у виробництві чи закупівлі дронів, а й у створенні інфраструктури для їхнього тестування, координації та практичного застосування (Autonomous Systems Competence Center, 2025; Latvian Ministry of Defence, 2024).

Особливо важливими для малих держав є технології подвійного призначення, тобто розробки, які можуть використовуватися і в цивільному, і у військовому секторі. Для Балтії це практичний спосіб поєднати інноваційний потенціал приватного сектору з потребами оборони: наприклад, технології штучного інтелекту, сенсори, системи зв'язку, дрони або кібер-рішення можуть мати як комерційне, так і військове застосування. Європейський оборонний фонд із бюджетом близько €7,3 млрд на 2021–2027 роки фінансує спільні оборонні дослідження та розробки, включно з проєктами за участю балтійських компаній (European Commission, 2021). NATO DIANA (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic), акселератор оборонних інновацій НАТО, що має регіональний хаб у Таллінні та надає стартапам доступ до міжнародної мережі акселераторів, тестових центрів та інвесторів (NATO DIANA, 2026). Естонія створила оборонний фонд обсягом €100 млн, а Литва запустила MILInvest-2 — €40 млн інструмент підтримки стартапів і малих та середніх підприємств у сфері оборони та безпеки (Estonian Ministry of Economic Affairs and Communications, 2025; Ministry of the Economy and Innovation of Lithuania, 2026).

У сукупності ці напрями показують, що Балтія вкладається не в абстрактну «технологічну перевагу» , а в конкретні інструменти, які можуть бути використані для асиметричного стримування: кіберзахист, автономні платформи, дрони, протидронові рішення та dual-use технології. Їхня цінність полягає в тому, що вони швидше адаптуються до нових умов війни, можуть тестуватися на прикладі українського досвіду та доповнюють традиційні оборонні спроможності, які для малих держав залишаються обмеженими.

3. Як Балтія перетворює технологічні переваги на регіональний вплив

Технологічна спеціалізація має значення лише тоді, коли вона перетворюється на реальні політичні, військові та інституційні переваги. У випадку Балтійських держав цей процес відбувається через три механізми: українську бойову апробацію, участь у європейських оборонних програмах і регіональну координацію.

Український досвід став для Балтії джерелом практичних знань сучасної війни, особливо у сферах дронів, електронної боротьби, автономних систем і захищених комунікацій. Технології, які проходять випробування в умовах реального конфлікту, дозволяють швидше виявляти слабкі

місця та адаптувати рішення до вимог фронту. Це робить співпрацю з Україною не лише політичним актом солідарності, а й інвестицією у власну оборонну спроможність Балтії (CEPA, 2026; European Commission, 2026a).

Другим механізмом є участь у європейських оборонних програмах, через які Балтійські держави намагаються зайняти конкретні технологічні ніші. Проєкт iMUGS2, координований естонською Milrem Robotics, є прикладом такої ніші у сфері автономних наземних систем: він об'єднує партнерів із різних держав ЄС і дає змогу розвивати рішення, які можуть бути використані ширше, ніж лише на національному рівні. Для малих держав це важливо не тому, що вони замінюють великі оборонні промисловості, а тому, що можуть швидше тестувати окремі технології, інтегрувати бойовий досвід і перетворювати вузьку спеціалізацію на внесок у спільну європейську оборону (Milrem Robotics, 2025b; European Commission, 2026b).

Третім механізмом є регіональна координація, без якої окремі технологічні успіхи залишалися б фрагментованими. Балтійська захисна лінія, узгоджена Естонією, Латвією та Литвою у 2024 році, формує спільний оборонний простір уздовж кордонів із Росією та Білоруссю. У поєднанні з польським «East Shield» ця логіка створює ширшу систему стримування через заперечення (deterrence-by-denial) на східному фланзі НАТО (Estonian Centre for Defence Investments, 2026; Polish Ministry of National Defence, n.d.). Такі формати, як CCDCOE, NATO DIANA та Drone Coalition, забезпечують Балтії інституційні канали для поширення власного досвіду на рівень Альянсу.

4. Що може піти не так: структурні обмеження

Попри сильні сторони, технологічна спеціалізація не є універсальним вирішенням усіх безпекових проблем Балтії. Першим обмеженням є ефект масштабу: навіть якщо балтійські компанії здатні розробляти окремі інноваційні рішення, вони не завжди можуть швидко перейти до масового виробництва. У випадку дронів, сенсорів, боєприпасів і комплектуючих Балтія значною мірою залежить від зовнішніх виробників, міжнародних ланцюгів постачання та доступу до критичних компонентів. Тому в умовах тривалої кризи головним ризиком буде не лише створення нової технології, а здатність виробляти її у достатній кількості, регулярно оновлювати й підтримувати в бойовому застосуванні.

Другим обмеженням є залежність від союзників у сферах, де Балтія не має повного технологічного або виробничого суверенітету. У протиповітряній обороні, бойовій авіації, ракетному озброєнні та важкій бронетехніці Естонія, Латвія та Литва продовжують покладатися на НАТО і провідних союзників (Chmielewski & Tarociński, 2024). Це не робить технологічну спеціалізацію менш важливою, але показує її межі і потребу у накопиченні спроможностей для використання у разі затяжного конфлікту.

Третім ризиком є те, що технологічна перевага не є стабільною: Росія також адаптується до досвіду війни проти України, розвиває засоби радіоелектронної боротьби, протидронові системи та власні безпілотні платформи (IISS, 2025). Тому Балтійські держави не можуть виграти гонку озброєнь із Росією самостійно і в усіх сферах одночасно. Їхня технологічна спеціалізація має сенс не як заміна НАТО чи класичного озброєння, а як спосіб підвищити ціну потенційної агресії, виграти час у перші етапи кризи та посилити оборону до моменту повноцінної реакції

союзників. Саме тому дрони, кіберзахист і автономні системи повинні доповнювати союзну присутність, фортифікації, запаси боєприпасів і традиційні механізми колективної оборони, а не замінювати їх (Chmielewski & Tarociński, 2024; Zangheratti, 2025). Отже, технологічне стримування має працювати в поєднанні із союзною присутністю, фортифікаціями, запасами боєприпасів і традиційними механізмами колективної оборони.

5. Політичні сценарії

Варіант 1: опора переважно на власні традиційні оборонні сили.

Цей сценарій передбачає, що Естонія, Латвія та Литва максимально концентрують ресурси на традиційних оборонних спроможностях: ППО, артилерії, бронетехніці, боєприпасах, фортифікаціях, складах і військовій інфраструктурі. Його перевага полягає в тому, що саме ці ресурси є критично необхідними у випадку затяжного конфлікту. Наприклад, співпраця Литви з Rheinmetall щодо виробництва 155-мм артилерійських боєприпасів показує прагнення посилити власні запаси і зменшити залежність від зовнішніх постачань (Rheinmetall, 2024). Водночас цей варіант має очевидну межу: через невеликі людські, промислові та фінансові ресурси Балтійські держави не можуть самостійно виграти кількісну гонку озброєнь із Росією.

Варіант 2: максимальна опора на НАТО.

Другий сценарій означає, що головним джерелом безпеки залишається колективна оборона Альянсу, союзна присутність у регіоні та здатність НАТО швидко реагувати на кризу. Його перевага полягає в доступі до значно більших військових ресурсів, ніж можуть мобілізувати окремі Балтійські держави. Однак цей підхід також має слабке місце: у перші години або дні потенційної кризи швидкість реагування може бути вирішальною, а надмірна залежність від зовнішньої підтримки залишає регіон вразливим до затримок у союзній відповіді. Тому НАТО є незамінною основою безпеки Балтії, але не може бути єдиним інструментом стримування.

Варіант 3: комбінована стратегія: власні базові сили, технологічна спеціалізація і підтримка НАТО.

Найбільш реалістичним є третій сценарій: Балтійські держави зберігають базові традиційні оборонні спроможності, розвивають технологічні ніші та водночас залишаються тісно інтегрованими в оборонну архітектуру НАТО. У цьому підході дрони, кіберзахист, автономні системи й dual-use технології не замінюють артилерію, ППО, боєприпаси чи фортифікації, а посилюють їх. Логіка такого варіанту проста: власні сили потрібні для негайного стримування, технології для асиметричного удару й швидкої адаптації, а НАТО для масштабної військової відповіді. Саме тому цей варіант є рекомендованим: він не створює ілюзії повної самодостатності Балтії, але дає регіону найреалістичнішу комбінацію інструментів для протидії можливій агресії.

6. Рекомендації

Короткострокові рекомендації: 1–3 роки

- Балтійським державам варто створити спрощену процедуру закупівель для рішень, які вже пройшли польові випробування або показали ефективність в Україні. Це може стосуватися дронів, засобів РЕБ, систем зв'язку, сенсорів і протидронових рішень.
- Інституціоналізувати обмін бойовим досвідом з Україною. Співпрацю у сферах дронів, автономних платформ, РЕБ і захищених комунікацій потрібно зробити постійним елементом балтійської оборонної політики, а не разовою формою підтримки.

- Балтійським державам варто поєднати радари, сенсори, мобільні групи перехоплення, засоби РЕБ і захист критичної інфраструктури. Мета не в тому, щоб повністю нейтралізувати всі дрони, а в тому, щоб зменшити ефективність атак і зробити їх дорожчими для противника.

Довгострокові рекомендації: 3–10 років

- Розширити наявні формати оборонно-технологічної співпраці до постійної Балтійської платформи оборонних інновацій. Вона має не створювати нову структуру з нуля, а об'єднати вже наявні ініціативи: NATO DIANA, Baltic defence cooperation, Drone Coalition та співпрацю з Україною у практичний механізм для тестування, сертифікації, обміну даними та координації закупівель.
- Розвивати власні виробничі спроможності. Балтійським державам потрібно поступово локалізувати виробництво дронів, сенсорів, компонентів зв'язку, боєприпасів і запасних частин.
- Інтегрувати технології в Baltic Defence Line. Дрони, сенсори, C-UAS, кіберзахист і автономні системи мають бути частиною оборонного планування, а не окремими інноваційними проєктами.

7. Висновок

Проведений аналіз показує, що технологічна спеціалізація не може самостійно гарантувати безпеку Балтійських держав, однак вона може суттєво посилити їхню здатність до стримування. Естонія, Латвія та Литва вже розвивають важливі ніші у сферах кібербезпеки, автономних систем, дронів і dual-use інновацій, але цінність цих напрямів полягає не в заміні класичної оборони, а в її посиленні.

Головний висновок полягає в тому, що Балтія не повинна обирати між НАТО, традиційним озброєнням і технологіями. Найбільш реалістична стратегія – це поєднання трьох елементів: власних базових оборонних спроможностей, союзної підтримки та технологічної спеціалізації. Такий підхід дозволяє регіону швидше адаптуватися до нових загроз, використовувати бойовий досвід України та підвищувати ціну потенційної агресії для противника.

Оскільки Росія також адаптується до сучасної війни, технологічна перевага Балтії не може бути статичною. Її завдання: не виграти кількісну гонку озброєнь, а зробити будь-яку агресію дорожчою, повільнішою та менш передбачуваною для противника. Саме в цьому полягає стратегічна цінність балтійської технологічної спеціалізації: вона не усуває географічну вразливість, але перетворює її на простір для швидшої адаптації, гнучкішого планування і тіснішої взаємодії з союзниками.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials".
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

NB8 + Польща + Україна: Північно-Східний безпековий пояс Європи. Чи формується нова безпекова коаліція, здатна діяти швидше за великі формати НАТО та ЄС?

Катерина Ониськів

Між вісімкою країн Північної та Балтійської Європи (NB8), Польщею та Україною виникає новий функціональний безпековий кластер. Він уже діє функціонально: спільне виробництво дронів, кіберкоаліції, розмінування, навчання особового складу. Ключова ідея зафіксована у спільній заяві міністрів закордонних справ NB8 у квітні 2026 року: Україна визнана не лише отримувачем допомоги, а й контрибутором до безпеки партнерів. «Бачення, яке поділяємо, — це таке, в якому Україна та NB8 працюють як рівноправні партнери, зміцнюючи оборонний потенціал та стійкість до зовнішніх загроз, сприяючи таким чином євроатлантичній безпеці» (Спільна заява лідерів NB8 та України, 24 лютого 2026 року).

NB8 Country Profiles

Group	Country	Population (m)	Military Personnel (Active / Reserve)	Border with Russia (km)	2025 defence spending[1]
Nordic states	Denmark	~5.9	~16,000 + 13,400 active home guard / ~30,000 home guard reserve	0	≈ EUR 13 bn
	Finland	~5.6	~30,000 peacetime, including conscripts, 280,000 wartime / 870,000 total reserve	~1,340	≈ EUR 8 bn
	Iceland	~0.39	0 / 0	0	< EUR 0.5 bn
	Norway	~5.5	~27,000 / ~40,000 home guard	~196	≈ EUR 16 bn
	Sweden	~10.6	~20,300 / ~29,100 including home guard	0	≈ EUR 15 bn
Baltic states	Estonia	~1.3	~4,200 active duty, including Defence League + 4000 supplementary / ~78,800 (total mobilisable force ~230,000)	~324 (Russia)	≈ EUR 1.5 bn
	Latvia	~1.9	~7,870 + 10,000 national guard / ~38,000	~283 (Russia) + ~173 (Belarus)	EUR 1.5 bn
	Lithuania	~2.8	~13,500 + ~19,000 paramilitary Riflemen's Union / ~100,000	~276 (Russia/ Kaliningrad) + ~680 (Belarus)	≈ EUR 3.5 bn
Ukraine		~32.0	~1,000,000 (wartime)	~1,974 (pre 2014 baseline)	≈ EUR 64 bn (wartime, thanks to foreign budgetary aid)
Russia		~138	~1,320,000 / ~2,000,000		≈ EUR 140 bn (wartime)

Джерело: Swedish Institute of International Affairs (UI), NB8–Ukraine: The Missing Piece in Nordic Security.

I. Контекст: Чому цей формат набирає актуальності?

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну має постійний вплив на європейську політику. Значних трансформацій зазнає також НАТО, яке, хоч і відчуває на собі вагомий вплив США, поступово змінює свою стратегію, збільшуючи фокус на ресурси європейських держав. Внаслідок повномасштабного вторгнення центр європейського лідерства рухається на схід, об'єднуючи Північно-Балтійські країни із лідерством Польщі навколо питань безпеки та регіональної оборони. Коаліція Північно-Балтійських країн, територіально наближених до збройного конфлікту та гостро обізнаних про російську загрозу, наразі становить нову безпекову коаліцію, доповнюючи ширшу європейську та трансатлантичну стратегію.

NB8 була офіційно створена на початку 2000-х років з метою встановлення тісніших зв'язків країн Балтії зі скандинавськими країнами після здобуття незалежності. Коаліція держав мала різну мету залежно від ситуації на міжнародному полі. Спочатку це була підтримка

в економічній та демократичній інтеграції країн Балтії, далі зосередження навколо питань цифрової трансформації та зміни клімату, а вторгнення РФ на територію України змінило вектор коаліції у напрямку регіональної безпеки. Наразі Північно-Балтійська вісімка виступає як сильний єдиний блок та стає не просто регіональним об'єднанням, а реалістичним стратегічним проєктом. Тож Україна в статусі рівноправного партнера стає вигідним союзником для країн-партнерів.

Fig. 1 Venues for NB8-Ukrainian defence-industrial cooperation

Source: Swedish Institute of International Affairs (UI), Deepening NB8-Ukraine Defence Industrial Cooperation: A Strategic Win-Win for European Security.

II. Архітектура нового кластера

Дронові технології та бойовий досвід

Одним із чи не найбільш цінних для партнерів України є досвід у виготовленні дронових технологій. Структурна співпраця вибудовується у напрямках постачання та спільного виробництва і водночас в обміні знаннями. Так, наприклад, Латвія стала ініціатором Дронової коаліції, яку спільно очолює з Великою Британією і до якої приєдналися вже 20 країн. У 2026 році фінансування коаліції подвоєно до 50 млн євро на закупівлю дронів у латвійських виробників для передачі Україні. Вигода тут взаємна: Латвія розвиває власну оборонну промисловість і отримує реальний ринок збуту, тоді як Україна - безперервний потік БПЛА та можливість тестувати нові зразки техніки безпосередньо в бойових умовах. Окрім того, минулого року була запущена ініціатива « Build with Ukraine» , яка передбачає відкриття виробничих ліній разом із країнами-партнерами. За даними експертів, з країнами Північно-Балтійського регіону, зокрема з Данією, Фінляндією та Норвегією співпраця України є найбільш активною. За даними РБК-Україна, Україна готує угоди про безпілотники загалом із приблизно 20 країнами, перетворивши питання бойового досвіду на ефективний інструмент дипломатії на зовнішній арені. Отже, це стало вигідно для обох сторін: верифікований бойовий досвід для союзників та підтримка в технологічному доступі та інвестиціях для України з боку партнерів.

Кіберзахист

РФ залишається агресивним актором у сфері кіберпростору, проте саме цей вимір став першим, у якому Україна перейшла від реципієнта допомоги до експортера досвіду, здобувши навички у відбиванні масштабних ударів на енергетику, фінансовий сектор та державні реєстри. Співпрацю у цій сфері вже інституціоналізовано: у рамках Таллінського механізму Естонія координує надання Україні цивільної кіберпідтримки з боку союзників, однак вектор обміну дедалі більше стає двостороннім. Державна канцелярія Естонії та Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України підписали меморандум про співпрацю щодо обміну знаннями у сфері захисту критичної інфраструктури — енергетики, комунікацій, кіберзахисту та протидії дроновим загрозам. Естонія прагне скористатися українським досвідом забезпечення стійкості критичних служб в умовах реальних бойових дій, тоді як Україна вивчає естонські практики імплементації вимог ЄС. Стратегічна логіка цього виміру ширша за двосторонні відносини. Стійкість цифрової оборони – це інтерес цілого регіону, та покращення співпраці в цій сфері забезпечує не лише більш стійкий цифровізований простір для України, а й для всієї Європи.

Розмінування

Складно оцінити масштаб проблеми із замінуванням українських територій внаслідок бойових дій. Україна вважається однією із найбільш замінованих держав у світі. Головним механізмом протидії є Коаліція з розмінування (DMCC) під керівництвом Литви та Ісландії, яка вже об'єднала навколо себе 23 країни. Коаліція координує допомогу донорів, зосереджується на нагальних потребах та довгостроковій перспективі. За перші два роки роботи коаліція забезпечила Україні понад 408 млн євро допомоги; на 2026 рік заплановано ще 165 млн євро на обладнання, техніку та підготовку саперів. Важливою є і зворотна динаміка: Україна нагромаджує власну операційну експертизу розмінування в умовах активного конфлікту. Цей зворотний трансфер знань вже відбувається і набиратиме обертів після завершення активної фази бойових дій.

4. Спільне виробництво (ІТ коаліції) та оборонно-промислова кооперація

Оборонно-промислова кооперація – це ще один вимір, де співпраця активно переходить до взаємозалежності. Так важливим напрямом, зокрема, українсько-польського партнерства є розвиток оборонно-промислової кооперації та спільного виробництва озброєнь. У відповідь на зростаючі потреби війни Україна поступово переходить до концепції «Build with Ukraine», про яку вже згадувалося вище, що передбачає створення спільних виробничих потужностей із державами-партнерами та інтеграцію українського оборонного сектору в європейські ланцюги виробництва. Україна активно розширює виробництво безпілотників, зокрема, підписавши оборонні угоди з Фінляндією, Данією та Латвією. У цьому контексті Польща також займає особливе місце завдяки географічній близькості та розвиненій оборонній промисловості. Співпраця охоплює виробництво та модернізацію військової техніки, боєприпасів, безпілотних систем і засобів радіоелектронної боротьби, а також створення спільних підприємств між українськими та польськими виробниками. Перевагою такого партнерства є поєднання українського досвіду ведення сучасної війни та швидкого впровадження інновацій із польськими виробничими потужностями, доступу до фінансових ресурсів ЄС та інтеграції на оборонний ринок НАТО. Україна також є партнером SAFE – програми ЄС, яка надає позики країнам-членам на посилення їхньої оборонної промисловості. Це дає змогу нашим виробникам долучатися до ланцюгів постачання для спільних закупівель, а Україна в свою чергу готова запропонувати партнерам експорт власної продукції, що посилює спільну обороноздатність.

Крім того, співпраця у сфері цифрових військових технологій та в межах ІТ-коаліції сприяє розвитку кібербезпеки, цифровізації управління військами та впровадженню нових технологічних рішень для потреб оборони. Так, за час повномасштабного вторгнення Україна перетворилася на стратегічне джерело цінних бойових даних для оборонного штучного інтелекту.

Спільне планування

Важливо зазначити також спільний «вектор руху» держав та цінності й ідеї, які вони поділяють в контексті подальшої підтримки України, зокрема її євроінтеграції. Опитування Євробарометра в 2024 році ілюструє сильну громадську підтримку фінансування купівлі та постачання військової техніки в Україну. Опитування показало, що 92% шведів, 88% данців, 88% фінів, 76% литовців, 70% латвійців та 63% естонців повністю згодні з цим твердженням. Зараз зустрічі лідерів держав демонструють, що коаліція партнерів переходить до вироблення спільних позицій з конкретними операційними наслідками. Ключова аналітична ознака в цій сфері — швидкість реагування. NB8, Польща та Україна зараз функціонують як авангардна група всередині великих інституцій та активно розвиваються на рівні зовнішньої та оборонної політики.

III. Головне питання: нова коаліція чи ситуативна кооперація?

Відповідаючи на основне аналітичне питання, можна стверджувати, що поступово формується новий формат безпекової координації, здатний діяти швидше та гнучкіше, ніж великі інституційні механізми НАТО та ЄС. Водночас йдеться не про альтернативу існуючим структурам безпеки, а про їхнє регіональне доповнення та підсилення. Подальше поглиблення співпраці між країнами NB8, Польщею та Україною у сферах оборонно-промислової кооперації, спільного виробництва озброєнь, безпілотних технологій, кібербезпеки та військової мобільності створює передумови для більшої інституціоналізації такого партнерства в майбутньому. Тому сьогодні NB8 слід розглядати як важливий регіональний механізм посилення НАТО та ЄС, який у перспективі може трансформуватися у більш структурований формат безпекової координації, здатний забезпечувати швидке реагування на загрози в Північній та Східній Європі.

IV. Можливі виклики у сфері безпекового співробітництва

Водночас подальший розвиток цього формату ризикує зіткнутися із низкою викликів. Насамперед співпраця значною мірою ґрунтується на спільному сприйнятті російської загрози, тому зміна безпекового середовища або політичних пріоритетів окремих урядів може вплинути на рівень залученості держав до спільних ініціатив. Додатковим викликом залишається відсутність постійних інституційних механізмів координації та ухвалення рішень, що може обмежувати довгострокову стійкість формату. Важливим фактором є також необхідність узгодження національних оборонних пріоритетів, розподілу фінансових витрат і виробничих потужностей у сфері оборонної промисловості.

V. Висновок

Підбиваючи підсумки, варто зазначити стратегічну необхідність й надалі поглиблювати військово-промислову співпрацю між державами NB8, Польщею та Україною. З огляду на бойовий досвід України та спільну оцінку загрози від РФ, безпекова коаліція матиме значну цінність для всіх сторін. Повномасштабна війна РФ проти України продемонструвала зростаюче значення регіональних форматів співпраці, які можуть оперативніше ухвалювати рішення, координувати спільні дії та мобілізовувати ресурси для реагування на безпекові виклики. Фактично формується мережа регіональних безпекових вузлів, що дозволяє ефективніше реагувати на

кризові ситуації та нові виклики. Це відіграє важливу роль у зміцненні безпеки Північної та Балтійської Європи, держави-члени якої є ключовими партнерами України у сфері оборони та безпеки, що становить вагому підтримку для НАТО та ЄС.

Цю статтю було написано для журналу “Think Tanks Essentials”.
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

“Східний щит Європи”: від національних укріплень до спільної оборонної архітектури східного флангу

Дмитро Киричок

Вступ

Збройна агресія Російської Федерації проти України, систематичні погрози з боку російських еліт та неодноразові порушення Росією повітряного простору європейських країн спонукали останніх до розробки планів зі створення оборонних ліній на власних кордонах з Росією. Балтійські країни разом з Польщею та Фінляндією почали активно інвестувати у власну оборонну промисловість, закупляти військову техніку та припаси, просувати нові угоди про військове співробітництво та заохочувати розміщення військ союзників на своїй території. Проте чи є їхні дії пов’язаними між собою та чи переслідують вони мету формування однорідного східного щита Європи? У перспективі, кооперація згаданих вище країн призведе до створення інтегрованої системи оборони для стримування російської агресії. Проте суттю цієї системи буде затримка російської армії на деякий час, щоб дати можливість НАТО та європейським союзникам підготувати масштабну відповідь. Далі ця аналітична записка розгляне оборонні ініціативи згаданих країн, аспекти їхнього фінансування та інтеграції, а також проблематику системи, що наразі будується.

Балтійська захисна лінія

У січні 2024 року Литва, Латвія та Естонія підписали угоду про створення Балтійської лінії оборони до кінця 2027 року. Вона спрямована на зміцнення східного кордону балтійських держав з Росією та Білоруссю шляхом побудови ешелонованих захисних укріплень глибиною до 50 кілометрів. За планом лінія має поєднувати інженерні загородження з сучасними системами раннього оповіщення та ураження. Бетонні бункери, зуби дракона, протитанкові рови та траншеї будуть доповнюватися засобами радіоелектронної боротьби та ППО, антидроновими комплексами та системами сенсорів і камер на основі штучного інтелекту для посилення ситуаційної обізнаності. Паралельно ведеться інженерна підготовка транспортної інфраструктури для швидшого перекидання резервів та ефективного знищення з метою затримки можливого наступу противника.

Щодо фінансування фортифікацій то обсяги інвестицій різняться залежно від країни. Естонія планує витратити на будівництво 60 млн євро. Литва запланувала на фортифікації 300 млн євро. Латвія ж передбачає витратити на свій відтинок 303 млн. Таким чином, лише прямі витрати трьох балтійських держав на фортифікаційну інфраструктуру сягають близько 663 млн євро, не враховуючи витрат на озброєння, боєприпаси та підтримку союзників.

Східний щит (Польща)

У травні 2024 року Польща оголосила про запуск чотирирічної національної програми стримування та оборони Східний щит. Це найбільший оборонний інфраструктурний проєкт на Східному фланзі НАТО з часів Другої світової війни. Програма, так само як і Балтійська захисна лінія, є прямою відповіддю на загрозу агресії з боку Росії та Білорусі. Вона охоплює смугу завширшки 700–800 кілометрів уздовж польського східного та північно-східного кордонів з фортифікаціями запланованими на глибину до 50 кілометрів від кордону.

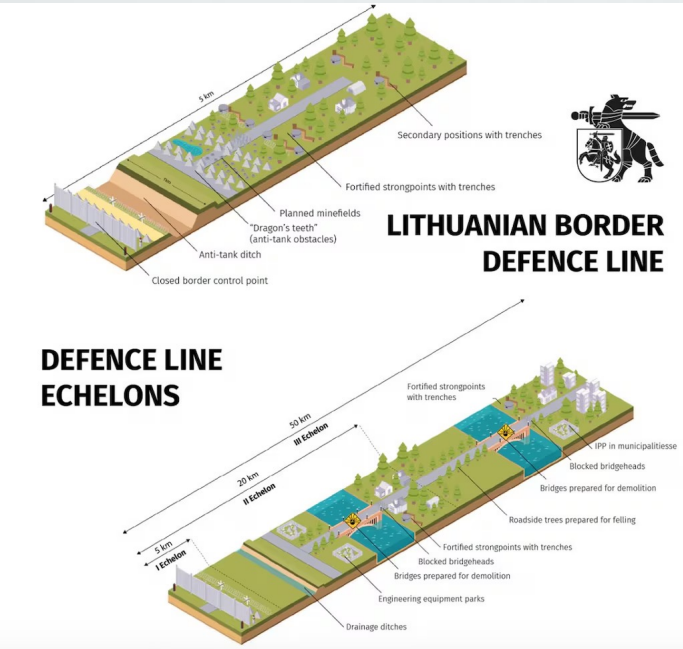

Литовська оборонна лінія (Міністерство оборони Литви в X)

Програма має чотири стратегічні цілі: розвиток розвідувальних можливостей та систем спостереження, обмеження мобільності ворога у разі вторгнення, забезпечення мобільності власних і союзних військ, а також захист солдатів і цивільного населення у прикордонних районах. Щодо конкретних елементів будівництва то фортифікації складаються з трьох ліній оборони та включають протитанкові рови, бетонні загородження та замасковані бункери. Одночасно ведеться масштабне технологічне оснащення кордону. Планується встановити мережу сенсорів для захоплення зображень, електронних сигналів та звуків, з'єднаних системою обробки даних на основі штучного інтелекту, а також пристроями радіоелектронної боротьби для придушення дронів противника. Паралельно планується покращити логістичну готовність дорожньої мережі для потреб військових та підготувати можливості для швидкого форсування річок.

Щодо фінансування, то під час оголошення програми польський уряд запланував інвестувати близько 2,3 млрд євро. Значну частину фінансування Польща залучатиме від ЄС через програму SAFE. У травні 2026 року Польща підписала угоду з Європейською комісією про отримання 43,7 млрд євро кредитів протягом наступних чотирьох років для оборонних витрат.

Прикордонний бар'єр (Фінляндія)

Підхід Фінляндії до зміцнення кордону з Росією кардинально відрізняється від балтійського чи польського. Фінляндія у 2023 році розпочала будівництво паркану на 200-кілометровій ділянці кордону з Росією, оскільки Гельсінкі побоюється, що Москва може використати нелегальні міграційні потоки на кордоні у політичних цілях. Паркан не зводиться по всій довжині кордону, а лише у найдоступніших для проникнення місцях поблизу прикордонних переходів та суміжних з ними зон. Сама конструкція являє собою єдину систему, що поєднує паркан, сенсорний контроль простору та дорогу для швидшого переміщення прикордонників.

Ширший контекст фінської обороноздатності пояснює, чому суцільна лінія укріплень не є для країни пріоритетом. Через велику кількість природних перешкод та нижчу щільність населення Фінляндія дотримується стратегії глибоко ешелонованої оборони, а не стримування шляхом недопущення на свою територію.

Це означає, що вона вступатиме в бій з ворожими військами глибше на своїй території зі стратегічно вигідних позицій, замість того щоб намагатися запобігти їх перетину кордонів будь-якою ціною. Ця стратегія уже підтвердила свою ефективність у Зимовій війні 1939–1940 років. Фінансування проєкту планується з фінського оборонного бюджету.

Логіка укріплень

Оборонні укріплення вздовж східного флангу НАТО та ЄС мають мету виграти час для розгортання союзних сил. Постійні фортифікації не запобігають агресії, але вони різко збільшують часові та людські витрати для нападника, дозволяючи союзникам мобілізувати підкріплення та запобігаючи стрімкому обвалу фронту. Логіка укріплень будується на трьох взаємопов'язаних цілях:

- Уповільнити та спрямувати супротивника в передбачувані коридори;
- Забезпечити можливість завдавання високоточних ударів для перешкоджання наступу (артилерія, HIMARS, далекобійні ракети, безпілотники) з перших хвилин потенційної операції;
- Зберегти наземне сполучення між Польщею та балтійськими країнами через Сувальський коридор;

Саме Сувалки є найуразливішою точкою всієї системи. У гіпотетичному наступальному сценарії Росія могла б спробувати перекрити коридор із заходу силами з Калінінграду та зі сходу через Білорусь. Закриття коридору ізолювало б Литву, Латвію та Естонію від решти країн НАТО. Найбільшим ризиком для Європи є не раптовий напад, а стрімкий обвал місцевої оборони, який зробив би союзне втручання політично ризикованим і воєнно складним.

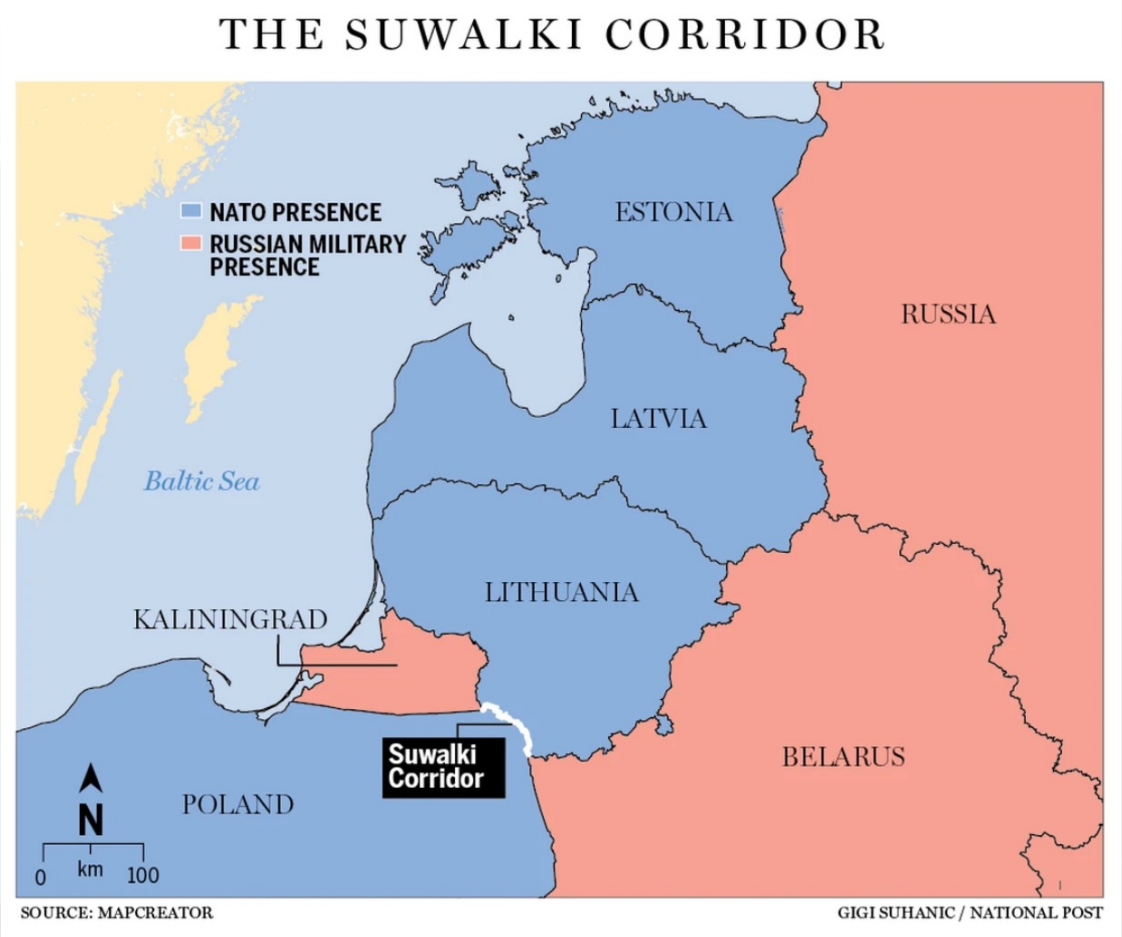

Єдина система оборони

Усі описані ініціативи: Балтійська оборонна лінія, польський «Східний щит» та фінський прикордонний бар'єр не є ізольованими національними проєктами, а складовими єдиної регіональної архітектури безпеки. Разом вони утворюють безперервну архітектуру стримування, спираючись як на природні, так і на інженерні перешкоди та дедалі більше координуючись через спільні командні структури, спільні закупівлі та спільну логістику.

Показовим проявом цієї спільної логіки стало рішення Естонії, Латвії, Литви, Фінляндії та Польщі про вихід із Оттавської конвенції, що забороняє протипіхотні міни. Ще одним елементом спільної системи стає дронова стіна. Країни, що межують із Росією, від Норвегії до Польщі домовились про створення спільно координованої ініціативи для захисту зовнішніх кордонів із використанням безпілотних літальних апаратів. Міністр внутрішніх справ Литви зазначила, що метою є використовувати дрони та інші безпілотні технології для захисту кордонів, протидії провокаціям із боку недружніх країн та запобігання контрабанді.

Проблематика

1) Відсутність достатньої кількості живої сили та засобів ураження

Фортифікації самі по собі не замінюють живої сили. Присутність союзних військ НАТО та Європи у регіоні мала б зростати пропорційно до планів нарощування російського потенціалу. Інакше в момент нападу просто не буде кому обороняти збудовані позиції. Водночас малі країни Балтії та навіть Польща не мають усього спектру озброєнь, необхідних для відсічі повноцінного наступу. Союзники можуть заздалегідь розмістити в регіоні далекобійні ракетні системи, авіацію, засоби радіоелектронної боротьби та ППО, щоб забезпечити можливість масованого вогневого ураження територій Росії та Білорусі ще на початковому етапі російської операції. Польща намагається частково вирішити цю проблему самостійно через масштабні закупівлі у межах SAFE. Проте недооцінка внеску безпілотників у сучасну війну свідчить, що армія Польщі продовжує готуватися до маневрених механізованих конфліктів, а не до дронового конфлікту.

2) Підготовка до гібридних загроз

Укріплення не захистять від атак, які не потребують перетину кордону. Досвід України з 2014 року показує, що сучасна війна починається з кібератак на критичну інфраструктуру, диверсій та роботи з агентурою всередині країни. Для країн Балтії особливо актуальним є ризик операції за кримським сценарієм. Наприклад, проголошення народної республіки в Нарві, де проживає переважно російськомовне населення. Тому система оборони мала б охоплювати не лише фізичні укріплення, а й захист електростанцій, аеропортів і мостів, активну протидію в кіберпросторі, системи моніторингу на основі супутників та штучного інтелекту, а також посилену роботу спецслужб з цивільним населенням для виявлення агентурних мереж.

3) Проблема логістики через Сувальський коридор

Навіть якщо Росія не захопить Сувальський коридор фізично, сухопутна логістика може стати неможливою через застосування нових систем ураження. Як демонструє досвід України, де дрони систематично уражають логістичні маршрути на відстані до 100 км, весь наземний транспортний потік через Сувалки може опинитися під постійним вогневим контролем, що повністю перерве сухопутне сполучення з країнами Балтії. Відтак паралельно з наземними

укріпленнями необхідно розвивати альтернативні морські логістичні маршрути через Балтійське море, протидіяти російському флоту в регіоні та інвестувати в портову інфраструктуру, здатну забезпечити як постачання, так і евакуацію цивільного населення у разі вторгнення.

4) Україна як можлива частина системи

Україні доцільно стати активним і інтегрованим учасником у регіональній архітектурі безпеки, для створення цілісної системи стримування Росії.

По-перше, Київ міг би надати гарантії безпеки балтійським країнам і Польщі, створювати спільні оборонні підприємства та проводити більше спільних навчань.

По-друге в разі відкритого збройного вторгнення Росії до Балтії, Україна могла б здійснювати активні ракетні та дронові удари по логістиці, командних пунктах і наступаючих угрупованнях противника на території Росії та Білорусі, в рамках новостворених механізмів безпеки в регіоні.

По-третє, систему оборони на північному заході України можна було б інтегрувати в європейські ініціативи для посилення їх цілісності і обороноздатності.

Висновок

Описані вище ініціативи підтверджують, що країни східного флангу формують інтегровану архітектуру стримування, покликану затримати російський наступ до розгортання масштабної відповіді НАТО. Проте система залишається незавершеною. Фортифікації без достатньої живої сили та передових засобів ураження є порожньою оболонкою. Підготовка виключно до конвенційної війни не допоможе у гібридному протистоянні. Сувалкська брама може бути перекрита дроновим та ракетним вогнем, що робить морську логістику критично недооціненим елементом. Та нарешті, без активної інтеграції України, східна система оборони буде сильно обмеженою.

Цю статтю було написано для журналу “Think Tanks Essentials”.
Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

TEAM

EASTERN EUROPE YOUTH EMPOWERMENT SPACE

RUSLAN KOSTETSKYI
Director of the International Charity Fund “UDoNation”

GEORGE PAZIY
Project Manager

KATERYNA NEDASHKIVSKA
Author and manager of the magazine
“Think Tanks Essentials”

ELIZABETH DAVLEKAMOVA
Media Specialist, Designer

DMYTRO SADOVENKO
Assistant to director

MARIIA BELLA BEIHEL
Head of EEYES Insight Lab

KATERYNA NYHROIENKO
Communication Manager

ANASTASIIA SALNIKOVA
Internship Manager

OLEKSII LEZNOV
Coordinator EEYES Germany

DARIIA KOBYLIVSKA
International Events & Scholarship Program

EEYES – простір для молоді, що творить майбутнє вже сьогодні!

EEYES – молодіжний напрям Благодійного фонду UDoNation («Ти створюєш націю»). Це платформа, яка робить талановиту молодь видимою та відкриває нові можливості для розвитку й реалізації. Тут молоді люди отримують досвід, проявляють потенціал і долучаються до створення сучасної інтелектуальної та культурної спільноти.

У межах EEYES Insight Lab проводяться аналітичні дослідження, а заходи – квартирники, відкриті лекції, панельні дискусії, форуми – стають майданчиком для обміну ідеями. Важливим напрямом є культурне представництво у Берліні, де відбуваються міжнародні дебати та зустрічі з партнерами.

Інформаційна стрічка в Instagram висвітлює актуальні події, а робота з грантовими заявками забезпечує сталість проєктів. До кожного напряму передбачені стажування, тож учасники отримують не лише знання, а й практичний досвід.

EEYES – це середовище, де молоді голоси стають чутними, а ідеї перетворюються на реальні дії.

EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH EMPOWERMENT SPACE

WEBSITE

TELEGRAM

INSTAGRAM

FACEBOOK

Список використаних джерел

Недашківська Катерина
Стаття: Спершу «Основи»: що означає новий етап переговорів України з ЄС?

Використані джерела:

- Council of the European Union. Conference on Accession to the European Union – Ukraine. Accession Document: General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Brussels, AD 9/24, CONF-UA 2, June 21, 2024. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1jj/public-ad00009en24.pdf
- Darvas, Zsolt, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry Moffat, André Sapir, and Georg Zachmann. Ukraine's Path to European Union Membership and Its Long-Term Implications. Bruegel, Policy Brief 05/2024, March 2024. URL: https://www.bruegel.org/sites/default/files/2024-03/PB%2005%202024_2.pdf
- European Commission. 2025 Communication on EU Enlargement Policy. Brussels, COM(2025) 690 final, November 4, 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/eb69a890-40d6-4696-801e-612d51709fdd_en?filename=2025+Communication+on+EU+Enlargement+Policy.pdf
- European Commission. 2025 Enlargement Package Shows Progress towards EU Membership for Key Enlargement Partners. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood, November 4, 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/2025-enlargement-package-shows-progress-towards-eu-membership-key-enlargement-partners-2025-11-04_en
- European Commission. Republic of Moldova 2025 Report. Commission Staff Working Document, Brussels, SWD(2025) 758 final, November 4, 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf
- European Commission. Ukraine 2025 Report. Commission Staff Working Document, Brussels, SWD(2025) 759 final, November 4, 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecde7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf
- Lippert, Barbara, Nicolai von Ondarza, and Frauke M. Seebass. EU Enlargement: Ukraine as a Special Case – the Western Balkans as the Norm. Anchoring Kyiv in the EU through a New Type of Accession Association. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), April 20, 2026. URL: https://www.swp-berlin.org/en/publication/eu-enlargement-ukraine-as-a-special-case-the-western-balkans-as-the-norm
- Statement by President Costa and President von der Leyen on the Agreement to Open the First Accession Negotiations Cluster with Ukraine and Moldova. European Council / Council of the European Union, June 12, 2026. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/12/statement-by-president-von-der-leyen-and-president-costa-on-the-agreement-to-open-the-first-accession-negotiation-cluster-with-ukraine-and-moldova/

Розділ 1. Огляд на дослідження think tanks

Використані публікації:

- Murgia, Nicolò. The European Pillar of NATO in the Era of US Disengagement. Instituto Affari Internazionali (IAI), May 13, 2026. URL: https://www.iai.it/en/publications/c41/european-pillar-nato-era-us-disengagement
- Pieńkowski, Jakub; Zduńczyk, Tomasz. The B9 and Nordic Countries Summit in Bucharest. Polish Institute of International Affairs (PISM), May 18, 2026. URL: https://www.pism.pl/publications/the-b9-and-nordic-countries-summit-in-bucharest
- Braže, Baiba. Peace Through Strength: Why NATO Must Return to Its Core Mission. International Centre for Defence and Security (ICDS), May 20, 2026. URL: https://icds.ee/en/peace-through-strength-why-nato-must-return-to-its-core-mission/
- Jakobsen, Peter Viggo. Sailing Through Uncertainty: Nordic-Baltic Military Integration as Plan B. International Centre for Defence and Security (ICDS), May 21, 2026. URL: https://icds.ee/en/sailing-through-uncertainty/
- Fayet, Héloïse. French Forward Deterrence: What Is in It for the Baltic States? International Centre for Defence and Security (ICDS), May 25, 2026. URL: https://icds.ee/en/french-forward-deterrence-what-is-in-it-for-the-baltic-states/
- Hainaut, Béatrice. EU Defence Series: European Autonomy in Orbit. International Centre for Defence and Security (ICDS), May 26, 2026. URL: https://icds.ee/en/eu-defence-series-european-autonomy-in-orbit/
- Kaca, Elżbieta; Pastucha, Tymon. Russia's Shadow Fleet under Pressure. Boosting the Impact of Western Sanctions. Polish Institute of International Affairs (PISM), May 19, 2026. URL: https://www.pism.pl/publications/russias-shadow-fleet-under-pressure-boosting-the-impact-of-western-sanctions
- Duclos, Michel. What Is Happening in Moscow? Institut Montaigne, May 19, 2026. URL: https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/what-happening-moscow
- Maulny, Jean-Pierre. Quels sont les enseignements de l'attaque de drones de l'Ukraine contre Moscou ? Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), May 20, 2026. URL: https://www.iris-france.org/quels-sont-les-enseignements-de-lattaque-de-drones-de-lukraine-contre-moscou/
- Seven Security Scenarios on Russian War in Ukraine for 2026–2027. GLOBSEC, May 22, 2026. URL: https://www.globsec.org/what-we-do/publications/seven-security-scenarios-russian-war-ukraine-2026-2027
- Bryjka, Filip; Dyner, Anna Maria; Kozioł, Aleksandra. White Paper on Russian Acts of Sabotage and Subversion against Members of the Council of the Baltic Sea States. Polish Institute of International Affairs (PISM), May 29, 2026. URL: https://www.pism.pl/publications/white-paper-on-russian-acts-of-sabotage-and-subversion-against-members-of-the-council-of-the-baltic-sea-states
- Pitron, Guillaume. « Plan national sur les terres rares » : la France et l'UE peuvent-elles endiguer leur retard face à la Chine ? Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), May 11, 2026. URL: https://www.iris-france.org/plan-national-sur-les-terres-rares-la-france-et-lue-peuvent-elles-endiguer-leur-retard-face-a-la-chine/
- Balliauw, Jan. The Euroclear Saga. Egmont Institute, May 12, 2026. URL: https://egmontinstitute.be/the-euroclear-saga/
- Teer, Joris. Beijing's critical raw material weapon — And how to dismantle it. European Union Institute for Security Studies (EUISS), May 12, 2026. URL: https://www.iss.europa.eu/publications/chaillot-papers/beijings-critical-raw-material-weapon-and-how-dismantle-it
- Escribano, Gonzalo. AccelerateEU: European responses to a new energy crisis. Elcano Royal Institute, May 19, 2026. URL: https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/acceleratEEU-european-responses-to-a-new-energy-crisis/

- Kristinsson, Thorsteinn; Broomé, Ludvig. NB8 Series. Geo-economic Resilience: Collective Measures Against the Weaponisation of External Dependencies in the NB8 Region. International Centre for Defence and Security (ICDS), May 22, 2026. URL: https://icds.ee/en/nb8-series-geo-economic-resilience-collective-measures-against-the-weaponisation-of-external-dependencies-in-the-nb8-region/
- Gomart, Thomas; Mielle, Lucie. What Do Companies Fear? The New Geography of Geopolitical Risk. Institut français des relations internationales (IFRI), May 28, 2026. URL: https://www.ifri.org/en/studies/what-do-companies-fear-new-geography-geopolitical-risk
- Kardaś, Szymon. Electric collective: Europe's clean energy future without Russia. European Council on Foreign Relations (ECFR), May 28, 2026. URL: https://ecfr.eu/publication/electric-collective-europes-clean-energy-future-without-russia/
- Riekeles, Georg; Folkman, Varg. From openness to deterrence: Europe's doctrine of reactive assertiveness. European Policy Centre (EPC), May 31, 2026. URL: https://www.epc.eu/publication/from-openness-to-deterrence-europes-doctrine-of-reactive-assertiveness/
- Klyszcz, Ivan U. K. The Double Edge of Russian Sovereign AI: Isolation and Narrative Consistency. International Centre for Defence and Security (ICDS), May 11, 2026. URL: https://icds.ee/en/the-double-edge-of-russian-sovereign-ai-isolation-and-narrative-consistency/
- Bômont, Clotilde; Zorić, Bojana. Shared threats, shared resilience: Integrating enlargement partners in EU digital and cyber security. European Union Institute for Security Studies (EUISS), May 26, 2026. URL: https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/shared-threats-shared-resilience-integrating-enlargement-partners-eu-digital
- Benincasa, Eugenio. Cyber (Dis)armament in Practice: The EU's Role in Governing Software Vulnerabilities in a Fragmented International Order. SIPRI, May 2026. URL: https://www.sipri.org/publications/2026/eu-non-proliferation-and-disarmament-papers/cyber-disarmament-practice-eus-role-governing-software-vulnerabilities-fragmented-international
- Przychodniak, Marcin. Donald Trump's Visit to China: De-escalation of Bilateral Relations. Polish Institute of International Affairs (PISM), May 19, 2026. URL: https://www.pism.pl/publications/donald-trumps-visit-to-china-de-escalation-of-bilateral-relations
- Haukkala, Hiski. Europe Between the Hammer and the Anvil. International Centre for Defence and Security (ICDS), May 22, 2026. URL: https://icds.ee/en/europe-between-the-hammer-and-the-anvil/
- Mihalache, Oana-Cosmina. Crusade Against Norms that Prohibit the Use of Force: The 'Might' of the Autocrats Meets the Detractors of 'Right'. Instituto Affari Internazionali (IAI), May 25, 2026. URL: https://www.iai.it/en/publications/c05/crusade-against-norms-prohibit-use-force
- Miller, Jonathan Berkshire. Bridging the Oceans. International Centre for Defence and Security (ICDS), May 27, 2026. URL: https://icds.ee/en/bridging-the-oceans/
- Duclos, Michel. What Is the Status of Middle Powers? Institut Montaigne, May 29, 2026. URL: https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/what-status-middle-powers
- Paul, Amanda. Putin in Beijing: Russia's growing dependence and Europe's China dilemma. European Policy Centre (EPC), May 29, 2026. URL: https://www.epc.eu/publication/putin-in-beijing-russias-growing-dependence-and-europes-china-dilemma/

Розділ 2. Аналітичні матеріали Insight Lab

Рабчук І. Оборонний союз поза блоком НАТО, але в межах Європи: реалістичний сценарій чи політична фантазія?

- Anghel, S. E., & Cirlig, C.-C. (2016). Activation of Article 42(7) TEU: France's request for assistance and Member States' responses. European Parliamentary Research Service (EPRS).
- Bornio, J. (2025). The dilemma of US strategic absence in Europe. In NATO after the Summit in The Hague: Strategic challenges and regional adaptation (p. 21).
- Biscop, S. (2015). EU mutual assistance is more than defence.
- Council of the European Union. (2025, May 27). EU defence readiness: Council launches 6th wave of new PESCO projects (Press release).
- Court of Justice of the European Union. (2012, November 27). Pringle v Government of Ireland (Case C-370/12).
- Draghi, M. (2024). The future of European competitiveness. European Commission.
- European Defence Agency. (2018). 2018 CDP revision: The EU capability development priorities
- European External Action Service (EEAS). (2017). Coordinated Annual Review on Defence (CARD) (Factsheet).
- European Parliamentary Research Service (EPRS). (2016). Anghel, S. E. and Cirlig, C.-C. Activation of Article 42(7) TEU: France's request for assistance and Member States' responses
- European Parliamentary Research Service (EPRS). (2020). Ioannides, I. (Ed.). EU defence package: Defence procurement and intra-Community transfers directives – European implementation assessment.
- European Union. (2008). Consolidated version of the Treaty on European Union (TEU). Official Journal of the European Union, C 115.
- European Union. (2009). Directive 2009/81/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009. Official Journal of the European Union, L 216.
- European Union. (2009). Directive 2009/43/EC of the European Parliament and of the Council of 6 May 2009. Official Journal of the European Union, L 146.
- European Union. (2017, November 13). Notification on Permanent Structured Cooperation (PESCO) to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. Brussels.
- European Union. (2021). Regulation (EU) 2021/697 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2021 establishing the European Defence Fund. Official Journal of the European Union, L 170.
- European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/1525 of the European Parliament and of the Council of 20 July 2023 on supporting ammunition production (ASAP). Official Journal of the European Union, L 185.
- European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/2418 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023. Official Journal of the European Union, L 2023/2418.
- European Union. (2025). Regulation (EU) 2025/2643 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2025 establishing the European Defence Industry Programme (EDIP). Official Journal of the European Union, L 2025/2643.
- North Atlantic Treaty Organization. (1949, April 4). The North Atlantic Treaty.
- Scazzieri, L. (2025). Can European defence take-off? Centre for European Reform.
- Scazzieri, L. (2026). The power of the few: How clusters can strengthen European defence. The European Union Institute for Security Studies.

Горобей Д. Балтійське море як внутрішній безпековий простір Європи

- Уроки гібридної війни Росії проти Швеції та Фінляндії. Членство в НАТО. Голос Америки Українською. URL: https://www.holosameryky.com/a/rosy-proty-shvecii-ta-finlyandii/7526132.html
- Санін О. М. Трансформація політики національної безпеки Швеції та Фінляндії під впливом російськоукраїнської війни: порівняльний аналіз / О. М. Санін // Політикус : наук. журнал. – 2025. – № 1. – С. 239-243.
- Машталер В. Балтика 2035: НАТО формує новий баланс сил. PolskieRadio.pl. URL: https://www.polskieradio.pl/398/7857/artykul/3691693,балтика-2035-нато-формує-новий-баланс-сил
- Північноатлантичний договір (укр/рос) : Договір НАТО від 04.04.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text
- Китай визнав, що його судно пошкодило газопровід Balticconnector. Суспільне Новини. 2024. 12 серпня. URL: https://suspilne.media/811991-kitaj-viznav-so-jogo-sudno-poskodilo-gazoprovid-balticconnector/
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1982 : станом на 3 черв. 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text
- Statement by the North Atlantic Council on the damage to gas pipelines. Official texts and resources | NATO. URL: https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2022/09/29/statement-by-the-north-atlantic-council-on-the-damage-to-gas-pipelines
- «Безвідповідальні диверсійні дії»: у НАТО відреагували на пошкодження «Північних потоків». Суспільне Новини. 2022. 29 вересня. URL: https://suspilne.media/286804-bezvidpovidalni-diversijni-dii-u-nato-vidreaguvali-na-poskodzenna-pivnicnih-potokiv/
- Свобода Р. Пошкодження кабелів у Балтійському морі: поліція Норвегії каже про затримання судна з російським екіпажем. Радіо Свобода. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-norvehiya-baltiyske-more-kabel-sudno-poshkodzhennya/33298456.html
- Левицька К. Фінська поліція провела спецоперацію на «тіньовому танкері» РФ: ЗМІ дізналися деталі. РБК-Україна. 2024. 26 грудня. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/finska-politsiya-provela-spetsoperatsiyu-1735240195.html
- Озтурк І. Нові підводні кабелі в Балтійському морі: як Швеція, Естонія та Фінляндія зміцнюють зв'язок. ГЛАВКОМ. URL: https://glavcom.ua/world/world-economy/novi-pidvodni-kabeli-v-baltijskomu-mori-jak-shvetsija-estonija-ta-finljandija-zmitsnjujut-zvjazok-1077065.html
- Гурков А. Морські вітропарки стануть основою електроенергетики Європи. dw.com. URL: https://www.dw.com/uk/morski-vitroparki-stanut-osnovou-elektroenergetiki-evropi/a-63149975
- Fastrup N., Quass L., Ledegaard Thim F. H. Afsløring: Russiske spionskibe forbereder mulig sabotage mod havvindmøller, gasrør og strømkabler i Danmark og Norden. DR. URL: https://www.dr.dk/nyheder/indland/moerklagt/afsloering-russiske-spionskibe-forbereder-mulig-sabotage-mod
- Харченко Д. Тіньовий флот РФ: старі танкери створюють ризик масового розливу нафти – FT. New Voice. 2026. 1 квітня. URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/tinoviy-flot-rf-stari-tankeri-stvoryuyut-rizik-masovogo-rozlivu-nafti-ft-50612393.html
- Паркер Дж., Девіс Н. Танкери-привиди. Як тіньовий флот Росії росте та ламає правила на морі - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cm2em2l4jddo
- Йозвяк Р. Як захистити Балтійське море від російського «тіньового флоту»?. Радіо Свобода.
- URL: https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-baltiyske-more-kabeli-rosiya-yees/33327839.html

- Левусь Д. Калінінград - плацдарм російського мілітаризму. United Ukraine. URL: https://www.united-ukraine.org.ua/post/kaliningrad-as-a-bridgehead-for-russian-militarism-dmytro-levus
- Kaliningrad and the Suwalki Gap: Conflicting Threat Perceptions in the Baltic Sea Region : Q&A Europe/Russia / International Crisis Group. 2022. URL: https://www.crisisgroup.org/qna/europe/russia-europe/kaliningrad-and-suwalki-gap-conflicting-threat-perceptions-baltic-sea-region
- Семенова І. Сувальський коридор: усе про критичну зону, через яку Росія може роз'єднати НАТО – огляд BBC. NV. URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/suvalskiy-koridor-strategichne-znachennya-ta-zagrozi-dlya-nato-u-2025-roci-50543125.html
- Enhanced Forward Presence (eFP) : Allied Land Command. NATO. URL: https://lc.nato.int/operations/enhanced-forward-presence-efp
- Остапчук Р. Німеччина вперше з часів Другої світової розгорнула постійну військову бригаду за кордоном – Politico. NV. URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/nimechchina-oficiyno-rozgornula-bronetankovu-brigadu-v-litvi-50502656.html
- Ємець М. Польща планує наростити чисельність армії до півмільйона осіб – разом з резервістами. Європейська правда. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/03/30/7234373/
- Шимоніс Л. Мажино чи Маннергейм: аналіз Балтійської лінії оборони. Мілітарний. URL: https://militarnyi.com/uk/articles/mazhyno-chy-mannergejm-analiz-baltijskoyi-liniyi-oborony/
- Філіппов А. Литовський парламент схвалив створення військового полігону в Сувальському коридорі. Європейська правда. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/04/23/7236102/
- Остапчук Р. Литва модернізує маршрут через Сувальський коридор на випадок нападу РФ. NV. URL: https://nv.ua/ukr/world/countries/litva-planuye-zmicniti-dorogi-cherez-suvalskiy-koridor-na-tli-zagrozi-z-boku-rf-50507610.html
- Ємець М. В Естонії скоригували проєкт євроколії Rail Baltica задля економії. Європейська правда. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/08/14/7217988/
- Михайлов Д. НАТО запускає місію із гарантування безпеки в Балтійському морі — Рютте. Суспільне Новини. URL: https://suspilne.media/924809-nato-zapuskae-misiu-iz-garantuvanna-bezpeki-v-baltijskomu-mori-rutte/
- Stewart R. Baltic reorganisation signals a return to multi-corps warfare. The International Institute for Strategic Studies. URL: https://www.iiss.org/online-analysis/military-balance/2026/06/baltic-reorganisation-signals-a-return-to-multi-corps-warfare/
- Капустянська І. ЗМІ: Росія використовує РЕБ із Калінінграда для впливу на навігацію українських дронів. LB.ua. URL: https://lb.ua/tech/2026/05/25/740708_zmi_rosiya_vikoristovuie_reb.html
- Богданьок О. РФ посилила глушіння GPS у Балтійському морі — ЦПД. Суспільне Новини. URL: https://suspilne.media/1107858-rf-posilila-glusinna-gps-u-baltijskomu-mori-cpd/
- Польща через дії Росії фіксує перебої з GPS-сигналом у Балтійському морі. Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4005258-polsa-cerez-dii-rosii-fiksue-pereboi-z-gpssignalom-u-baltijskomu-mori.html
- Лотоцька Н. FT: ймовірне втручання РФ у GPS змусило літак фон дер Ляєн сісти в Болгарії за паперовими картами. LB.ua. URL: https://lb.ua/world/2025/09/01/694049_ft_ymovirne_vtruchannya_rf_gps.html
- Польща закликає НАТО досягти витрат на оборону у 5% ВВП до 2030 року. ipress.ua. URL: https://ipress.ua/news/polshcha_zaklykaie_nato_dosyagty_vytrat_na_oboronu_u_5_vvp_do_2030_roku_385263.html
- Poland Orders Large Amount of NSM Missiles - Naval News. Naval News. URL: https://www.navalnews.com/naval-news/2023/09/poland-orders-large-amount-of-nsm-missiles/

Стасенко В. Хто інвестує в оборону Балтії?

- Overview – 2025 NATO Summit in The Hague. North Atlantic Treaty Organization (NATO). Доступ: https://www.nato.int/en/news-and-events/events/2025/6/overview---2025-nato-summit-in-the-hague
- Estonia to invest over €10 billion in defence in 2026-2029. Kaitseministeerium (Ministry of Defence of Estonia). 30.07.2025. Доступ: https://www.kaitseministeerium.ee/en/news/estonia-invest-over-eu10-billion-defence-2026-2029
- Saeima Adopts the Defence Budget for 2026 in Final Reading. Aizsardzības ministrija (Ministry of Defence of Latvia). 10.12.2025. Доступ: https://www.mod.gov.lv/en/news/saeima-adopts-defence-budget-2026-final-reading
- Rukšėnaitė J., Pieškutė M. Lithuania's defence funding: between security needs and fiscal sustainability. National Audit Office of Lithuania. 2025-03-14. Доступ: https://www.valstybeskontrole.lt/EN/Post/18211/lithuanias-defence-funding-between-security-needs-and-fiscal-sustainability
- Adamowski J. Baltic nations ponder biggest bang for their bucks in $14 billion arms spending spree. Defense News. 2026-05-13. Доступ: https://www.defensenews.com/global/europe/2026/05/13/baltic-nations-ponder-biggest-bang-for-their-bucks-in-14-billion-arms-spending-spree/
- Cery J. Baltic Report: Baltics Enter a Stronger 2026. Erste Group Bank AG. 2025-01-19. С. 17. Доступ: https://externalcontent.blob.core.windows.net/pdfs/Erste20250119.pdf
- BNS: Lithuania Targets 5% GDP for Defense with €6 Billion Investment Strategy. InfoErdve. 2026-05-08. Доступ: https://infoerdve.lt/en/bns-lietuvos-saugumui-uztikrinti-6-milijardu-euru-injekcija/
- Ukraine Support Tracker. A database of military, financial and humanitarian aid to Ukraine. Kiel Institute for the World Economy. Доступ: https://www.kielinstitut.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/
- Adamowski J. Estonia raids combat-vehicle funds to buy more drones, air defenses. Defense News. 2026-04-15. Доступ: https://www.defensenews.com/global/europe/2026/04/15/estonia-raids-combat-vehicle-funds-to-buy-more-drones-air-defenses/
- Estonia Plans €1+ Billion Investment in Ballistic Missile Defense. Militarnyi. 2026-01-22. Доступ: https://militarnyi.com/en/news/estonia-plans-e1-billion-investment-in-ballistic-missile-defense/
- Латвія підписала контракт на поставки IRIS-T. Militarnyi. 2023-12-01. Доступ: https://militarnyi.com/uk/news/latviya-pidpysala-kontrakt-na-postavky-iris-t/
- Heckmann L. Veiled Sky Shield Air Defense Initiative Mired in International Politics. National Defense Magazine. 2026-03-27. Доступ: https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2026/3/27/veiled-sky-shield-air-defense-initiative-mired-in-international-politics
- Foreign Minister Tsahkna: Continued security assistance affirms US commitment to our region's security. Republic of Estonia – Ministry of Foreign Affairs. 2025-03-12. Доступ: https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2025/03/mil-250312-estonia-mfa01.htm
- Besch S., Brown E., Uzan R. Rebalancing the Transatlantic Defense-Industrial Relationship: Regional Pragmatism in Northeastern Europe. Carnegie Endowment for International Peace. 2025-12-22. Доступ: https://carnegieendowment.org/research/2025/12/rebalancing-the-transatlantic-defense-industrial-relationship-regional-pragmatism-in-northeastern-europe?lang=en
- 6th Special Report – The UK contribution to European Security: Government Response. House of Commons Defence Committee. 2026-01-30. HC 1658. Доступ: https://publications.parliament.uk/pa/cm5901/cmselect/cmdfence/1658/report.html
- Enhanced Forward Presence (eFP). NATO Allied Land Command (LANDCOM). Доступ: https://lc.nato.int/operations/enhanced-forward-presence-efp

Потапчук І. Польща як оборонний центр Східної Європи: Лідерство, Амбіції та Ризики.

- B9 Summit. President: Unity is our greatest strength. (2026, May 13). Oficjalna Strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. https://www.president.pl/news/b9-summit-president-unity-is-our-greatest-strength,120362
- Holmlund, J. (2025, April 11). Germany's record defence modernisation drive (as of 22 October 2025). https://www.business-sweden.com/insights/blogs/germany-a-new-era-for-investment/germanys-record-defence-modernisation-drive-as-of-22-october-2025/
- Leduc, M., & Jacqué, P. (2026, May 29). Russian drone crash in Romania: NATO still seeks defense systems adapted to drone incursions. Le Monde. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2026/05/29/russian-drone-crash-in-romania-nato-still-seeks-defense-systems-adapted-to-drone-incursions_6753950_4.html
- Michta, C. (2023, February 21). NATO's new center of gravity. POLITICO. https://www.politico.eu/article/nato-new-center-gravity-poland-warsaw-central-europe-germany-war-ukraine/
- Military spending as a share of GDP. (2025). Our World in Data. https://ourworldindata.org/grapher/military-spending-as-a-share-of-gdp-sipri
- Ogrodnik, Ł., & Pieńkowski, J. (2026, April 30). PISM. https://www.pism.pl/publications/dubrovnik-summit-10-years-of-the-three-seas-initiative
- Pieńkowski, J., & Żornaczuk, T. (2024, December 8). PISM. https://www.pism.pl/publications/bucharest-nine-cooperation-strengthening-natos-eastern-flank
- Preiherman, Y. (n.d.). The Baltics urgently need a de-escalation mechanism; Belarus can help. Al Jazeera.https://www.aljazeera.com/opinions/2026/5/27/the-baltics-urgently-need-a-de-escalation-mechanism-belarus-can-help
- Ptak, A. (2026, April 29). Poland signs agreement to produce South Korean K2 tanks domestically. Notes From Poland. https://notesfrompoland.com/2026/04/29/poland-signs-agreement-to-produce-south-korean-k2-tanks-domestically/
- SAFE: A turning point for the security of Poland and Europe - The Chancellery of the Prime Minister - Gov.pl website. (2026, January 27). The Chancellery of the Prime Minister. https://www.gov.pl/web/primeminister/safe-a-turning-point-for-the-security-of-poland-and-europe
- Strategic Sovereignty- How France Built an Independent Military. (2025, December 14). YOURS MAGAZINE. https://www.yours-media.com/strategic-sovernty-how-france-built-an-indipendent-military/
- Skujins, A. (2026, May 29). Romanian drone incursion is a "provocation", Poland official says. Euronews. https://www.euronews.com/my-europe/2026/05/29/romanian-drone-incursion-is-no-mistake-its-a-provocation-polish-official-tells-euronews

Брус А. Балтійська лінія оборони як оборонний щит та інструмент стримування на Східному фланзі Європи

- Інститут Центральної Європи в Любліні. (2025). Балтійська лінія оборони. https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2025/10/ies_policy_papers_no_2025-002.pdf
- Естонський центр з оборонних інвестицій. (2024). Балтійська лінія оборони. https://www.kaitseinvesteeringud.ee/en/baltic-defence-line/
- International Crisis Group. (Травень, 2026). Калінінградська область і Сувальський коридор: розбіжності у сприйнятті загроз на узбережжі Балтійського моря. https://www.crisisgroup.org/uk/qna/europe/russia-europe/kaliningrad-and-suwalki-gap-conflicting-threat-perceptions-baltic-sea-region

- Девід Кілкаллен. (2020). “Дракони й змії: еволюція ворогів Заходу та майбутні загрози”.
- Defence Finance Monitor. (2025). The Baltic Defence Line 2025: Contract Intelligence and Capital Investment Analysis on Fortifications and Electronic Border Surveillance. https://www.defencefinancemonitor.com/p/the-baltic-defence-line-2025-contract

Федченко Я. Україна як безпековий партнер східного флангу: бойовий досвід, оборонні інновації та нова роль у стримуванні Росії

- Військові навчання в Естонії показали неготовність НАТО до сучасної війни дронів [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2026. – Лютий 13. – Режим доступу: https://lb.ua/news/2026/02/13/722125_mi_dupi_viyskovi_navchannya.html (дата звернення: 07.06.2026).
- Капустянська І. Україна та Литва обговорили спільне виробництво дронів і оборонні проєкти Drone Deal [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2026. – Червень – Режим доступу: https://lb.ua/world/2026/06/01/742288_ukrayina_litva_obgovorili_spilne.html (дата звернення: 07.06.2026).
- Україна відправить своїх інструкторів у країни Балтії і Румунію [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. – 2026. – Червень 3. – Режим доступу: https://interfax.com.ua/news/general/1173368.html (дата звернення: 07.06.2026).
- Budginaite-Froehly J. NATO Air Defense Systems to Secure Baltic Skies [Електронний ресурс] // Center for European Policy Analysis. – 2024. – May 30. – Режим доступу: https://cepa.org/article/nato-air-defense-systems-to-secure- baltic-skies/ (дата звернення: 07.06.2026).
- Drone Deal: багаторівнева система співпраці з міжнародними партнерами [Електронний ресурс] // Рада національної безпеки і оборони України. – Режим доступу: https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/7539.html?PRINT (дата звернення: 07.06.2026).
- Jack V. NATO Prepares a Baltic Fortress to Head Off Putin [Електронний ресурс] // Politico. – Режим доступу: https://www.politico.eu/article/nato-prepares-a- baltic-fortress-to-head-off-putin/ (дата звернення: 07.06.2026).
- NATO will take into account Ukraine’s experience in shaping standards for women’s participation in the security sector [Електронний ресурс] // Press Service of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2026. – April 23. – Режим доступу: https://www.rada.gov.ua/en/news/News/top_news/272374.html (дата звернення: 07.06.2026).
- Nikolskaya P., Siebold S. NATO to beef up forces assigned to defend Baltics in war, sources say [Електронний ресурс] // Reuters. – 2026. – May 26. – Режим доступу: https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/nato-beef-up-forces-assigned-defend-baltics-war-sources-say-2026-05-26/ (дата звернення: 07.06.2026).
- Potapkins S. As Trump Threatens to Quit NATO, the Baltic States Are Playing for Time [Електронний ресурс] // Carnegie Russia Eurasia Center. – 2026. – May 13. – Режим доступу: https://carnegieendowment.org/russia- eurasia/politika/2026/05/baltics-nato-defense-russia (дата звернення: 07.06.2026).
- Relations with Ukraine [Електронний ресурс] // NATO. – Режим доступу: https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/relations-with- ukraine#heading-13 (дата звернення: 07.06.2026).
- Romania Monthly Briefing: The Focşani Gate, Romania and NATO’s Vulnerable Eastern Flank [Електронний ресурс] // China-CEE Institute. – 2025. – 30 December. – Режим доступу: https://china-cee.eu/2025/12/30/romania-monthly- briefing-the-focsani-gate-romania-and-natos-vulnerable-eastern-flank/ (дата звернення: 07.06.2026).

- Strengthening NATO's Eastern Flank [Електронний ресурс] // NATO. – Режим доступу: https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and- defence/strengthening-natos-eastern-flank?selectedLocale=uk (дата звернення: 07.06.2026).
- Zangheratti F. The Baltic Defence Line and the Suwałki Gap Dilemma [Електронний ресурс] // Casimir Pulaski Foundation. – 2025. – December 28. – Режим доступу: https://pulaski.pl/en/the-baltic-defence-line-and-the-suwalki-gap- dilemma-2/ (дата звернення: 07.06.2026).

Струкова А. Технологічна спеціалізація як стратегія стримування: оборонні інновації країн Балтії

- Autonomous Systems Competence Center. (2025). Autonomous Systems Competence Center. State Centre for Defence Logistics and Procurement of Latvia. https://www.valic.gov.lv/en/autonomous-systems-competence-center
- CEPA. (2026). Unleashing defense innovation: Building a future-capable force. Center for European Policy Analysis. https://cepa.org/comprehensive-reports/unleashing-defense-innovation/
- Chmielewski, B., & Tarociński, J. (2024). On the warpath: The development and modernisation of the Baltic states' armed forces. OSW Commentary, No. 594. Centre for Eastern Studies. https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2024-05-10/warpath-development-and-modernisation-baltic-states-armed
- Estonian Centre for Defence Investments. (2026). Baltic Defence Line. Estonian Centre for Defence Investments. https://www.kaitseinvesteeringud.ee/en/baltic-defence-line/
- Estonian Ministry of Defence. (2026). Defence budget 2026. Ministry of Defence of the Republic of Estonia. https://www.kaitseministeerium.ee/en/policies-and-development-defence-capability/national-defence-planning/defence-budget
- Estonian Ministry of Economic Affairs and Communications. (2025). Estonia launches €100M Defence Fund. Ministry of Economic Affairs and Communications of the Republic of Estonia. https://www.mkm.ee/en/news/estonia-launches-eu100m-defence-fund
- European Commission. (2021). European Defence Fund: Official webpage of the European Commission. Directorate-General for Defence Industry and Space. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf-official-webpage-european-commission_en
- European Commission. (2026a). Support to Ukraine. Directorate-General for Defence Industry and Space. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/support-ukraine_en
- European Commission. (2026b). EDIP: Forging Europe's defence. Directorate-General for Defence Industry and Space. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edip-forging-europes-defence_en
- European Parliament and Council of the European Union. (2021). Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2021 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items. Official Journal of the European Union. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/821/oj/eng
- International Institute for Strategic Studies. (2025). Capability vignette: Russia's military threat to Europe. In Progress and shortfalls in Europe's defence: An assessment. https://www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/progress-and-shortfalls-in-europes-defence-an-assessment/capability-vignette-russias-military-threat-to-europe/
- Latvian Ministry of Defence. (2024). Drone Coalition. Ministry of Defence of the Republic of Latvia. https://www.mod.gov.lv/en/drone-coalition-0

- Latvian Ministry of Defence. (2025). Saeima adopts the defence budget for 2026 in final reading. Ministry of Defence of the Republic of Latvia. https://www.mod.gov.lv/en/news/saeima-adopts-defence-budget-2026-final-reading
- Lithuanian Ministry of National Defence. (2025). The Seimas approves record defence budget of EUR 4.79 billion or 5.38% of GDP in 2026. Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. https://kam.lt/en/the-seimas-approves-record-defence-budget-of-eur-4-79-billion-or-5-38-of-gdp-in-2026/
- Milrem Robotics. (2025a). Milrem Robotics to deliver over 150 THeMIS UGVs to Ukraine in a Dutch-led defence initiative. Milrem Robotics. https://milremrobotics.com/milrem-robotics-to-deliver-over-150-themis-ugvs-to-ukraine-in-a-dutch-led-defence-initiative/
- Milrem Robotics. (2025b). European consortium launches iMUGS2 to advance interoperable unmanned ground systems. Milrem Robotics. https://milremrobotics.com/european-consortium-launches-imugs2-to-advance-interoperable-unmanned-ground-systems/
- Ministry of the Economy and Innovation of Lithuania. (2026). Approval has been given to allocate €40 million to Lithuania's defence and security industry. Ministry of the Economy and Innovation of the Republic of Lithuania. https://eimin.lrv.lt/en/structure-and-contacts/news-1/approval-has-been-given-to-allocate-40-million-to-lithuanias-defence-and-security-industry-0mud
- NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. (2025). About us. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. https://ccdcoe.org/about-us/
- NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. (2026). Locked Shields 2026 united the power of 41 nations to defend cyberspace. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. https://ccdcoe.org/news/2026/locked-shields-2026-united-the-power-of-41-nations-to-defend-cyberspace/
- NATO DIANA. (2026). Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic. North Atlantic Treaty Organization. https://www.diana.nato.int/about-diana.html
- Polish Ministry of National Defence. (n.d.). East Shield: About the programme. Ministry of National Defence of the Republic of Poland. https://tarczawschod.wp.mil.pl/en/about-the-programme/
- Rheinmetall. (2024). Agreements signed: Rheinmetall and Lithuania begin construction of modern artillery ammunition production plant. Rheinmetall AG. https://www.rheinmetall.com/en/media/news-watch/news/2024/11/2024-11-29-rheinmetall-signs-agreement-for-ammunition-production-plant
- Zangheratti, F. (2025). The Baltic Defence Line and the Suwałki Gap dilemma. Casimir Pulaski Foundation. https://pulaski.pl/en/the-baltic-defence-line-and-the-suwalki-gap-dilemma-2/

Ониськів К. NB8 + Польща + Україна: Північно-Східний безпековий пояс Європи. Чи формується нова безпекова коаліція, здатна діяти швидше за великі формати НАТО та ЄС?

- Swedish Institute of International Affairs (UI). NB8–Ukraine: The Missing Piece in Nordic Security. URL: https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/nb8-ukraine-the-missing-piece-in-nordic-security-copy.pdf
- Swedish Institute of International Affairs (UI). Deepening NB8-Ukraine Defence Industrial Cooperation: A Strategic Win-Win for European Security. URL: https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/deepening-nb8-ukraine-defence-industrial-cooperation-a-strategic-win-win-for-european-security.pdf
- Joint Statement by the Nordic-Baltic Ministers (NB8) of Foreign Affairs. Government Offices of Sweden. 30 April 2026. URL: https://www.government.se

- Joint Statement of the Leaders of Ukraine and the Nordic Countries. Official Website of the President of Ukraine. 24 February 2026. URL: https://www.president.gov.ua/en/news/spilna-zayava-lideriv-ukrayini-ta-krayin-pivnichnoyi-yevropi-103077
- Ogryzko, L. Northern lights: How a Nordic-Baltic coalition of the willing can do even more for Ukraine. European Council on Foreign Relations. 17 February 2025. URL: https://ecfr.eu/publication/northern-lights-how-a-nordic-baltic-coalition-of-the-willing-can-do-even-more-for-ukraine/
- Support for Ukraine. Ministry of Defence of the Republic of Latvia. URL: https://www.mod.gov.lv/en/support-ukraine
- Dron-diplomacy: Ukraine launches export of drones and expands cooperation in Europe. RBC-Ukraine. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/dron-diplomatiya-k-ukrayina-zapuskae-eksport-1779792015.html
- Kutielieva, I. Estonia and Ukraine strengthen cooperation on critical infrastructure protection. European Pravda. 28 May 2026. URL: https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2026/05/28/7238532/
- About the Coalition. Demining Capability Coalition. URL: https://demininggcc.lt/en/
- OSW Team. Build with Ukraine: Kyiv's new approach to defence industrial cooperation with European partners (OSW Commentary, No. 726). Centre for Eastern Studies. 27 April 2026. URL: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2026-04-27/build-ukraine-kyivs-new-approach-to-defence-industrial
- The President announces drone-production agreements with Finland, Denmark, and Latvia. ArmyInform. 26 February 2026. URL: https://armyinform.com.ua/en/2026/02/26/the-president-announces-drone-production-agreements-with-finland-denmark-and-latvia/
- Standard Eurobarometer 102 – Autumn 2024. Denmark Factsheet. European Commission. November 2024. URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2024/12/eurobarometer_standard_std102_autumn_2024_factsheet_md_en.pdf

Киричок Д. "Східний щит Європи": від національних укріплень до спільної оборонної архітектури східного флангу

- Сергій Караганов: «Деякі країни Європи мають загинути». hvylya.net https://hvylya.net/uk/interview/326923-sergey-karaganov-nekotorye-strany-evropy-dolzhny-pogibnut (2026).
- Frazier, A. Germany to Construct Defenses in Poland, Deploy More Troops to Lithuania as Russian Threat to NATO Grows. Military.com https://www.military.com/daily-news/investigations-and-features/2025/12/15/germany-construct-defenses-poland-deploy-more-troops-lithuania-russian-threat-nato-grows.html (2025).Baltic defence ministers agree on the Baltic Defence Line | Aizsardzības ministrija. https://www.mod.gov.lv/en/news/baltic-defence-ministers-agree-baltic-defence-line.
- Monitor, D. F. The Baltic Defence Line 2025: Contract Intelligence and Capital Investment Analysis on Fortifications and Electronic Border Surveillance. https://www.defencefinancemonitor.com/p/the-baltic-defence-line-2025-contract.
- Baltic Defense Line. (Instytut Europy Środkowej, Lublin, 2025).
- Zangheratti, F. The Baltic Defence Line and the Suwałki Gap Dilemma. Casimir Pulaski Foundation https://pulaski.pl/en/the-baltic-defence-line-and-the-suwalki-gap-dilemma-2/ (2025).
- Estonia, Latvia, Lithuania and Poland want EU funds to beef up borders. euronews https://www.euronews.com/2024/09/28/estonia-latvia-lithuania-and-poland-want-eu-funds-to-beef-up-border-with-russia (2024).

- This year's investment into Eastern Border Military Strengthening and Counter-mobility Plan will reach 45 million euro | Aizsardzības ministrija. https://www.mod.gov.lv/en/news/years-investment-eastern-border-military-strengthening-and-counter-mobility-plan-will-reach-45.
- Lithuanian MOD. Lithuania is shifting from individual counter-mobility measures to a unified 3-echelon defence line – giving greater depth, stronger control & full NATO/EU integration at our frontier. https://t.co/qgd4VXYKCZ. Twitter https://x.com/Lithuanian_MoD/status/1955974448999289175 (2025).
- Tarcza Wschód. Narodowy Program Odstraszania i Obrony. Wojsko-Polskie.pl https://tarczawschod.wp.mil.pl/.
- Gaszewski, S. A comprehensive approach to secure NATO's Eastern Flank. https://www.kas.de/documents/d/guest/poland-s_east_shield.
- European Commission Approves First SAFE Loan for Poland. Militarnyi https://militarnyi.com/en/news/european-commission-approves-first-safe-loan-for-poland/.
- Eastern Border Barrier. https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/fi-forrel-ru-fence.htm.
- Poland's East Shield. www.kas.de https://www.kas.de/en/monitor/detail/-/content/poland-s-east-shield (2025).
- Map shows NATO nations are turning border with Russia into a minefield. Newsweek https://www.newsweek.com/map-nato-nation-turning-border-russia-ally-minefield-11287551 (2025).
- 'Drone wall' stretching from Norway to Poland a very ambitious project - interior minister. https://www.baltictimes.com/_drone_wall__stretching_from_norway_to_poland_a_very_ambitious_project_-_interior_minister/.
- Встигнути до дедлайну: що Польща закупила для армії майже на 20 млрд євро за програмою SAFE. Militarnyi https://militarnyi.com/uk/news/polshha-uklala-kontraktiv-na-blyzko-20-mlrd/.

Фото та зображення

- https://csmss.unob.cz/wp-content/uploads/sites/15/2025/08/us-nato-eu-flag.jpeg
- https://media-storage.informat.ro/6a046b809bc4c_INSTANT_SUMMIT_B9_06_INQUAM_Photos_Octav_Ganea.jpg
- https://www.nato.int/content/dam/nato/legacy-wcm/media_images/images_mfu/2024/3/stock/32-flags-monument.jpg/jcr:content/renditions/cq5dam.web.1280.1280.jpeg
- https://www.boell.de/sites/default/files/styles/var_desktop/public/2026-01/finnland_schweden_nato_adobestock_1210520818_editorial_use_only.jpg.jpg?itok=mVNO3jAG
- https://media.diplomatie.gouv.fr/files/default/styles/ds_image_paragraphe/public/files/image-art-ile-longue.jpg?itok=_-9L9-A-
- https://www.esa.int/var/esa/storage/images/esa_multimedia/images/2025/01/joint_press_point_between_esa_dg_josef_aschbacher_and_eu_commissioner_andrius_kubilius3/26553868-4-eng-GB/Joint_press_point_between_ESA_DG_Josef_Aschbacher_and_EU_Commissioner_Andrius_Kubilius_pillars.jpg
- https://cepa.org/wp-content/uploads/2025/12/2025-04-11T131153Z_1076526061_MT1SCPXBL1EV11APR25A10_RTRMADP_3_VESSELS-KIWALA-AND-KURVITS-ON-THE-SEA-scaled.jpg
- https://gdb.rferl.org/43825c6c-2b8b-4529-5ea8-08de3c91433d_w1071_s_d3.jpg
- https://s.france24.com/media/display/b2d680f0-6ae3-11f1-bc91-005056a97e36/w:1024/p:16x9/2026-06-18T045307Z-1968434087-RC24WLA7HTUQ-RTRMADP-3-UKRAINE-CRISIS-ATTACK-MOSCOW.jpg
- https://static01.nyt.com/images/2026/06/11/multimedia/11int-ukraine-wwi-kjvg/11int-ukraine-wwi-kjvg-videoSixteenByNine3000.jpg
- https://www.polemics-magazine.com/wp-content/uploads/2022/07/Bildschirmfoto-2022-07-08-um-18.58.52.png
- https://media.lesechos.com/api/v1/images/view/6909e1474e822d639f0be970/1280x720/01602259033974-web-tete.jpg
- https://www.investopedia.com/thmb/ZvrnBi_IdxT_qoSFU84NLV8z2l0=/1500x0/filters:no_upscale():max_bytes(150000):strip_icc()/euro-sign-sculpture-the-european-central-bank-is-the-central-bank-for-the-euro-and-administers-monetary-policy-of-the-eurozone--the-headquarter-is-in-frankfurt--germany-14-march-2018-958299412-5b704a8046e0fb00505ff262.jpg
- https://www.reuters.com/resizer/v2/IMS74DPRZVMHBIE7ZYW3VX4KCE.jpg?auth=cbdfa1e6c7f088d3154e4fbeb32aa94e673482e524ace0d8087cab997da6b282&width=1080&quality=80
- https://www.energy-storage.news/wp-content/uploads/2026/04/AccelerateEU-%C2%A9-European-Union-202X-licensed-under-CC-BY-4.0-.jpg
- https://shtab.info/wp-content/uploads/2026/06/nb8.jpg
- https://www.iodglobal.com/uploads/blog_media/Geopolitics-and-Corporate-Governance.jpg
- https://qz.com/cdn-cgi/image/width=1920,quality=85,format=auto/https://assets.qz.com/media/20d29dd14c765c195a5e1e451788f7db.jpg
- https://www.tovima.com/wp-content/uploads/2024/12/22/shutterstock_2368749451-scaled.jpg
- https://ichef.bbci.co.uk/ace/standard/1024/cpsprodpb/14202/production/_108243428_gettyimages-871148930.jpg
- https://www.euractiv.com/content/uploads/sites/2/2021/10/cybersecurity2.jpg
- https://img.magnific.com/premium-photo/illustration-concept-pc-screen-hack-with-cyberattack-word-cyber-security-concept_556176-1023.jpg?semt=ais_hybrid&w=740&q=80
- https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/10/P20251029DT-2211.jpg?w=1200
- https://www.marineblad.nl/images/Marineblad/2026/Nr.%203/De%20Ruiter/NATO1%20groot.jpeg
- https://b1989534.smushcdn.com/1989534/wp-content/uploads/2021/06/image-20161006-14709-x8dkll-1200x640.jpg?lossy=1&strip=1&webp=1
- https://sealevel.jpl.nasa.gov/internal_resources/706
- https://assets.carnegieendowment.org/_/eyJrZXkiOiJzdGF0aWMvbWVkaWEvaW1hZ2VzL21pZGRsZS1wb3dlci1mbGFncy1pU3RvY2stMjIyMjUwNDMwNS5qcGcifQ==
- https://npr.brightspotcdn.com/dims3/default/strip/false/crop/3710x2473+0+0/resize/1100/quality/50/format/jpeg/?url=http%3A%2F%2Fnpr-brightspot.s3.amazonaws.com%2Fe1%2Feb%2F2b0a19b444aaaff31439a52b8d78%2Fap26140189874871.jpg

udonation.org
+38(068)0042001
info@udonation.org
53 Vasyl Tyutyunnyk Street, Office 23, Kyiv, Ukraine